

Institucija ombudsmena/ombudsmana
za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Институција омбудсмена/омбудсмана
за људска права Босне и Херцеговине

***Izvještaj o realizaciji preporuka
ombudsmena BiH iz
Specijalnog izvještaja
o položaju Roma u
Bosni i Hercegovini***

SADRŽAJ

I Uvod	5
II Pravni okvir	6
2.1. Položaj Roma u BiH u svjetlu izvršenja međunarodnih obaveza.....	6
2.2. Preporuke Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava.....	7
2.3. Preporuke Univerzalnog periodičnog izvještaja.....	9
2.4. Izvještaj o napretku EU 2014	10
III Zakonodavstvo u BiH	11
IV Analiza implementacije preporuka Ombudsmena BiH	14
4.1. STAMBENO ZBRINJAVANJE I ODNOS LOKALNE ZAJEDNICE PREMA PROBLEMIMA ROMA.....	15
4.1.1. Lokalne zajednice.....	16
4.1.1.1. Grad Banja Luka.....	16
4.1.1.2. Grad Bijeljina	17
4.1.1.3. Općina Breza	18
4.1.1.4. Grad Bihać.....	19
4.1.1.5. Općina Bugojno.....	19
4.1.1.6. Općina Čapljina.....	20
4.1.1.7. Općina Čelić	20
4.1.1.8. Opština Derventa	20
4.1.1.9. Općina Donji Vakuf.....	21
4.1.1.10. Opština Gradiška	21
4.1.1.11. Općina Ilijaš.....	22
4.1.1.12. Općina Jajce.....	22
4.1.1.13. Općina Kakanj	23
4.1.1.14. Općina Kalesija.....	25
4.1.1.15. Općina Kiseljak	26
4.1.1.16. Općina Konjic.....	26
4.1.1.17. Općina Lukavac	26
4.1.1.18. Grad Mostar.....	27
4.1.1.19. Opština Novi Grad.....	28
4.1.1.20. Opština Prnjavor	29
4.1.1.21. Opština Srebrenica.....	29
4.1.1.22. Grad Tuzla	30
4.1.1.23. Općina Visoko	31

4.1.1.24. Općina Zavidovići	32
4.1.2. Stav romskih udruženja	33
4.1.2.1. Republika Srpska	33
4.1.2.2. Federacija BiH	34
4.1.2.2.1. Tuzlanski kanton	34
4.1.2.2.2. Zeničko – dobojski kanton	35
4.1.2.2.3. Srednjobosanski kanton	36
4.1.2.2.4. Brčko Distrikt BiH	36
4.2. ZAPOŠLJAVANJE	37
4.2.1. Bosna i Hercegovina	37
4.2.2. Republika Srpska	39
4.2.3. Federacija BiH	40
4.2.4 Stav romskih udruženja prema zapošljavanju	42
4.2.4.1. Republika Srpska	42
4.2.4.2. Federacija BiH	42
4.2.4.3. Brčko Distrikt BiH	43
4.3. OBRAZOVANJE	44
4.3.1. Bosna i Hercegovina	44
4.3.2. Federacija BiH	46
4.3.2.1. Bosansko – podrinjski kanton	48
4.3.2.2. Srednjobosanski kanton	48
4.3.2.3. Tuzlanski kanton	48
4.3.2.4. Hercegovačko – neretvanski kanton	49
4.3.2.5. Unsko-sanski kanton	49
4.3.2.6. Zeničko – dobojski kanton	50
4.3.3. Brčko Distrikt BiH	52
4.3.4. Stav romskih udruženja	52
4.3.4.1. Republika Srpska	52
4.3.4.2. Federacija BiH	53
4.3.4.2.1. Srednjobosanski kanton	53
4.3.4.2.2. Tuzlanski kanton	54
4.3.4.2.3. Zeničko-dobojski kanton	54
4.3.4.3. Brčko Distrikt BiH	55
4.4. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	55
4.4.1. Bosna i Hercegovina	55
4.4.2. Republika Srpska	56
4.4.3. Federacija BiH	57

4.4.3.1. Bosansko – podrinjski kanton.....	59
4.4.3.2. Hercegovačko – neretvanski kanton.....	59
4.4.3.3. Tuzlanski kanton.....	60
4.4.3.4. Unsko – sanski kanton.....	60
4.4.3.5. Sarajevski kanton.....	60
4.4.4. Brčko Distrikt BiH.....	61
4.4.5. Stav romskih udruženja	62
4.4.5.1. Republika Srpska.....	62
4.4.5.2. Federacija BiH.....	62
4.4.5.3. Brčko Distrikt BiH.....	63
V ZAKLJUČAK OMBUDSMENA	64
5.1. Zakonski okvir.....	64
5.2. Evidencije.....	64
5.3. Stambeno zbrinjavanje	64
5.4. Zapošljavanje.....	65
5.5. Obrazovanje.....	66
5.6. Zdravstvena zaštita	68
VI PREPORUKE.....	70
ANEKS I.....	72
ANEKS II.....	79

I Uvod

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Institucija) je centralna institucija za zaštitu i promociju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini (BiH). Shodno odredbi člana 1. stav 4. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava (u daljem tekstu: Zakon o ombudsmenu), obaveza Institucije Ombudsmena je uspostava posebne organizacione jedinice u čijem fokusu djelovanja je zaštita i promocija ljudskih prava manjina. Budući da su Romi u BiH najveća nacionalna manjina, Ombudsmeni su u 2013. godini uz podršku Misije OSCE u BIH/Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava¹, a u okviru projekta "Najbolje prakse za uključenje Roma" (engl: BPRI) koji je finansirala Evropska Unija, a podržale zemlje članice OSCE-a, proveli istraživanje o stvarnom stanju pripadnika romske nacionalne manjine na prostoru BiH.

Nakon što je izvještaj prezentiran javnosti, Ombudsmeni su preporuke vezane za unapređenje položaja Roma u BiH uputili na adrese institucija vlasti na svim nivoima tražeći da preduzmu mjere iz svoje nadležnosti u cilju njihove realizacije. Kako je od izdavanja preporuka prošla skoro godina dana, Ombudsmeni su procijenili da je ovo objektivan period za sagledavanje stepena u kome su nadležni organi ispoštovali izdate preporuke, te je pregled preduzetih aktivnosti prikazan kao dodatak ovog izvještaja. U metodološkom smislu, struktura izvještaja o realizaciji preporuka Ombudsmena je pratila strukturu i metodologiju Specijalnog izvještaja o pravu Roma u BiH iz 2013. godine (u daljem tekstu: Specijalni izvještaj), što znači da su u procesu istraživanja kontaktirane iste institucije vlasti, nevladine organizacije, prije svega udruženja Roma, te je obavljena pismena korespondencija sa svim subjektima koji su bili obuhvaćeni prethodnim izvještajem. Dodatno, Ombudsmeni su kontaktirali i određeni broj općina u kojima živi najveći broj građana romske nacionalnosti.

Na ovaj način Ombudsmeni su u mogućnosti da utvrde spremnost nadležnih u BiH da poštuju preporuke Ombudsmena kao nacionalne institucije za zaštitu i promociju ljudskih prava, ali prije svega da utvrde postojanje opredjeljenosti vlasti na svim nivoima da se stvarno unaprijedi položaj romske populacije u BiH. U okviru ovog istraživanja Institucija ombudsmena je uputila 83 dopisa nadležnim državnim, entitetskim, kantonalnim i lokalnim institucijama, te ukupno 68 dopisa romskim udruženjima na prostoru BiH. Zaprmljen je odgovor od 64 organa vlasti i 17 odgovora od strane romskih udruženja. Izvještaje po preporukama *nije dostavilo 19 institucija vlasti*², iako su dana 28. i 29.10.2014. godine dodatno kontaktirane telefonskim i elektronskim putem.

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH je uz podršku OSCE-a organizirala okrugle stolove u cilju prezentacije Specijalnog izvještaja o položaju Roma u BiH i ostvarivanja

¹ ODIHR – skraćena engl. Office for Democratic Institutions and Human Rights

² Ministarstvo pravde BiH i Ministarstvo pravde RS, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske; Ministarstva obrazovanja, nauke kulture i sporta Kantona Sarajevo, Zapadnohercegovački kanton, Kanton 10, Općina Novi Grad Sarajevo, Općina Srebrenik, Općina Travnik, Općina Vitez, Općina Vogošća, Općina Zavidovići, Općina Zenica, Općina Živinice, Opština Prnjavor, Kantonalni Zavod za javno zdravstvo Ze-Do kantona, Kantonalni Zavod za javno zdravstvo Srednjobosanskog kantona, Zavod za javno zdravstvo Posavskog Kantona i Zavod za javno zdravstvo Kantona 10.

neposrednog kontakta s predstavnicima romskih udruženja i organa vlasti u općinama s najbrojnijom romskom populacijom.³ Zaključci s održanih okruglih stolova su inkorporisani u ovaj izvještaj.

U tekstu ovog izvještaja termin 'Romi' je korišten u skladu s recentnim službenim dokumentima EU, Vijeća Evrope (VE) i Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE).

II Pravni okvir

2.1. Položaj Roma u BiH u svjetlu izvršenja međunarodnih obaveza

Bosna i Hercegovina je ratifikacijom niza međunarodnih standarda preuzela obavezu da će obezbijediti da svi građani na njenoj teritoriji bez obzira na razlike bilo koje vrste, kao što su rasa, boja, pol, jezik, religija, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, imovina, rođenje ili neki drugi status⁴, uživaju minimum standarda garantiranih ljudska prava. Kada govorimo o pravima Roma, međunarodni standardi ljudskih prava zahtjevu da država obezbijedi Romima jednako uživanje ljudskih prava kao svim drugim osobama na svojoj teritoriji, bez diskriminacije. Tako, Konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (CERD) u svom članu 5. obavezuje države članice da zabrane i da ukinu rasnu diskriminaciju u svim njenim oblicima i da jamče pravo svakome na jednakost pred zakonom bez razlike na rasu, boju ili nacionalno ili etničko porijeklo, a Protokol 12. uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i slobodama (ECHR) propisuje da je država članica dužna obezbijediti svakoj osobi uživanje svih prava utvrđenih zakonom bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovinsko stanje, rođenje ili drugi status.

Okvirna konvencija za zaštitu prava nacionalnih manjina⁵ utvrđuje da je zaštita nacionalnih manjina, njihovih prava i sloboda sastavni dio međunarodne zaštite ljudskih prava i kao takva spada u oblast međunarodne saradnje, te se ugovornice obavezuju da zagarantuju pripadnicima nacionalnih manjina ravnopravnost pred zakonom i jednaku zakonsku zaštitu. To znači da zabranjena bilo kakva diskriminacija na osnovu pripadnosti nacionalnoj manjini.

Konvencija, od zemalja ugovornica, zahtijeva da usvoje odgovarajuće mjere za unapređenje u svim oblastima ekonomskog, socijalnog, političkog i kulturnog života, pune i efektivne ravnopravnosti između pripadnika nacionalne manjine i onih koji pripadaju većini.

U Specijalnom izvještaju je ukazano na niz preporuka UN organa koje su izdate u okviru razmatranja periodičnih izvještaja o implementaciji obaveza iz konvencija za čiji monitoring implementacije su nadležni konkretni UN organi.

³ Okrugli stolovi su organizovani: 11.11.2014. godine u Prijedoru³, 13.11.2014. godine u Vitezu³, 14.11.2014. godine u Zenici³, 28.11.2014. godine u Tuzli³, 02.12.2014. godine u Bihaću³ i 08.12.2014. godine u Gradišću³

⁴ Član 2. stav. 1. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima

⁵ Konvencija je potpisana i ratifikovana 24.02.2000.godine

Kroz provjeru implementacije preporuka Ombudsmena vršena je i provjera realizacije preporuke UN organa s obzirom na njihovu međusobnu povezanost.

Ipak, važno je ukazati da od 10. decembra 2013. godine kada je prezenovan Specijalni izvještaj, stanje ljudskih prava u BiH, uključujući i stanje prava Roma je bilo dodatno razmatrano od strane UN Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava, te u okviru 2. ciklusa unvierzalnog periodičnog pregleda (UPR).

2.2. Preporuke Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava

UN Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava je izdao svoja zaključna razmatranja i preporuke BiH, a nakon razmatranja II periodičnog izvještaja o primjeni Konvencije o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (KESKP).⁶

U svojim zaključnim razmatranjima i preporukama, KESKP je ukazao na određeni broj **pozitivnih pomaka** u BiH vezano za ostvarivanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, uključujući i činjenicu da je BiH pristupila Dekadi Roma 2010. – 2015.⁷

Istovremeno, Komitet je pored niza pozitivnih aspekata, uglavnom vezanih za usvajanje relevantnih propisa, ukazao i na određene **slabosti sistema** koje se u značajnoj mjeri reflektiraju na efikasnost ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava u BiH, što ima uticaj i na mogućnosti građana romske nacionalnosti da uživaju pod jednakim uslovima Ustavom garantovana prava. Komitet je tom prilikom:

- ukazao da država nije u mogućnosti obezbijediti informacije o slučajevima direktne primjene Konvencije u sudskoj praksi, zbog čega zahtijeva od države da u sljedeći periodični izvještaj obavezno uključi ove informacije, kao i informacije o mogućim pravnim sredstvima za individualne žalbe u slučajevima kršenja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava kako je to propisano odredbama Konvencije;
- zahtijevao od države da unaprijedi programe obuke o ljudskim pravima za pravosuđe, policiju i druge subjekte odgovorne za implementaciju konvencije, a kao način promocije znanja i svijesti o primjeni Konvencije;⁸
- vezano za strateški pristup zaštiti i promociji ljudskih prava, Komitet zahtijeva usvajanje nacionalnog akcionog plana, te jačanje kapaciteta Institucije Ombudsmena, posebno kroz alociranje finansijskih resursa te jačanje njene nezavisnosti;⁹
- ukazao da je kompleksna administrativna struktura BiH značajna prepreka za građane u uživanju ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava na jednakim osnovama. Ovo je posebno izraženo u oblasti socijalne zaštite, socijalnih službi i pristupu zdravstvenoj zaštiti u Republici Srpskoj (RS), Federaciji BiH (F BiH) i Brčko Distriktu BiH, kao i između kantona u FBiH, zbog čega je Komitet preporučio vlastima da inteziviraju napore na razmatranju pitanja razlika u nivou uživanja ekonomskih i socijalnih prava,

⁶ Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava, pedeset peta sjednica, rezime 37. sastanka, E/C.12/2013/SR.37

⁷ E/C.12/BIH/CO/2, Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava, Zaključne primjedbe drugog periodičnog izvještaja o Bosni i Hercegovini, Pozitivni aspekti, tačka 6.e.

⁸ Idem, tačka 7.

⁹ Idem, tačka 8. i 9.

posebno prava na socijalnu zaštitu i pristupu zdravstvenoj zaštiti između RS, FBiH i Brčko Distrikta BiH, kao i između kantona u FBiH;¹⁰

- izrazio zabrinutost zbog činjenice da se Romi i dalje suočavaju s problemom nejednakog pristupa u uživanju prava u oblasti zapošljavanja, socijalne i zdravstvene zaštite, zbog čega je preporučio vlastima da izvrše reviziju Akcionog plana BiH za Rome i to u oblastima zapošljavanja, stanovanja i zdravstvene zaštite, tako da mjere koje se planiraju preduzeti zaista održavaju potrebe Roma;
- od države zahtijevao da uspostavi sveobuhvatan akcioni plan za zdravstvenu zaštitu Roma, te da nastavi aktivnosti na izdavanju ličnih dokumenata Romima, uključujući i one Rome koji se nalaze u izbjegličkim kampovima;¹¹
- prepoznao da još uvijek postoje prakse zaključivanja braka kod Romske populacije u mlađoj dobi nego što je to zakonom dozvoljeno, zbog čega od države zahtijeva da preduzme sveobuhvatnu kampanju posebno unutar romske zajednice o zakonitoj dobi za zaključivanje braka, te ukazujući na štetnost ranog braka za djecu;¹²
- ukazao državi na problem siromaštva koji posebno ugrožava opstanak ugroženih grupa kao što su raseljene osobe, manjine, povratnici, djeca bez roditeljskog staranja, penzioneri, Romi i porodice s dvoje i više djece. Od države se traži da uspostavi zvaničnu granicu siromaštva u cilju ranijeg djelovanja, razmotri slučajeve ekstremnog siromaštva s kojim se posebno suočavaju predstavnici marginalizovanih grupa, uključujući manjine kako bi se prioritarno mogla obezbijediti socijalna pomoć licima koja žive ispod granice siromaštva. Preduslov za realizaciju ovakvih mjera je postojanje uspostavljene baze razvrstane po polu, dobi, etničkom porijeklu, socijalnom statusu, te drugim relevantnim kriterijumima;
- izdao preporuku državi da razvije strategiju za djelovanje u odnosu na regionalne različitosti u uživanju ekonomskih socijalnih i kulturnih prava s ciljem eliminacije ovih razlika;¹³
- prepoznao slabosti u sistemu zdravstvene zaštite koje posebno pogađaju ugrožene grupe uključujući i Rome, te je preporučio državi da preduzme mjere u cilju otklanjanja ovih slabosti, što uključuje unapređenje i harmonizaciju sistema zdravstvene zaštite.¹⁴

Obrazovanje je bilo posebno u fokusu interesovanja Komiteta gdje je od strane Komiteta primjećeno da je visok procenat djece romske populacije koji ne pohađaju osnovno obrazovanje i koji napuštaju školu. Od države se očekuje da promoviše saradnju između općinskih institucija, centara za socijalni rad, romskih udruženja i škola u cilju širenja informacije o važnosti toga da Romi završe osnovnu školu, te da obezbijedi dodatna sredstva za implementaciju Revidiranog akcionog plana za obrazovne potrebe Roma i drugih nacionalnih manjina.¹⁵

¹⁰ Idem, tačka 10.

¹¹ Idem, tačka 12.

¹² Idem, tačka 27.

¹³ Idem, tačka 29.

¹⁴ Idem, tačka 32.

¹⁵ Idem, tačka 34.

2.3. Preporuke Univerzalnog periodičnog izvještaja

Drugi ciklus izvještaja o stanju ljudskih prava u BiH, a u okviru univerzalnog periodičnog izvještaja (UPR) je bio u procesu razmatranja na dvanestoj sjednici Vijeća za ljudska prava UN-a održanoj od 27.10. do 07.11.2014. godine u Ženevi i značajan broj pitanja država članica je bio vezan za pitanje položaja Roma. Ovo je rezultiralo upućivanjem vlastima BiH određenog broja preporuka.¹⁶ Preporuke u najvećim dijelu ukazuju na potrebu:

- Izmjene i dopune Ustava BiH kako bi se obezbijedila potpuna integracija svih nacionalnih manjina¹⁷, odnosno što skoriju implementaciju presude Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu u predmetu Sejdić-Finci;¹⁸
- Izmjene i dopune propisa koji će izričito zabraniti trgovinu ljudima, s posebnim osvrtom na iskorištavanje rada djece i prisilnog prosijačenja;
- Reforme propisa koji sadrži diskriminatorne odredbe prema nacionalnim manjinama, u cilju njihovog efikasnog učešća u političkom životu;

Određeni broj preporuka se isključivo odnosi na pitanje zaštite Roma¹⁹, kao najugroženije nacionalne manjine i usmjerene su ka:

- eliminaciji etničke i rasne diskriminacije Roma,
- obezbjeđenju većeg uvažavanja romskih inicijativa,
- stvaranju okuženja za jednak pristup svim javnim uslugama, uključujući zdravstvenu zaštitu,
- rješavanju ekstremnog siromaštva i marginalizacije s kojom se suočavaju Romi,
- potrebi obezbjeđenja efikasnih mehanizama za socijalnu i obrazovnu uključenost Roma.

Preporukama se traži da vlasti poduzmu efikasne mjere za:

- smanjenje zaključivanja preranih brakova i brakova djece, kao i prisilnih brakova,
- preduzimanje aktivnosti za prevenciju napuštanja škole od strane romske djece,
- jačanje obrazovnih mjera i politika kojima će se obezbijediti integracija Roma u obrazovni sistem, što uključuje prilagođavanje sadržaja školskih udžbenika na način da promovišu i podstiču toleranciju među etničkim manjinskim grupama²⁰.

UPR preporuke se odnose i na pitanje upisa romske djece u matične knjige rođenih, te zahtijevaju od države da obezbijedi da sva djeca rođena u zemlji, koja nisu registrovana, dobiju rodne listove i lične dokumente²¹.

¹⁶ Preporuke su uputile sljedeće države: P107.3 (Norveška); P107.128 (Austrija); P107.119 (Australija); P107.121 (Kostarika); P107.123 (Češka Republika); P107.127 (Rumunija); P107.126 (Holandija); P107.124 (Francuska); P107.125 (Njemačka); P107.47 (Rumunija); P107.134 (Belgija); P107.138 (Poljska); P107.159 (Venecuela); P107.160 (Ruska Federacija); P107.161 (Senegal); P107.70 (Kanada); P107.135 (Slovenija); P107.159 (Venecuela); P107.145 (Tajland); P107.146 (Austrija); P107.106 (Češka Republika); P107.162 (Sijera Leone); P107.163 (Austrija); P107.16 (Hrvatska)

¹⁷ P107.3 (Norveška); P107.128 (Austrija);

¹⁸ P107.123 (Češka Republika); P107.127 (Rumunija); P107.126 (Holandija); P107.124 (Francuska); P107.125 (Njemačka);

¹⁹ P107.47 (Rumunija); P107.134 (Belgija); P107.138 (Poljska); P107.159 (Venecuela); P107.160 (Ruska Federacija);

P107.161 (Senegal);

²⁰ P107.70 (Kanada); P107.135 (Slovenija); P107.159 (Venecuela); P107.145 (Tajland); P107.146 (Austrija);

²¹ P107.106 (Češka Republika);

Preduslov za poboljšanje položaja Roma u BiH je obezbjeđenje dalje implementacije Revidiranog Akcionog plana za rješavanje problema Roma, što zahtjeva i aktivno uključivanje Roma u realizaciju aktivnosti vezanih za implementaciju kako Akcionih planova, tako i razvojnih projekata²².

Preporučeno je usvajanje Nacionalnog plana za ljudska prava kao sveobuhvatnog dokumenta koji bi obuhvatio efikasne mjere za sva ljudska prava²³, te dalje jačanje kapaciteta Institucije Ombudsmena.

2.4. Izvještaj o napretku EU 2014

U svom izvještaju o napretku, Evropska komisija²⁴ konstatuje da: „*uprkos određenom napretku, nije postignut konačan dogovor o provođenju presude u predmetu Sejdić-Finci, ni o uspostavljanju mehanizma koordinacije o pitanjima EU*“. U Izvještaju se ukazuje na: „*komplikovan proces donošenja odluka, nedostatak zajedničke vizije i slaba saradnja između različitih nivoa vlasti odgađaju strukturalne reforme i ugrožavaju napredak zemlje na putu ka EU*“, te da „*Ustav Bosne i Hercegovine sprečava građane koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici jednog od tri konstitutivna naroda da se kandiduju za Predsjedništvo ili Dom naroda Parlamentarne skupštine*“.

U izvještaju o napretku je ukazano i na poziciju Institucije Ombudsmena kao centralne institucije za zaštitu od diskriminacije, gdje je istaknuto da je postignut: „*određeni napredak u podizanju javne svijesti o ulozi Institucije Ombudsmena Bosne i Hercegovine*“, ali „*Institucija ombudsmena se i dalje suočava sa ograničenjima u smislu finansija i ljudskih resursa, što ima negativan utjecaj na njene aktivnosti, posebno kad je u pitanju provođenje zakona protiv diskriminacije. Politička podrška radu Institucije Ombudsmena i dalje je slaba, kao i implementacija preporuka ove institucije*“.

U pogledu zaštite prava manjina, Komisija ukazuje na to da, iako je na snazi Zakon o zabrani diskriminacije, zbog neusaglašenosti drugih zakona sa ovim zakonom, prisutni su brojni problemi u ostvarivanju prava pripadnika nacionalnih, i drugih ugroženih kategorija. Primjena Zakona o zabrani diskriminacije od strane sudija ostaje vrlo ograničena i njegovo tumačenje je neusklađeno u cijeloj zemlji. Svijest opće javnosti, ali i agencija i pravnih stručnjaka o Zakonu o zabrani diskriminacije ostaje na niskom nivou. Komisija preporučuje da se tehnički kapaciteti Ombudsmena trebaju ojačati da bi se podržalo efikasnije provođenje Zakona o zabrani diskriminacije, te da je potrebno usvojiti Strategiju o zabrani diskriminacije i obezbijediti sveobuhvatno prikupljanje podataka na nivou države.

Komisija je u Izvještaju o napretku istakla da je pravni okvir za zaštitu manjina uglavnom uspostavljen, ali se mora obezbijediti funkcionisanje Vijeća nacionalnih manjina, kao i provođenje Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima. Komisija konstatuje da je ostvaren vrlo dobar napredak u rješavanju stambenih potreba Roma izgradnjom novih stambenih objekata i dogradnjom trenutnih romskih naselja. I dalje je nizak broj romske djece koja su vakcinisana protiv preventabilnih bolesti. Stopa smrtnosti ispod prve godine života je tri puta veća za romsku djecu u

²² P107.162 (Sijera Leone);P107.163 (Austrija);

²³ P107.16 (Hrvatska);

²⁴ Radni dokument osoblja komisije: Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2014. godine

odnosu na cijelu populaciju. Povećan je broj romske djece upisane u predškolske ustanove u Sarajevskom i Zeničko-dobojskom kantonu.

Siromaštvo, promjena prebivališta i nedostatak porodične podrške i dalje predstavljaju prepreku za romsku djecu da pristupe obrazovanju. Međutim, diskriminacija romske manjine i dalje je rasprostranjena. Slučajevi diskriminacije romske populacije su prijavljeni u kontekstu teških poplava u maju.

III Zakonodavstvo u BiH

Analizom prikupljenih odgovora nadležnih ministarstava pravde BiH, F BiH i RS, odnosno kantonalnih ministarstava pravosuđa i uprave **može se zaključiti da u periodu od novembra 2013. godine do novembra 2014. godine nije došlo do značajnije izmjene propisa kojima se uređuju prava nacionalnih manjina u BiH, te samim tim se nije mjenjao ni zakonski status Roma.**²⁵ Nažalost, u Brčko Distriktu BiH i određenom broju kantona²⁶ još uvijek nisu doneseni propisi kojima bi se uredilo pitanje nacionalnih manjina.

U oblasti normativnog uređenja pitanja prava nacionalnih manjina **Savjet ministara BiH** je 15.01.2014. godine donijelo Odluku o izmjeni odluke o imenovanju članova Odbora za Rome pri Savjetu ministara BiH²⁷, te je ovom odlukom promjenjen sastav Odbora za Rome.²⁸ Savjet ministara je 19.03.2014. godine donio i Odluku o imenovanju stručnog tima za podršku predsjedavanju BiH Dekadom uključenja Roma 2005. – 2015.²⁹ kojom je imenovan Stručni tim³⁰, određen sastav i zadaci stručnog tima, obavljanje stručnih, administrativnih i tehničkih poslova, te finansiranje.

Parlamentarna skupština BiH je donijela Odluku o izmjeni i dopuni Odluke o osnivanju Savjeta nacionalnih manjina BiH³¹ kojom se u članu 7. stav (1) riječi: *"i prati mandat izabranih članova Parlamentarne skupštine BiH"* zamjenjuju riječima: *"od dana konstituisanja Savjeta"*. Iza

²⁵ I dalje su na snazi, bez ikakvih izmjena i dopuna Zakon o zaštiti nacionalnih manjina BiH (Sl.glasnik BiH broj 12/03), Zakon o zaštiti nacionalnih manjina Federacije BiH²⁵ (Sl.novine FBiH, broj:56/08) i Zakon o zaštiti nacionalnih manjina Republike Srpske (Sl.glasnik RS, broj: 02/04), Zakon o zaštiti nacionalnih manjina po kantonima kako slijedi: Unsko-sanski kanton (Sl. glasnik Unsko-sanskog kantona, broj: 4/12), Tuzlanski kanton (Sl. novine Tuzlanskog kantona, broj: 14/09), Bosansko-podrinjski kanton Goražde (Sl. novine BPK Goražde, broj: 8/11, Kanton Sarajevo (Sl. novine Kantona Sarajevo, broj: 28/11)

²⁶ Hercegovačko-neretvanski kanton, Posavski kanton, Kanton 10, Zapadnohercegovački kanton, Srednjobosanski kanton i Zeničko-Dobojski kanton

²⁷ Službeni glasnik BiH, broj: 15/14 od 25.02.2014. godine

²⁸ Član 2. mijenja se i glasi: "U Odbor za Rome koji broji 22 člana, imenuju se: a) Ivica Drmač, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, b) Miroslav Tomić, Ministarstvo finansija i trezora BiH, c) Amra Trnka - Oručević, Ministarstvo civilnih poslova BiH, d) Stanislava Tanić, Ministarstvo sigurnosti BiH, e) Sadeta Škaljić, Ministarstvo pravde BiH, f) Ivan Tavra, Direkcija za evropske integracije BiH, g) Boris Pupiće, Agencija za rad i zapošljavanje BiH, h) Samra Filipović - Hadžić, Agencija za ravnopravnost spolova BiH, i) Ivica Mladina, Vlada Federacije BiH, j) Drago Vuleta, Vlada Republike Srpske, k) Enes Šerifović, Vlada Brčko Distrikta BiH, l) Dragiša Radić, Kanton Sarajevo, m) Melina Halilović, Zeničko-dobojski kanton, n) Sead Džemali, Unsko-sanski kanton, o) Mehmed Mehić, Tuzlanski kanton, p) Sabahudin Tahirović, Srednjobosanski kanton, r) Haziri Ramadan, Hercegovačko-neretvanski kanton, s) Šaha Ahmetović, regija Banja Luka, t) Snježana Mirković, Regija Doboj, u) Jasmina Hakić, Regija Bijeljina, v) Jadranko Đurić, Brčko Distrikt BiH, z) Indira Bajramović, ženska romska mreža."

²⁹ Službeni glasnik BiH broj: 28/14 od 14.04.2014.godine

³⁰ U sastav Stručnog tima svoje predstavnike imenuju sljedeće institucije: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH dva člana, po jednog člana imenuju Ministarstvo vanjskih poslova BiH, Ministarstvo civilnih poslova BiH, Ministarstvo za finansije i trezor BiH, Protokol Vijeća ministara BiH, Ured predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH i Odbor za Rome pri Savjetu ministara BiH.

³¹ Na 70. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 24. jula 2014. godine, i na 40. sjednici Doma naroda, održanoj 25. jula 2014. godine, Službeni glasnik BiH broj 60/14 od 04.08.2014.godine

stava (1) ovog člana dodaju se novi stavovi (2) i (3) koji glase: "(2) Četvorogodišnji mandat članova Savjeta je nedjeljiv i nedjeljivost mandata važi za sve nacionalne manjine. (3) Jedan izabrani predstavnik nacionalne manjine u Savjeta može biti član Savjeta najviše dva uzastopna mandata." Dosadašnji stav (2) postaje stav (4).

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine³² (u daljem tekstu MLJPI BiH) je u 2014. godini preduzelo niz strateških koraka u cilju obezbjeđenja zaštite i unapređenja prava pripadnika nacionalnih manjina u BiH. Tako je u saradnji sa Misijom OSCE-a, u okviru šest radnih grupa formiranih od strane nadležnih institucija u BiH, savjeta nacionalnih manjina i predstavnika nacionalnih manjina u BiH, sačinjen nacrt strateške platforme za rješavanje pitanja nacionalnih manjina. Dokument pruža integralni okvir za provođenje ključnih zakonskih, podzakonskih i drugih regulatornih instrumenata na području zaštite nacionalnih manjina. Izrada i usvajanje akcionih planova s konkretnim mjerama i budžetom treba da bude donesena u roku od godinu dana nakon usvajanja Strateške platforme, dok bi Strateška platforma trebala biti dostavljena Vijeću ministara na usvajanje do kraja ove godine.

U 2014. godini MLJPI BiH donijelo je vrlo značajnu Odluku o Smjernicama za poboljšanje položaja romske djece u BiH - Socijalna inkluzija³³ kojom se sveobuhvatno elaborišu ključni problemi romske djece i izlažu rješenja i smjernice za njihovu socijalnu inkluziju kroz više sistema zaštite kao što su: socijalna zaštita, obrazovanje, zdravstvena zaštita, zapošljavanje, stambeno zbrinjavanje i unapređenja međusektorske saradnje za dobrobit djece i porodica u BiH.

Na osnovu Odluke Savjeta Ministara BiH o rasporedu budžetskih sredstava za rješavanje problema Roma u oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite u 2014. godini³⁴ sredstva su raspoređena na način da je za stambeno zbrinjavanje Roma izdvojeno 2.000.000,00 KM, za zapošljavanje 500.000,00 KM, te za zdravstvenu zaštitu 187.000,00 KM.

MLJPI BiH je u saradnji s međunarodnim organizacijama pokrenulo i izradu lokalnih akcionih planova, te u narednom periodu očekuje uključivanje većeg broja općina i izdvajanje sredstava na lokalnom nivou. Ministarstvo planira redovno i sredstva za rad Odbora za Rome.

U **Kantonu Sarajevo** u prethodnom periodu došlo je do izmjene Ustava usvajanjem Amandmana XLIII-XLIX³⁵ kojim se između ostalog pripadnicima nacionalnih manjina u Kantonu Sarajevo garantuje jedno poslaničko mjesto u Skupštini Kantona, mogućnost formiranja Kluba ostalih, aktivno i pasivno biračko pravo, te ukoliko nema zastupnika iz reda ostalih jedno mjesto zamjenika presjedavajućeg ostaje upražnjeno.

U **Zeničko-dobojskom kantonu** usvojen je Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći³⁶. Kantonalni zavod za pružanje pomoći pruža pomoć Romima u prikupljanju dokumentacije, podnošenju zahtjeva za upis u matične knjige, tužbe za utvrđivanje očinstva i druge pravne radnje na način i pod uslovima utvrđenim istim zakonom.

³² Dopis Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice, broj:07-39-3110/14 od 24.10.2014. godine

³³ Službeni glasnik BiH, broj: 101/13 od 24.12.2013. godine

³⁴ "Službeni glasnik BiH", broj: 39/14

³⁵ (Sl. novine Kantona Sarajevo, broj: 6/13)

³⁶ („Sl.novine ZDK“ br.1/14)

Ministarstvo pravde Bosansko-podrinjskog kantona³⁷ je ukazalo na to da je, postupajući po preporukama Institucije Ombudsmena, pristupilo izmjenama i dopunama zakona s ciljem obezbjeđenja efikasnije zdravstvene i socijalne zaštite, obrazovanja, zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja pripadnika nacionalnih manjina, prije svega Roma. Donesen je Zakon o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina u Bosansko-podrinjskom kantonu³⁸ čime je stvoren pravni okvir za obezbjeđenje zaštite prava pripadnika nacionalnih manjina, te je donesen Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći u BPK³⁹ kojim je formiran Zavod za pružanje besplatne pravne pomoći čije usluge u značajnoj mjeri mogu da koriste Romi, jer su uglavnom slabog materijalnog stanja, što je jedan od preduslova za ostvarivanje besplatne pravne pomoći.

Na prijedlog Ministarstva pravde BPK, donesena je Odluka o utvrđivanju prava na zdravstveno osiguranje svih lica s područja BPK koja nisu osigurana po nekom drugom osnovu, te je na ovaj način obezbijeđeno da svi Romi s područja Kantona ostvaruju besplatnu zdravstvenu zaštitu. Izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom⁴⁰ svim porodicama, pored dječjeg dodatka, utvrđeno je i pravo na novčanu naknadu za svako treće, četvrto i peto dijete u visini od 30% prosječne mjesečne plate na federalnom nivou. Budući da romske porodice u većini slučajeva imaju troje ili više djece, skoro svaka romska porodica sa područja Kantona koristi ovo pravo.

U **Unsko-sanskom kantonu**⁴¹ donesen je Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina⁴². Odlukom Skupštine Unsko-sanskog kantona broj: 20/2012 od 30.07.2012. godine formirano je Vijeće nacionalnih manjina.

Putem Vijeća nacionalnih manjina pružena je prilika pripadnicima romske populacije da zastupaju svoje interese i ostvare zaštitu svojih prava preko delegata-predstavnika. Delegata u Vijeće nacionalnih manjina predlaže udruženje pojedine nacionalne manjine koje ima registrovano sjedište na teritoriji Kantona, a bira ga na način na koji to odredi udruženje.

Ministarstvo pravosuđa i uprave Zapadnohercegovačkog Kantona⁴³ uspostavilo je sistem za obezbjeđenje i praćenje podataka o registrovanim udruženjima na području Zapadnohercegovačkog Kantona, te navodi da u Registru udruženja građana koji se vodi pri ovom Ministarstvu nije upisano ni jedno udruženje čiji se programski ciljevi odnose na zaštitu prava Roma Zapadnohercegovačkog Kantona.

U **Brčko Distriktu BiH** usvojen je Prijedlog Revidiranog akcionog plana za rješavanje problema Roma i izabran je član Stručnog tima za monitoring Revidiranog akcionog plana.

Općinsko vijeće Općine **Donji Vakuf**⁴⁴ je na 17. redovnoj sjednici održanoj 31.10.2014. godine donijelo Zaključak po preporukama Institucije ombudsmena za ljudska prava u BiH kojim

³⁷ Dopis ministarstva prave Bosansko-podrinjskog kantona, broj: 05-05-491-2/14 od 7.10.2014. godine

³⁸ Službene novine BPK-a Goražde", broj:8/12

³⁹ "Službene novine BPK-a Goražde", broj:2/13

⁴⁰ "Službene novine BPK-a Goražde", broj:10100, 5/03,5/05, 3/08 i 2/13

⁴¹ Dopis Ministarstva pravosuđa i uprave Unsko –sanskog kantonu broj: 07-14-10299-2/2014 od 22.10.2014.godine

⁴² Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona broj 4/12, od 10.02.2012. godine

⁴³ Dopis Ministarstvo pravosuđa i uprave Zapadnohercegovačkog Kantona broj: 03-03-09-565/14 od 20.10.2014.godine

⁴⁴ Dopis Općina Donji Vakuf broj: 01-05-02044/14-2 od 05.11.2014.godine

se podržavaju preporuke uz stav da je Općina i do sada preduzimala odgovarajuće mjere te da će se i ubuduće, u okviru svoje nadležnosti, maksimalno angažovati na realizaciji preporuka.

IV Analiza implementacije preporuka Ombudsmena BiH

PREPORUKE IZ SPECIJALNOG IZVJEŠTAJA

- *Registracioni organi udruženja trebaju uspostaviti sistem koji će osigurati i praćenje podataka o registriranim udruženjima čiji programski ciljevi su zaštita prava manjina, uključujući posebno zaštitu prava Roma;*
- *Ombudsmeni podržavaju napore MLJPI na uspostavi evidencija vezano za prava Roma te preporučuju entitetskim vlastima da osiguraju evidencije o pravima Roma na isti način kako je to urađeno za oblast zapošljavanja;*
- *Sve nadležne institucije trebaju nastaviti djelovati u cilju osiguranja da svaka osoba romske nacionalne manjine ima osigurana identifikacijska dokumenta što im je predušlov za ostvarivanje svih prava;*
- *Posebno vlasti u FBiH, Federalna ministarstvo zdravlja, Federalno ministarstvo obrazovanja i Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i kantonalna ministarstva nadležna za navedene oblasti moraju poduzeti mjere kako bi evidencije koje vode vezano za zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i socijalnu politiku sadržavale zasebno evidentirane pokazatelje u ovim oblastima u odnosu na Rome;*

U cilju provjere realizacije preporuka upućeni su dopisi, na niz adresa nadležnih organa vlasti i institucija, sa zahtjevom za dostavljanje povratne informacije.

MLJPI BiH navodi da je okončan proces evidentiranja Roma u BiH koji je započeo 23.11.2009. godine. Proces se odvijao istovremeno u 10 operativnih timova od kojih je 6 bilo formirano u Federaciji BiH, a 3 tima u Republici Srpskoj, te jedan u Brčko Distriktu BiH. Objedinjeni podaci pokazuju da je u BiH evidentirano 16.771 Roma ili 4.308 domaćinstava u ukupno 67 općina.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike⁴⁵ informisalo je Instituciju ombudsmena da je u Proračunu Federacije BiH obezbijedilo novčana sredstva za zapošljavanje Roma za svaku godinu za koju su doneseni Akcioni planovi za rješavanje problema Roma u oblasti obrazovanja, stambenog zbrinjavanja, zapošljavanja i zdravstvene zaštite, ne konkretizujući i ne precizirajući o kojoj visini sredstava se radi, niti kako se ona raspoređuju. Nadalje, Ministarstvo ukazuje na to da su godišnjim programima rada Federalnog zavoda za zapošljavanje predviđeni posebni programi

⁴⁵ Dopis Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, broj: 03-34112 -2448114 od 28.10.2014. godine

samozapošljavanja i zapošljavanja Roma koji se realizuju novčanim sredstvima obezbijedenima u Proračunu BiH i Proračunu Federacije BiH.

Ministarstvo pravosuđa i uprave Kantona 10⁴⁶ obavjestilo je Instituciju ombudsmena da nadležni organi redovno, godišnje objavljuju javne pozive za sufinansiranje projekata udruženja koja djeluju na području Kantona, međutim nije registrovano ni jedno udruženje Roma.⁴⁷ Istovremeno, prema službenim rezultatima popisa stanovništva u BiH 1991. godine na području općina koje danas čine Kanton 10 evidentirana su ukupno dva lica romske pripadnosti, jedno u Bosanskom Grahovu i drugo u Livnu.

Prema informacijama iz dopisa **Vlade Brčko Distrikta BiH**⁴⁸ Odjel za stručne i administrativne poslove u skladu sa svojim nadležnostima podržava saradnju vlasti na rješavanju pitanja Roma, te ističu da korektnu saradnju s romskim udruženjima. U proteklom periodu finansijski je podržano nekoliko Projekata koji su implementirani i od strane udruženja koja okupljaju Rome, ali i drugih udruženja građana koja su predložila projektne ideje koje su se odnosile na poboljšanje položaja Roma.

Problem kod finansiranja projekata za unapređenje položaja Roma je nedovoljan kapacitet udruženja za implementaciju ovakvih projekata. Odjel za stručne i administrativne poslove, u svakom Javnom pozivu za finansiranje projekata udruženja građana Brčko Distrikta BiH, koji se raspisuje jednom godišnje, ima i temu zaštita, promocija i afirmacija ljudskih prava, prava djeteta, prava žena, prava manjina na koji se udruženja Roma posljednjih godina uopće ne javljaju.

4.1. STAMBENO ZBRINJAVANJE I ODNOS LOKALNE ZAJEDNICE PREMA PROBLEMIMA ROMA

PREPORUKE IZ SPECIJALNOG IZVJEŠTAJA

- *Ombudsmeni podržavaju saradnju između državnog i lokalnog nivoa vlasti na rješavanju pitanja Roma te pozivaju općine u kojima žive Romi, a koje se dosada nisu uključivale u ove procese da poduzmu aktivnosti uključujući i planiranje sredstava u budžetu za 2014. godinu kako bi se položaj Roma na njihovom teritoriji unapredio;*
- *Entiteti, kantoni i općine treba da preispitaju svoju politiku u odnosu na finansiranje projekata vezanih za položaj Roma kako bi se uvećala sredstva koja su uspostavljena unutar budžeta institucija BiH, a prije svega MLJPI i Vijeća ministara u iznosu od 1,5 milion EUR-a namjenjenih za finansiranje aktivnosti u realizaciji Akcionog plana za rješavanje problema Roma i time osigurala njihova efikasnija realizacija;*
- *Značaj koje lokalne zajednice imaju u osiguranju i zaštiti prava Roma u BiH, a na što su udruženja Roma posebno ukazala nameće obavezu organima lokalne samouprave da jačaju mjere koje imaju za cilj promjenu odnosa uposlenika u organima lokalne samouprave prema Romima. Ovo je posebno značajno za oblast stambenog zbrinjavanja*

⁴⁶ Dopis Ministarstva pravosuđa i uprave Kantona 10, broj:04-02-05-67-3/14 od 22. listopada 2014. godine

⁴⁷ Uvid u registar koji se vodi pri ovom Ministarstvu

⁴⁸ Dopis Vlade Brčko distrikta BiH broj: 48-001601/14 od 05.11.2014.godine

Roma koja je u direktnoj ovisnosti od odnosa lokalne zajednice i ogleda se u potrebi snažnijeg djelovanja lokalne samouprave u cilju osiguranja građevinskog zemljišta, bržeg rješavanja imovinskih odnosa, ubrzanja postupka i pojednostavljivanja procedura legalizacije postojećih bespravni objekata u kojima žive Romi, osiguranju sredstava za učešće općinskih organa uprave u realizaciji projekata na kantonalnom nivou, poboljšanju komunalno-higijenskih uslova na područjima u kojima žive Romi;

Prema informacijama **Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH**⁴⁹ (u tekstu MLJPI BiH) evidentni su značajni pomoci u stambenom zbrinjavanju Roma što je rezultat značajnih izdvajanja finansijskih sredstava za ovu namjenu. Tako se na inicijativu ovog Ministarstva redovno, na godišnjem nivou, planiraju budžetska sredstva za stambeno zbrinjavanje Roma u iznosu od tri miliona KM. Dva miliona KM je namijenjeno za stambeno zbrinjavanje i poboljšanje infrastrukture u romskim naseljima. Ukupno je, do sada, za stambeno zbrinjavanje Roma uloženo 10 miliona eura, računajući budžetska sredstva, sufinansirajuća sredstva implementatora, općina i drugih donatora. U preko 60 općina projekti su realizovani ili je realizacija još u toku. Izgrađeno je ili rekonstruirano preko 600 stambenih jedinica, te su oko 400 romskih porodica korisnici projekata infrastrukture. U toku je realizacija projekata iz 2013. godine IPA sredstvima namijenjenim izgradnji ili rekonstrukciji još dodatnih 150 stambenih jedinica.

U implementaciji projekata za stambeno zbrinjavanje Roma, obaveza implementatora, je da kod izbora romskih korisnika projekata uključi dva predstavnika Roma iz lokalne zajednice. Ministarstvo redovno aplicira za IPA projekte kod Evropske komisije, i odobren je IPA projekat vrijedan 5 miliona eura koji će uglavnom biti iskorišten za stambeno zbrinjavanje Roma. Realizacija prve faze projekta čija je vrijednost 2,5 miliona eura je u toku.

Sve općine, koje su dostavile odgovore Instituciji Ombudsmena, su izrazile opredjeljenost za nastavak aktivnosti sa ciljem unapređenja položaja Roma u lokalnoj zajednici.

4.1.1. Lokalne zajednice

4.1.1.1. Grad Banja Luka

U dopisu Grada Banja Luke⁵⁰ ističe se dobra saradnja između Grada Banja Luka i MLJPI BiH. Odjeljenje za društvene djelatnosti je u okviru Prijedloga za raspodjelu sredstava nacionalnim manjinama za 2014.godinu planiralo sredstva za stambeno zbrinjavanje Roma u 2014.godini u iznosu od 7.500,00 KM.

Ministarstvo je zahtijevalo od lokalne zajednice učešće u realizaciji projekta sa 10% od ukupnog iznosa vrijednosti projekta „Sanacija i rekonstrukcija romskih stambenih objekata u Gradu Banja Luka“. Udruženju Roma „Veseli Brijeg“ iz Banja Luke gradonačelnik je dao pismenu podršku i preporuku za realizaciju navedenog projekta s kojom su aplicirali kod MLJPI BiH tokom marta 2014.godine. Grad Banja Luka će učestvovati sa sredstvima u iznosu od 10% ukupne

⁴⁹ Dopis Minsitarstva za ljudska prava i izbjeglice, broj:07-39-3110/14 od 24.10.2014. godine

⁵⁰ Dopis Grada Banja Luke broj: 10-30-SL-719/2014 od 23.10.2014.godine

vrijednosti projekta ukoliko se odobri prijedlog za realizaciju. Zahvaljujući djelovanju udruženja Roma „Veseli Brijeg“ svi Romi s ovog područja imaju identifikaciona dokumenta. Za socijalno ugrožene porodice romske nacionalnosti u 2010. godini je završena izgradnja stambenog objekta za 7 stambenih jedinica u što je uloženo 420.000,00 KM. Odjeljenje za društvene djelatnosti kroz sredstva koja dodjeljuje za materijalne troškove i održavanje Kluba u velikom gradskom prostoru u naselju Veseli Brijeg posebno podržava funkcionisanje dnevnog boravka za ovu populaciju, a u ovim prostorijama se obavljaju i aktivnosti i KUD Roma i boksterski klub Feniks BIN. JU Centar za socijalni rad nema uspostavljen dnevni centar za Rome. Odjeljenje za društvene djelatnosti je bilo aktivno uključeno u realizaciju projekta udruženja Roma u vezi sa zapošljavanjem nacionalnih manjina u Gradu Banja Luci sa nazivom Podrška zapošljavanju i osnaživanju kvaliteta ranjivih grupa uz edukaciju o pokretanju biznisa i aktivnom traženju posla. Cilj projekta je edukovanje romske nacionalne manjine kako da dođe do radnog mjesta, a završen je prije 4 mjeseca.

Grad je dodijelio finansijska sredstva za otvaranje samostalnog preduzetništva jednoj romskoj porodici, ali zbog neprofitabilnog rada to nije bilo održivo. Grad je aktivno uključen u implementaciju akcionog plana za Rome u oblasti obrazovanja. Od 2005. godine gradonačelnik dodjeljuje učenicima romske populacije, na početku svake školske godine, udžbenike i školski pribor. Osim toga dodjeljuje se i novčana pomoć za troškove školovanja srednjoškolaca i studenata u pojedinačnom iznosu od 500,00 KM. U tom smislu je Grad, kao podršku školovanju 9 romskih srednjoškolaca i 4 studenta, izdvojio iznos od 6.500,00 KM. I za ovu školsku godinu planirana su sredstva za troškove prevoza za srednjoškolce i studente, a oni koji ispune propisane uslove će ostvariti i pravo na stipendiju.

U oblasti zdravstvene zaštite Roma Odjeljenje za društvene djelatnosti smatra da su neophodni projekti koji bi poboljšali nivo informisanosti u vezi imunizacije djece, zdravlja žena i slično. Grad podržava rad tri udruženja koja su registrovali Romi i raspolaže informacijom da je registrovano još jedno udruženje, koje nije do sada razvijalo saradnju sa nadležnim odjeljenjem. Smatraju da nema dovoljnog broja obrazovanih Roma koji bi bili voljni i zainteresirani na samoorganizovanju.

4.1.1.2. Grad Bijeljina

Grad Bijeljina ističe svoju potpunu opredjeljenost za unapređenje položaja Roma i obezbjeđenje uživanja prava garantiranih međunarodnim sporazumima, posebno obzirom na činjenicu da u Gradu Bijeljina živi između 1.500 i 2.000 pripadnika romske nacionalnosti.⁵¹ Opština ukazuje na dobru saradnju s romskim udruženjima, kao i udruženjima građana koji se bave problemima Roma, te da čine sve što je u nadležnosti opštine za poboljšanje kvaliteta života romske populacije, a u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije i preporukama Ombudsmena BiH. U cilju argumentovanja ove tvrdnje, navedeno je nekoliko primjera preduzetih aktivnosti koje su za cilj imale unapređenje položaja Roma u Bijeljini. Tako je Grad u saradnji s Evropskom unijom i udruženjem HILSWERK implelementirao projekat stambenog zbrinjavanja Roma i za tu namjenu je izdvojeno 100.000,00 KM u Budžetu Grada Bijeljina. Grad Bijeljina je obezbijedio građevinskom zemljište, izabrao korisnike, riješio imovinsko-pravne odnose, te je započela izgradnja stambene zgrade u kojoj će stanovati 12 romskih porodica koje nisu riješile svoj stambeni problem. Dodatno se gradi i objekat za romsku porodicu čija je kuća izgorjela u požaru. Opština

⁵¹ Dopis Opštine Bijeljina, broj: 02/05-058-36-260/14 od 23.10. 2014. godine

izdvaja i sredstva namijenjena za nacionalne manjine, koja uglavnom koriste udruženja Roma za realizaciju svojih projekata. Opština planira i izdvaja sredstva u budžetu za użinu u školama za romsku djecu. U oblasti zdravstvene zaštite, Opština osigurava pripadnike romske populacije ukoliko ne mogu status zdravstvenog osiguranika dobiti po nekom drugom osnovu, a obezbjeđuje i jednokratnu novčanu naknadu za siromašne i bolesne pripadnike romske populacije. Zajedno s udruženjima Roma Opština učestvuje u raspodjeli hrane siromašnima što je posebno izraženo u poplavama koje su bile u proljeće na području Bijeljine. Opština pomaže pripadnicima romske populacije i pri upisu u matične knjige rođenih.

4.1.1.3. Općina Breza

Općina Breza⁵² ukazuje na to da je nakon sagledavanja stanja u prethodnom periodu intenzivirala aktivnosti u cilju poboljšanja položaja Roma u Općini Breza gdje je registrovano 31 romsko domaćinstvo s ukupno 102 člana. U periodu 2013./2014. godina, Općina je implementirala niz projekta koji su direktno uticali na poboljšanje položaja Roma u Općini, a u saradnji s državnim organima vlasti. Općina do sada nije imala budžetom predviđena sredstva za poboljšavanje položaja Roma, ali je u periodu 2013./14. godine uložila značajna sredstva za implementaciju projekta kojima se direktno utiče na položaj Roma u Općini. U 2013. godini je uložila 38.783,21 KM za poboljšanje komunalne infrastrukture u romskom naselju "Stare jame" Breza, zatim 16.263,00 KM za izradu projektno-tehničke dokumentacije projekata Stambenog zbrinjavanja Roma, te obezbijedila zemljište za izgradnju 25 stambenih jedinica, u vrijednosti od 80.000,00 KM. U saradnji sa MLjPI BiH započeta je implementacija navedenog projekta (I FAZA), u ukupnoj vrijednosti od 199.294,04 KM, dok za 2014. godini Općina Breza planira 21.798,81 KM za učešće u implementaciji II FAZE projekta stambenog zbrinjavanja Roma U općini Breza. Vrijednost II FAZE projekta je 196.189,30 KM. Na teritoriji općine egzistira jedno romsko udruženje "Romsko srce", koje je uvedeno u registar udruženja Općine. Općina Breza u sklopu projekta stambenog zbrinjavanja Roma ima u planu obezbijediti prostor za navedeno udruženje, čime bi se znatno ojačali kapaciteti udruženja i omogućio mu se nesmetan rad.

Općina je, u prethodnom periodu, posredstvom JP" Komunalno" Breza u cilju većeg zapošljavanja Roma, a u sklopu "Programa zapošljavanja 2013./14." zaposlila 17 pripadnika romske populacije, od čega je nakon isteka projekta zapošljavanja njih 15 nastavilo da rade u navednom preduzeću.

U pogledu socijalne politike i pomoći socijalno ugroženom stanovništvu, od čega je najviše pripadnika romske populacije, Općina Breza je u prethodnom periodu obezbijedila finansijsku pomoć za 1.322 lica u vidu jednokratne novčane pomoći. Budući da je većina članova romskih domaćinstava na području Općine Breza evidentirano kao nezaposleni i kao korisnici socijalne pomoći, prava na zdravstvenu zaštitu ostvaruju putem Biroa za zapošljavanje, Centra za socijalni rad Breza, te Općine Breza.

Što se tiče odnosa zaposlenih jedinstvenog organa uprave Općine Breza i pripadnika romske populacije sa zadovoljstvom možemo ustvrditi da je on na zavidnom nivou, a posebno u oblasti stambenog zbrinjavanja, socijalne pomoći i zapošljavanja. Uposlenici Općine Breza se prema

⁵² Dopis Općine Breza, broj: 02/1-10-05-2545/14 od, 17.10.2014. godine

Romima odnose kao i prema svim ostalim korisnicima usluga bez ikakve diskriminacije i drugih oblika marginalizacije.

4.1.1.4. Grad Bihać

Grad Bihać⁵³ informirao je da se već nekoliko godina intenzivno radi na unapređenju položaja Roma na ovom području, a u skladu s usvojenim državnim dokumentima. Od 2009. godine redovno je aplicirano za sredstva u svrhu stambenog zbrinjavanja ove populacije. Zahvaljujući tome, krajem 2010. godine je šest porodica useljeno u kolektivni stambeni objekat koji je financiran putem SIDA-e a preko MLJPI BiH. Kako oni navode, nedavno je završen drugi objekat u koji su smještene četiri romske porodice, a sredstva je obezbijedilo MLJPI BiH, te je započet i treći objekat u kojem će biti smješteno 12 porodica, a sredstva za 10 stanova su obezbijedena iz europskih fondova, dok Grad Bihać finansira dva stana. U svim ovim projektima značajno je bilo učešće lokalne zajednice kako finansijski, tako i u ljudskim resursima. Paralelno s izgradnjom smještajnih kapaciteta za Rome u objektima tipa kolektivnog stanovanja su organizovane radionice i sastanci u cilju prilagođavanja ovom načinu života. U Gradu Bihać aktivna su dva udruženja, jedno romsko i jedna nevladina organizacija koje konstantno rade s ovom populacijom, naročito s djecom u svrhu njihovog redovnog obrazovanja.

Danas na području Grada žive dvije osobe romske nacionalnosti koje imaju fakultetsko obrazovanje, dok se treći nalazi na završnoj godini. Grad je finansijski pomagao ovo troje studenata. Građanka romske nacionalnosti Selma Selman je dobitnica godišnje nagrade Zvono za mlade likovne umjetnike (do 35 godina starosti) koju Centar za savremenu umjetnost Sarajevo dodjeljuje za umjetnička djela nastala u posljednje dvije godine i trenutno se nalazi na šestomjesečnom nagradnom boravku u Njujorku. Nadalje, kroz komponentu projekta MDGF-jačanje sistema socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH obezbijedino je subvencioniranje potrošnje vode za šest romskih porodica sa 50 članova.

Grad Bihać izražava nezadovoljstvo vezano za situaciju u zapošljavanju Roma i u posljednjih par godina zaposlen je jedan Rom, a namjera Grada je da se kroz podržavanje obrazovanja Roma stvara klima za povećanje broja zaposlenih.

4.1.1.5. Općina Bugojno

Prema informacijama iz dopisa **Općina Bugojno**⁵⁴ je Strategijom razvoja definisala operativni cilj da kroz razvoj sistema obezbijedi podršku ranjivim populacijama i unaprijedi uslove za zdravstvenu i socijalnu zaštitu tako da najmanje 60 % ugroženog stanovništva bude pokriveno socijalnim programima i zdravstvenom zaštitom do kraja 2015. godine. Općina Bugojno je zaključila Sporazum o međunarodnim odnosima sa Caritasom iz Švicarske o realizaciji projekta „Stambeno zbrinjavanje Roma 2012. – 2013. godine u opštini Bugojno“. Ovim projektom je izgrađeno, rekonstruisano i sanirano 10 individualnih stambenih objekata u svrhu trajnog stambenog zbrinjavanja Roma. Projekat je uspješno implementiran i u njegovoj realizaciji je pored MLJPI BiH i Vlade Lihtenštajna, Općina Bugojno učestvovala sa 30.000,00 KM.

⁵³ Dopis Opštine Bihać, broj:07/2-35-8603/14 od 5.11.2014. godine

⁵⁴ Dopis Općine Bugojno broj: 01-10-03044-14

Drugi projekat „Stambeno zbrinjavanje Roma 2013-2014.godine u općini Bugojno“ čija je implementacija u toku od strane MLJPI BiH i Općine Bugojno koja je aktom broj: 01-36-02295-2-13 od 02.09.2013.godine izrazila spremnost da svojim raspoloživim sredstvima pomogne realizaciju projekta i obezbijedi finansijska sredstva u iznosu od 84.700,00 KM.⁵⁵ Implementacija ovog projekta je predviđena u dvije faze: u prvoj fazi izgradit će se stambena zgrada za zbrinjavanje najmanje 8 porodica, te u drugoj fazi dodatnih 8 porodica.

4.1.1.6. Općina Čapljina

Prema odgovoru koji je Institucija ombudsmena zaprimila od **Općine Čapljina**⁵⁶, nadležne vlasti su u cilju iznalaženja trajnog adekvatnog socijalnog zbrinjavanja Roma pristupile realizaciji istog na način da je Općinsko vijeće Čapljina, na prijedlog načelnika Općine iznašlo adekvatan prostor za davanje građevinskog zemljišta za izgradnju pet individualnih stambenih objekata. Općinsko vijeće je na sjednici održanoj 22. aprila 2014. godine donijelo rješenje, a projekat će biti realizovan do kraja u saradnji s međunarodnim institucijama i Romima Općine, odnosno njihovim udruženjem koje djeluje na prostoru Općine. Općina namjerava rad udruga Roma s područja Općine podržavati na osnovu odgovarajućih programa koje udruženja dostavljaju Općini očekujući finansijsku i svaku drugu podršku.

4.1.1.7. Općina Čelić

U svom odgovoru na dopis Institucije Ombudsmena vezano za realizaciju preporuka iz Specijalnog izvještaja, **Općina Čelić** uopćeno navodi da čini napore zajedno s drugim organima vlasti u cilju unapređenja položaja Roma, bez specificiranja i konkretizacije tih aktivnosti.⁵⁷

4.1.1.8. Opština Derвента

Opština Derвента⁵⁸ je u 2014. godini obezbijedila prostorije, koje su u vlasništvu Opštine za rad „Udruženja Roma Derвента“, a izdvaja redovna grant sredstva iz budžeta Opštine za rad ovog udruženja u iznosu od 1.000,00 KM, te je sufinansirala projekat pod nazivom „Đurđev dan 2014. godine“ u iznosu od 500,00 KM.

U oblasti obrazovanja Opština Derвента obezbjeđuje kupovinu udžbenika za djecu romske nacionalnosti u iznosu od 1.860,00 KM, a prema dostavljenoj informaciji od strane „Udruženja Roma Derвента“. Pored navedenog Opština Derвента izdvaja novčana sredstva za kupovinu đačkih torbi i školskog pribora za sve prvačiće na području Opštine Dervente, a vrši i stipendiranje studenata po Pravilniku o stipendiranju, tako da svi koji zadovoljavaju uslove iz Pravilnika imaju pravo na stipendiranje.

⁵⁵ Osiguranje građevinskog zemljišta, naknada za uređenje građevinskog zemljišta, priključak na elektro mrežu, naknade za izdavanje urbanističke saglasnosti i odobrenja za građenje, tehnički prijem objekta i upotrebna dozvola

⁵⁶ Dopis Općine Čapljina, broj: 01-37-4534/14-2 od 23. oktobra 2014. godine

⁵⁷ Dopis Općina Čelić, broj:06-49-1501/14, od 21.11.2014.godine

⁵⁸ Dopis Opština Derвента broj: 03-30-90 od 03.11.2014. god.

4.1.1.9. Općina Donji Vakuf

Na području **Općine Donji Vakuf**⁵⁹ postoje registrovana dva udruženja Roma i to: Udruženje Roma „Romska pravda“ i Udruženje žena „Narcis“ Donji Vakuf.⁶⁰

Prema informacijama dobijenima od Općine Donji Vakuf⁶¹, saradnja između Općine i navedenih udruženja je na zavidnom nivou, što je u proteklom periodu rezultiralo i realizacijom većeg broja projekata vezanih za rješavanje problema Roma.

U 2013. – 2014. godini Općina Donji Vakuf sa CRS-om je realizirala projekat ekonomskog osnaživanja porodica romske populacije, čime su za ukupno 15 romskih porodica poboljšani ekonomski uslovi za život. Pomoć za 15 porodica se sastojala u zasadu poljoprivrednih proizvoda (jagode i maline), stočnom fondu (krave, koze, koke nosilice) i plastenicima. Općina Donji Vakuf je bez obzira na uspješno završene projekte nastavila aplicirati za nove, te u protekloj 2013. godini, kao i tekućoj 2014. godini kod nadležnih ministarstava i međunarodnih donatora aplicirala na više projekata.⁶² Općina saraduje sa registrovanim udruženjima Roma kada su u pitanju i drugi romski problemi, kao što je obrazovanje, zapošljavanje i zdravstvena zaštita i pokušava da ih samostalno riješi ili se uključi u rješavanje putem nadležnih institucija čemu će, kako navode, težiti i u narednom periodu.

4.1.1.10. Opština Gradiška

Opština Gradiška⁶³ navela je da su u budžetu planirana sredstva za finansiranje udruženja Roma, kroz grant na godišnjem nivou, u visini od 5.000,00 KM. Takođe su planirana sredstva za pomoć romskoj populaciji u visini od 25.0000,00 KM. Opština Gradiška kroz pojedinačne projekte finansira Savez Roma i Udruženja mladih Roma „Romano ternipe“. Takođe su u budžetu planirana sredstva za liječenje romske populacije odnosno za finansiranje participacije i kupovine lijekova sa A i B liste, u iznosu od 70.000,00 KM iz koje se finansira participacija i za romsku populaciju. Opština Gradiška je obezbijedila prehrambene pakete, te ogrev za najugroženije romske porodice s područja opštine.

U oblasti obrazovanja i zapošljavanja u Opštini Gradiška pripadnici romske populacije (fakultetski obrazovani) od 2012. – 2014. godine odraduju ili su odradili pripravnički staž u odjeljenjima opštinske uprave i u javnim preduzećima, te su u skladu sa stručnom spremom zaposleni u javna preduzeća koja finansira opština.

Opština Gradiška ustupila je na korištenje, udruženju Roma utorkom i petkom, kancelariju br.5 u Opštinskoj upravi, u periodu od 10 do 12 časova, radi vršenja administrativne i druge pomoći romskoj populaciji.

U oblasti stambenog zbrinjavanja Opština Gradiška učestvuje s ministarstvima na državnom i entitetskim nivoima u projektima vezanim za rekonstrukciju, dogradnju i izgradnju stambenih

⁵⁹ Dopis Općine Donji Vakuf broj: 02-49-02031/14 od 31.10.2014.godine

⁶⁰ Udruženje žena „Narcis“ Donji Vakuf je registrovano prije dvije godine, dok Udruženje Roma „Romska pravda“ egzistira već duži period.

⁶¹ Dopis Općine Donji Vakuf broj: 02-49-02031/14 od 31.10.2014.godine

⁶² Aplikacija sa Caritasom Švicarske kod MLjPI BiH za stambeno zbrinjavanje romskih porodica, te - aplikacija za projektni prijedlog za izgradnju kolektorske mreže za romsko naselje Vučinac u općini Donji Vakuf

⁶³ Dopis Opštine Gradiška broj: 02-012-1-315/14 od 30.10.2014.godine

objekata. Također navode da je u toku postupak izrade podzakonskih akata, kako bi se osudila krivična djela učinjena uslijed predrasude.

4.1.1.11. Općina Ilijaš

Prema informacijama dobijenim od strane **Općine Ilijaš**⁶⁴ u ovoj Općini trenutno živi 40 porodica odnosno 182 lica romske nacionalnosti. Općina je zbrinula sve romske porodice i smješteni su u obnovljene kuće i dodijeljene stanove, a za četiri porodice koje borave u kontejnerima će u narednom periodu iznaći trajno rješenje za smještaj. U saradnji MLJPI BiH i Općine Ilijaš u proteklom periodu obnovljeno je deset stambenih jedinica, izvršena nabavka jednog kontejnera, a uz podršku humanitarne organizacije "Caritas", za tri romske porodice obnovljeni su stambeni objekti.

Preko Javne ustanove Centra za socijalni rad i Općine Ilijaš, porodice koje su u stanju socijalne potrebe koriste određena prava kao što su: subvencije za grijanje, ishrana u javnim kuhinjama, pravo na zdravstvenu zaštitu, dječji dodatak, jednokratne pomoći i sl. U Općini Ilijaš sva romska djeca koja pohađaju školu dobijaju besplatne udžbenike i užinu u školama koje pohađaju. Prema informacijama kojima raspolaže Općina, najlošija situacija je u oblasti zapošljavanja i trenutno je samo 5 članova iz reda romske nacionalne manjine zaposleno. Općina ukazuje na dobru saradnju sa romskim udruženjem "Romi i prijatelji" koje je jedino romsko udruženje na području ove općine, a pomaže im kroz razne projekte u skladu sa svojim mogućnostima i prema programu ovog udruženja.

4.1.1.12. Općina Jajce

Općina Jajce⁶⁵ je u okviru Akcionog plana BiH za rješavanje problema Roma u oblasti stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite poduzela niz aktivnosti. Tako su u okviru projekta obnove ratom oštećenih stambenih objekata obnovljena 23 objekta čiji su vlasnici Romi, dok su za četiri romske porodice dobile stanove na osnovu Zakona o vraćanju, dodjeli i prodaji stanova.⁶⁶

Dakle, na području Općine Jajce u periodu 2001. do 2014. godine stambeno su zbrinute 54 romske porodice sa ukupno 217 članova domaćinstva. Istovremeno, Služba privrede Općine Jajce je u 2014. godini realizovala projekat Samozapošljavanje fizičkih lica evidentiranih na zavodu kao nezaposleni kroz zapošljavanje u zanatskim i poljoprivrednim djelatnostima, gdje su tri korisnika granta namijenjenog za samostalni zanat lica romske nacionalnosti. Kroz plasman grant sredstava za podsticaj i razvoj poljoprivrede u 2013. i 2014. godini podržano je šest lica romske nacionalnosti. Služba privrede će u skladu s preporukom Ombudsmena nastaviti pratiti i obezbjeđivati podatke o broju Roma koji su nastavili da rade nakon isteka programa podrške koje realizuje Općina.

⁶⁴ Dopis Općine Ilijaš broj: 03/3-36-2148/14 od 28.10.2014.godine

⁶⁵ Dopis Općine Jajce, broj:0246-7826/14 od 30.10.2014. godine

⁶⁶ Posmatrano kroz vremenski period od 2009. godine do danas preduzete su sljedeće aktivnosti:

- 2009. godine, sredstvima MLjPI u iznosu od 303.000,00 KM i sredstvima Općine Jajce u iznosu od 100.000,00 KM izgrađene su i obnovljene 24 kuće;
- 2012. godine sredstvima MLjPJ u iznosu od 178.200,00 KM i sredstvima Općine Jajce u iznosu od 40.000,00 KM izgrađene su tri kuće i 27 septičkih jama, te asfaltirano 700 metara pristupnog puta;
- 2014. godine MLjPI je odobrilo 80.000,00 KM za obnovu/gradnju još pet stambenih jedinica čiji su vlasnici Romi.

Prihvaćene su preporuke Ombudsmena da se aktivno učestvuje u implementaciji akcionih planova za uključenje Roma u društvene tokove, podstiče saradnja između udruženja i organa vlasti u BiH, te u skladu sa svojim mogućnostima izdvajaju određena novčana sredstva u te svrhe.

U cilju bolje informisanosti Roma, njihovog samoorganizovanja, te obrazovanja djece romske populacije u proteklom periodu putem JU Centra za socijalni rad Jajce i u saradnji sa drugim organizacijama i organima vlasti u BiH preduzeto je niz aktivnosti. Tako su tokom 2013. godine u saradnji sa OSCE-om u projektu "Najbolja iskustva iz prakse učenja Roma" Općinu Jajce posjetili učesnici Regionalne konferencije o anti-diskriminaciji i učešću Roma u donošenju odluka na lokalnom nivou. Tom prilikom je u naselju Skela-Kuprešani, u kome u najvećem broju žive Romi, predstavljena socijalna medijatorica za Rome angažovana pri Centru za socijalni rad. Takođe, pod pokroviteljstvom potpredsjednika Federacije BiH, Svetozara Pudarića, u područnoj školi u Kuprešanima djeci romske populacije uručena je školska oprema, a područnoj školi uručen je komplet knjiga školske lektire, dok je Udruženju Roma Jajce doniran jedan računar. Općina iskazuje spremnost da u saradnji sa Udruženjem Roma SBK/KSB podrži aktivnosti vezane za školovanje učenika romske populacije, poboljšanje njihovog statusa i socijalnog zbrinjavanja.

4.1.1.13. Općina Kakanj

Općina Kakanj⁶⁷ ukazala je na strateški pristup u rješavanju pitanja romske populacije što je veoma značajno s obzirom na broj građana romske nacionalnosti koje žive na području Općine. Usvojena je Strategiju razvoja Općine Kakanj 2007. – 2017. godine (u daljem tekstu: Strategija razvoja) koja tretira, između ostalog, problem inkluzije Roma, a kao okvir za djelovanje se koristi Akcioni plan BiH za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene skrbi 2013. – 2016. godine. Jednoj od mjera Strategije razvoja u okviru operativnog cilja je obezbijediti uslove za jednak pristup obrazovanju sve djece, a posebno iz socijalno ugroženih porodica, gdje je predviđeno pripremanje programa pomoći za djecu iz socijalno ugroženih porodica, s posebnim osvrtom na romsku djecu.

Općina Kakanj već niz godina općinskim budžetom planira finansijska sredstva za rad romskih udruženja na području općine i ona se dodjeljuju udruženjima nakon provedene procedure, a na osnovu javnog poziva. Tako su u 2014. godini planirana sredstva u iznosu od 10.000,00 KM.⁶⁸ Ova sredstva su namjenjena za sufinansiranje projekata koji se odnose na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu i obilježavanje romskih praznika. Općina ima dobru saradnju s romskim udruženjima i ona se odvija preko Centra za podršku Roma „Romalen" i Centra za majke "Nada". U ovoj godini je uspostavljena i institucija romskih medijatora koji svakodnevno rade na terenu i aktivno su uključeni u prikupljanje dokumentacije koja je neophodna za dobijanje ličnih dokumenata neophodnih za ostvarivanje građanskih prava.

Općina Kakanj posvećuje posebnu pažnju rješavanju problema stambenog zbrinjavanja Roma nastanjenih na području općine. U protekloj godini izvršeno je evidentiranje stanja na terenu, s ciljem utvrđivanja potreba za stambenim zbrinjavanjem Roma, izvršen je popis svih romskih domaćinstava, utvrđeno stanje stambenih objekata i njihov broj, uslovnosti stanovanja, vlasništva, potrebe za adaptacijom, te objekata.

⁶⁷ Dopis Općine Kakanj, broj: 07/1-41-6328/14 od 20.10.2014. godine

⁶⁸ do danas je usmjereno 8.500,00 KM

U četiri naselja na području Općine Kakanj u kojima živi romska populacija, a od kojih je najveće naselje Varda, postoji ukupno 65 objekata, koji su neuslovni za stanovanje u kojima živi 69 porodica sa 275 članova. Zatim, 117 objekata, u kojima stanuje 141 porodica sa 667 članova, potrebno je adaptirati, kako bi se stekli osnovni uslovi za stanovanje. Od 206 ukupno popisanih objekata, samo 24 objekta su uslovni za stanovanje u kojima stanuje 26 porodica sa 114 članova. Jedanaest porodica nije dozvolilo snimanje stanja objekata, a određen broj porodica koristi tuđu imovinu za stanovanje. U proteklom periodu, Općina Kakanj je preduzela niz aktivnosti na rješavanju ovog problema, uz napomenu da se niko već godinama nije usudio rješavati problem lokaliteta romskog naselja Varda što zahtjeva sistemski pristup. U skladu sa općinskim Programom rješavanja stambenog problema Roma na teritoriji Općine Kakanj, usvojen je Regulacioni plan "Romsko naselje Varda", koji je među prvim planskim dokumentima koji tretiraju uređenje prostora koje je naseljeno romskom populacijom.

Općina je u saradnji s MLJPI BiH realizovala projekat izgradnje 12 stambenih jedinica za romske porodice. Dvije zgrade za kolektivno stanovanje su izgrađene na lokalitetu naselja Varda i useljene ove godine, a njihova izgradnja je koštala približno 450.000 KM od čega je Ministarstvo finansiralo oko dvije trećine, a Općina jednu trećinu, ne računajući vrijednost zemljišta i rente i uređenja gradskog građevinskog zemljišta. U toku je realizacija druge faze, u kojoj je predviđena izgradnja zgrade sa 4 stambene jedinice, za koju se uskoro očekuje početak radova. Za ovaj projekat MLJPI BiH odobrilo je 190.000 KM.

Pored navedenog, Općina, u saradnji sa humanitarnom organizacijom "HILFSWERK" priprema realizaciju projekta izgradnje zgrade sa 8 stambenih jedinica za stambeno zbrinjavanje romskih porodica, takođe iz naselja Varda, u okviru projekta "ROMA ACTION". Izrada projektne dokumentacije je u toku, Općinsko vijeće je usvojilo Odluku određivanju lokacije i uskoro se očekuje realizacija projekta na terenu. Za dva, prethodno navedena projekta, Budžetom Općine Kakanj za ovu godinu je izdvojeno je 150.000,00 KM na što se može dodati vrijednost zemljišta za izgradnju i troškovi postupaka izdavanja potrebnih saglasnosti i odobrenja, kao dodatni doprinos Općine. Općina je, u maju ove godine, aplicirala za projekat izgradnje još 6 stambenih jedinica, MLJPI BiH.

Općina Kakanj redovno raspisuje javne pozive za podsticaje u oblasti poljoprivrede, ali zahtjeva za korištenje podsticaja od strane pripadnika romske nacionalnosti nije bilo. Na području Općine Kakanj mali broj građana romske nacionalnosti je u radnom odnosu i ova Općina se suočava s viskom stopom nezaposlenosti, dok Zavod za zapošljavanje, Ured u Kakanju ne vodi evidenciju na bazi nacionalne pripadnosti, zbog čega Općina ne raspolaže zvaničnim podacima o broju zaposlenih pripadnika romske populacije. Prema nezvaničnim podacima, stalno je zaposleno samo 20 Roma, zbog čega zapošljavanje Roma treba da bude prioritet.

Ove školske godine nastavu u osnovnim školama na području Općine Kakanj pohađa 82, a srednju školu 3 učenika romske nacionalnosti. Besplatni udžbenici za učenike osnovne škole obezbijeđeni su preko Centra za podršku Roma „Romalen“. Općina je u cilju stimuliranja školovanja romske djece u odluke o stipendiranju i učenika i studenata ugradila odredbe kojima je regulirano da pripadnici romske nacionalnosti, bez obzira na kriterije propisane odlukama

automatski dobijaju stipendiju.⁶⁹ Putem Centra za socijalni rad Kakanj obezbijedena su sredstva za użinu ućenicima Romima.

Općina ukazuje na problem zdravstvene zaštite Roma zbog propuštenih rokova, nezaposlenosti, te nepohađanje nastave, mada romska udruženja, u saradnji sa Općinom i drugim institucijama, često organizuju okrugle stolove i edukativne radionice s ciljem podizanja svijesti pripadnika romske nacionalnosti o znaćaju obrazovanja kao polazne osnove za ostvarivanje egzistencije.

Na osnovu Zakona o socijalnoj zaštiti, civilnih ųrtava rata i zaštiti porodice sa djecom ZDK, te u skladu sa Zakonom o zdravstvenom osiguranju FBiH, sva socijalno ugroţena lica mogu ostvariti pravo na zdravstveno osiguranje ako pripadaju nekoj od slijedećih kategorija:

- lica starija od 65 godina za muškarce i 60 godina za ųene;
- korisnici prava na stalnu novćanu socijalnu pomoć;
- nezaposlene samohrane majke;
- porodilja za vrijeme trudnoće, porođaja i do starosti djeteta do godinu dana;
- ućenici i studenti koji nisu obezbijedini po drugom osnovu i
- djeca do polaska u školu.

Pripadnici romske populacije koji pripadaju nekoj od navedenih kategorija ostvaruju pravo na besplatno zdravstveno osiguranje u skladu sa Zakonom o zdravstvenom osiguranju ili na osnovu Uputstva o naćinu priznavanja prava na zdravstveno osiguranje i ostvarivanje osnovne zdravstvene zaštite određenih kategorija lica koja nisu osigurana po drugom osnovu⁷⁰ i Uputstva o naćinu priznavanja prava na zdravstveno osiguranje i ostvarivanje osnovne zdravstvene zaštite ućenika i studenata koji nisu zdravstveno osigurani po drugom osnovu⁷¹. S obzirom da zdravstvo nije u nadleţnosti općina, nego u nadleţnosti viših nivoa vlasti, mogućnosti za djelovanje u ovoj oblasti, na lokalnom nivou, su ogranićene.

4.1.1.14. Općina Kalesija

Općina Kalesija⁷² navodi da je u okviru Akcionog plana BiH za rješavanje problema Roma preduzela niz aktivnosti iz svoje nadleţnosti kako bi se realizovali zacrtani ciljevi iz navedenog akcionog plana. Općina Kalesija istiće da je u saradnji sa Centrom za socijalni rad i općinskim matićnim sluţbama izvršen upis sve djece romske nacionalnosti u matićne knjige rođenih.

U saradnji sa školama na podrućju općine, Ministarstvom obrazovanja, te udruţenjima Roma, sva djeca romske nacionalnosti su upisana u osnovne škole, obezbijedeni su im udţbenici i školski pribor. U saradnji sa Udruţenjem Roma i Centrom za socijalni rad Općina je obezbijedila zdravstvenu zaštitu i dodatak na djecu, a pokrenut je i postupak legalizacije izgrađenih stambenih objekata na podrućju Općine. Iz sredstava koja su namijenjena za zapošljavanje Roma zaposlen je koordinator za romska pitanja i rješavanje problema Roma na podrućju Općine. U Budţetu Općine Kalesija planirana su sredstva u iznosu od 15.000,00 KM za provođenje akcionog plana. Općina će

⁶⁹ Školske 2013/14. godine stipendija je odobrena za dva studenta romske populacije

⁷⁰ SI. novine ZDK, broj: 6/10

⁷¹ SI. novine ZDK, broj: 3/11

⁷² Dopis Općina Kalesija broj: 02-05-2777 od 27.10.2014.godine

nastaviti s ovim aktivnostima u cilju provođenja akcionog plana i prevencije kršenja ljudskih prava nacionalnih manjina.

4.1.1.15. Općina Kiseljak

U oblasti obrazovanja u **Općini Kiseljak**⁷³ učenicima romske nacionalnosti obezbijedeni su besplatni školski udžbenici i prevozne karte do škole, dok su ženama romske nacionalnosti obezbijedene zdravstvene markice kojima stiču pravo na besplatno liječenje u Srednje-bosanskom kantonu. Budžetom Općine Kiseljak predviđena su sredstva za rad Udruženja Roma "Đurđevdan" Hrastovi, Kiseljak. U pogledu stambenog zbrinjavanja Roma, Općina Kiseljak je u saradnji sa "PEP International" i "Hilfswerk International Austria" u zadnjih šest godina izgradila 30 stambenih jedinica za potrebe Roma u naselju Hrastovi. Od komunalne infrastrukture u navedenom naselju je izgrađena kompletna vodovodna mreža i kanalizacija.

4.1.1.16. Općina Konjic

Prema informacijama Centra za socijalni rad **Općine Konjic**⁷⁴ na području ove općine u toku 2014. godine, 6 porodica je ostvarilo pravo na jednokratnu novčanu pomoć, 1 lice ostvarilo pravo na stalnu novčanu pomoć, 2 lica ostvarilo je pravo na invalidninu/neratna invalidnina, 1 lice je korisnik prava na invalidninu po osnovu Zakona o CŽR, 1 lice koristi usluge doma za stara lica, 1 dijete koristi usluge doma za zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja, 2 lica koriste usluge "Doma za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica i drugih osoba" u Stocu, za 16 učenika devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja dodijeljeni su besplatni udžbenici, za 19 učenika devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja obezbijedene su školske torbe i školski pribor.

U Općini Konjic u školskoj 2013./14. godini je uključeno 12 učenika, uz konstataciju da je 10 učenika romske nacionalnosti tokom 2012./13. godine pohađalo nastavu, a ovi podaci su dobijeni od uprave Javne ustanove Osnovna škola "Čelebići". Prema Informaciji Centra za socijalni rad Konjic na spisku učenika za dobijanje udžbenika i školskog pribora za školsku 2013/14. godinu upućenog Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta HNK nalaze se i imena učenika romske nacionalnosti.⁷⁵

Služba za zajedničke i stručne poslove Opštine Konjic⁷⁶ obavijestila je Instituciju ombudsmena da je u MZ Lisičići, naselje Zavratnice za rješavanje infrastrukture i puteva iz budžeta izdvojeno 7.265,70 KM za betoniranje puta u dužini cca 150 m, za uređenje groblja i stepeništa za groblje 10.000,00 KM, a po zahtjevu za uličnu rasvjetu se postupa.

4.1.1.17. Općina Lukavac

Općina Lukavac⁷⁷ je krajem 2013. godine, u saradnji sa MLJPI BiH potpisala Ugovor o stambenom zbrinjavanju Roma u BiH čija vrijednost iznosi 169.000,00 KM.⁷⁸ Realizacija projekta

⁷³ Dopis Općina Kiseljak broj: 01-49-2057/14 od 03.11.2014. godine

⁷⁴ Dopis Centra za socijalni rad Općina Konjic broj: 01-37-374/14 od 22.10.2014. godine

⁷⁵ Dopis Službe za upravu, društvene djelatnosti i inspeksijske poslove Općine Konjic broj: 09-40-2018/13 od 20.08.2013. godine

⁷⁶ Dopis Službe za zajedničke i stručne poslove Općine Konjic broj: 10-51-2194/14 od 27.10.2014. godine

⁷⁷ Dopis Opština Lukavac broj: 02-02-21-199/14 od 06.11.2014. godine

⁷⁸ 130.000,00 KM su sredstva MLJPI BiH a 39.000,00 KM općina Lukavac

je započela u 2014. godini odnosi se na izgradnju jedne i sanaciju deset stambenih jedinica. Izvršen je izbor izvođača na izradi projektne dokumentacije za izgradnju i sanaciju stambenih objekata i vodovodne infrastrukture. Navode da je razlog za kašnjenje u realizaciji projekta vezan za procedure propisane Zakonom o javnim nabavkama.

S humanitarnom međunarodnom organizacijom „Hilfswerk“ Austrija, Predstavništvo Sarajevo, potpisan je ugovor ukupne vrijednosti 455.000,00 KM (405.000,00 KM Hilfswerk Austrija a 50.000,00 KM Općina Lukavac). Ovim ugovorom Općina je obavezana da izgrađene stambene objekte priključi na elektro mrežu. Predmet ovog ugovora je podrška socio-ekonomskom uključenju romske populacije u BiH putem obezbjeđenja stambenih jedinica i socio-ekonomskih mjera sa aktivnim učešćem lokalnih vlasti. Izabrano je 16 stambenih jedinica. Procedura oko izbora korisnika sredstava je završena, ali radi žalbi nezadovoljnih korisnika, projekat još nije završen. S Udruženjem Roma „Euro-Rom“, izvršena je sanacija 3 stambena objekta za porodice romske nacionalnosti u naselju Kuljen, općina Lukavac.

Budžetom Općine Lukavac su, počevši od 2012. godine, predviđena sredstva za pomoć članovima Udruženja demobilisanih boraca iz reda Roma „Romalen“. U 2012. godini za ove namjene je izdvojeno 2.500,00 KM a za 2013. i 2014. godinu taj iznos je povećan na 4.500,00 KM. U budžetu Općine Lukavac za 2015. godinu takođe je planiran iznos od 4.500,00 KM. U budžetu Općine Lukavac za 2015. godinu takođe su planirana sredstva za poboljšanje uslova življenja Roma u iznosu od 50.000,00 KM.

U sastav Općinskog Vijeća Lukavac nakon lokalnih izbora, ušla su i dva vijećnika romske nacionalnosti, iako prema Izbornom Zakonu BiH pravo ima najmanje jedan vijećnik.

U saradnji sa predstavnicima Misije OSCE-a u BiH imenovan je koordinator za pitanja Roma na period od 6 mjeseci čija zadaća je bila da izvrši evidentiranje članova Romske zajednice, te podatke dostavi resornoj općinskoj Službi za upravu i Centru za socijalni rad kako bi se mogle preduzeti mjere na poboljšanju uslova života Roma, povećao broj romske djece koja pohađaju osnovnu školu, te povećala svijest za potrebom posjedovanja identifikacionih dokumenata. Ovaj angažman produžen je koordinatoru na 9 mjeseci.

Centar za socijalni rad Općine Lukavac vodi posebnu brigu o licima koja su korisnici stalne socijalne pomoći, tuđe njege i pomoći, a korisnicima i članovima njihovih porodica koji pravo na zdravstvenu zaštitu ostvaruju putem Centra za socijalni rad, pružena je pomoć u participaciji u troškovima liječenja i obezbijedena tzv.markica. Zaposleni u Općini u svakodnevnom kontaktu s pripadnicima romske populacije se trude pomoći im na svaki način i ukazati na njihova prava ukoliko ih ne poznaju.

4.1.1.18 Grad Mostar

Grad Mostar⁷⁹ je u 2010. godini aplicirao na javne pozive za prikupljanje projektnih prijedloga za rješavanje problema Roma u oblasti stambenog zbrinjavanja koje svake godine raspisuje MLJPI BiH.

⁷⁹ Dopis Grada Mostara broj: 02-05-15362/14 od 28.11.2014.godine

Realizovani su slijedeće projekti:

- „*Izgradnja naselja za stambeno zbrinjavanje Roma u Mostaru 2010. – 2011. godine I.faza*“. Period implementacije: novembar 2010. – mart 2012. godine. Na lokaciji Bišće polje bb izgrađeno je 18 stambenih jedinica, te useljeno 18 romskih porodica koje je izabrala Komisija za izradu preliminarne rang liste korisnika, na osnovu Uputstva o načinu i postupku izbora korisnika projekta pomoći za stambeno zbrinjavanje Roma u Bosni i Hercegovini koje je donijelo MLJPI BiH. U 2013. godini je nastavljeno sa drugom fazom navedenog projekta i kao rezultat toga na istoj lokaciji je izgrađeno još 6 stambenih jedinica, te useljeno 6 romskih porodica.
- Projekat „*Izgradnja i unapređenje prateće komunalne infrastrukture u romskom naselju u Mostaru*“ implementiran je tokom 2014.godine. Sredstva ovog projekta iskorištena su za razvoj infrastrukture (izgradnju ostava za ogrev, rekonstrukcija i asfaltiranje pristupne ceste od glavne prometnice do naselja, prilazne – pješačke staze do stanova i zelene površine oko stanova) u novoizgrađenom romskom naselju.

Grad Mostar je također aplicirao na poziv raspisan od strane OSCE/ODIHR za male donacije u sklopu projekta „*Najbolja iskustva iz prakse za uključivanje Roma,*“ projektom „Sanacija pristupne ceste za naselje za Rome u Mostaru.“

U oblasti obrazovanja Grad Mostar ima 69 učenika romske nacionalnosti koji pohađaju osnovnu školu, a 5 učenika pohađa srednju školu.

Udruženje Roma „Neretva“ Mostar uvršteno je u Proračun Grada Mostara, a u tekućoj godini su za njega obezbijedina sredstva u iznosu od 3.000,00KM

4.1.1.19.Opština Novi Grad

Opština Novi Grad⁸⁰ saradnju s Udruženjem Roma Novi Grad ocjenjuje kao veoma dobru. Opština Novi Grad u saradnji s državnim nivoom vlasti provela je niz projekata u cilju poboljšanja položaja Roma. U budžetu Opštine obezbijedena su sredstva i prostorije za rad navedenog romskog udruženja čiji je programski cilj zaštita prava manjina i poboljšanje položaja Roma. Opština posjeduje evidencije o broju Roma, njihovom socijalnom položaju i uslovima stanovanja. Svake godine u saradnji s Udruženjem Roma Novi Grad vrši se besplatna podjela udžbenika djeci romske nacionalnosti. U oblasti stambenog zbrinjavanja Roma Opština je u saradnji sa švajcarskim „Caritas“-om izgradila šest stambenih jedinica za pripadnike romske nacionalnosti. U saradnji s Vladom Republike Srpske i MLJPI BiH asfaltirane su pojedine ulice u kojima žive Romi, a i dalje se radi na izgradnji infrastrukture za područja u kojima žive pripadnici romske nacionalnosti. Opštinski Centar za socijalni rad pruža pomoć Romima u ostvarivanju prava na socijalnu pomoć i zdravstvenu zaštitu.

⁸⁰ Dopis Opština Novi Grad broj: 01-052-404/14 od 03.11.2014.godine

4.1.1.20. Opština Prnjavor

Na području **Opštine Prnjavor**⁸¹ živi veliki broj pripadnika različitih nacionalnih manjina, uključujući i Rome, zbog čega je Opština Prnjavor svojom Strategijom razvoja za period 2012. – 2020. godine predvidjela realizaciju niza aktivnosti usmjerenih u pravcu poboljšanja položaja nacionalnih manjina. Opština Prnjavor već duži niz godina ima izdvojenu stavku u Budžetu Opštine (Pomoć udruženjima nacionalnih manjina), Odsjek za dijasporu i nacionalne manjine u okviru Odjeljenja za lokalni ekonomski razvoj i društvene djelatnosti, te odbornika iz reda nacionalnih manjina u Skupštini Opštine Prnjavor.

Na području Opštine Prnjavor djeluju tri udruženja Roma: „Udruženje Roma Opštine Prnjavor“, „Romska djevojka“ i „Romska snaga“. Tokom 2014. godine, Opština Prnjavor je navedenim udruženjima, a u skladu sa njihovim zahtjevima i Odlukom o uslovima i načinu raspodjele sredstava sa pozicije 415200 – Pomoć udruženjima nacionalnih manjina u 2014. godini isplatila 3.500,00 KM.

Opština Prnjavor aktivno učestvuje u oblasti stambenog zbrinjavanja Roma. Tokom 2009. godine, u saradnji s Luteranskim svjetskim savezom i Švedskom međunarodnom razvojnom agencijom SIDA realizovan je projekat stambenog zbrinjavanja Roma na području Opštine u okviru kojeg je stambeno zbrinuto 6 romskih porodica. Takođe, u 2013. godini pokrenut je drugi projekat stambenog zbrinjavanja Roma u saradnji sa MLjPI i švajcarskim Caritas-om u okviru koga je izvršena izgradnja i adaptacija 9 stambenih jedinica za romske porodice. Opština Prnjavor je 03.06.2014. godine švajcarskom Caritas-u uputila pismo namjere za učešće u Projektu stambenog zbrinjavanja Roma za 2014./2015. godinu. U okviru navedenog projekta stambeno će biti zbrinuto još 6 romskih porodica. U gore navedenim projektima osigurana je legalizacija postojećih objekata, kupovina zemljišta za nove objekte, i troškovi tehničkog prijema. Osim toga, Opština će u projektu stambenog zbrinjavanja Roma za 2014./2015. godinu, finansirati i troškove priključenja na elektro i vodovodnu mrežu.

Opština Prnjavor svake godine izdvaja sredstva za kupovinu školskih udžbenika za osnovnu i srednju školu djeci romske nacionalnosti, te podržava projekte koji za cilj imaju bolju informisanost Roma na području opštine kroz uključivanje lokalnih radio-televizijskih stanica, štampanih medija, te putem internet stranice Opštine Prnjavor. Na zvaničnoj internet stranici Opštine se redovno objavljuju obavještenja o projektima koji se odnose na pripadnike romske populacije. U okviru programa Radio Prnjavor, čiji je osnivač Skupština Opštine, redovno se emituje emisija posvećena nacionalnim manjinama, te se putem lokalnih televizijskih i radio stanica vrši kontinuirano informisanje javnosti o svim aktivnostima koja provode romska udruženja na području Opštine Prnjavor.

4.1.1.21. Opština Srebrenica

Prema podacima **Opštine Srebrenica**⁸² na području ove Opštine živi 20 romskih porodica. Djeluje Udruženje građana „Romska suza“ Srebrenica, koje je finansirano iz budžeta Opštine Srebrenica i tokom 2013. godine za rad udruženja je izdvojeno 5.000,00 KM. Tokom 2014. godine udruženju je

⁸¹ Dopis Opštine Prnjavor broj: 01/1-053-91/14 od 05.11.2014. godine

⁸² Dopis Opštine Srebrenica broj: 01-014-703/14 od 11.11.2014. godine

uplaćeno 1.300,00 KM za projekat „Prevenција borbe protiv SPI, HIV, AIDS i tuberkuloze. Savjet ministara BiH je u 2013. godini raspisao javni poziv za stambeno zbrinjavanje Roma i tom prilikom je za Rome na području opštine izdvojeno 95.000,00 KM, a Opština je participirala sa dodatnih 12.560,00 KM. Po ovom javnom pozivu izabrani su korisnici, a u toku je procedura izbora nadzornog organa i izvođača radova. Jedan pripadnik romske populacije je član Skupštine Opštine Srebrenica. Prema informacijama Udruženja građana „Romska suza“ Srebrenica, svi pripadnici romske populacije na području Opštine Srebrenica imaju odgovarajuća identifikaciona dokumenta i zdravstveno osiguranje.

4.1.1.22. Grad Tuzla

Služba za razvoj, poduzetništvo i društvene djelatnosti, **Grada Tuzle**⁸³ navodi da je krajem 2013. godine, u saradnji sa međunarodnom organizacijom „Hilfswerk Austria International“ potpisan je Ugovor (Projekat „Roma Action“) – Podrška socio-ekonomskom uključenju romske populacije u BiH putem obezbjeđenja stambenih jedinica i socio-ekonomskih mjera sa aktivnim učešćem lokalnih vlasti. U Gradu Tuzla će se, putem obezbjeđenja stambenih jedinica po modelu socijalnog stanovanja, osigurati stanovanje za 6 romskih porodica, te putem rekonstrukcije/izgradnje stambenih objekata za još 6 romskih porodica. Ukupno finansijsko učešće Grada iznosi 80.000,00 KM, s tim da su obaveze Grada još i obezbjeđivanje i finansiranje naknada za dobivanje urbanističke saglasnosti i građevinske dozvole, obezbjeđenje pripadajuće infrastrukture za objekte i priključke objekata na iste, izgradnja vanjskog uređenja oko novoizgrađenih objekata, tehnički prijem novoizgrađenih objekata, izrada upotrebne dozvole. Period implementacije Projekta traje 22 mjeseca a započeo je 01.06.2013. godine.

Grad Tuzla znatan dio sredstava izdvaja za romsku populaciju u skladu s Pravilnikom o kriterijima i postupku za ostvarivanje prava na proširene oblike socijalne pomoći. U toku 2013.godine i 2014. godine za pomoć romskoj populaciji izdvojeno je oko 100.000,00 KM što je usmjereno za sljedeće namjene: nabavka osnovnih životnih namirnica, troškovi plaćanja dijela redovnog školovanja djece/djeteta, plaćanja dijela troškova sahrane/dženaze za umrlog člana porodičnog domaćinstva, plaćanje dijela troškova liječenja/tretmana.

Grad Tuzla već nekoliko godina finansira nabavku markica premija zdravstvenog osiguranja pripadnicima romske populacije. Odlukom općinskog načelnika se odobravaju finansijska sredstva za nabavku markica zdravstvenog osiguranja sljedećim udruženjima: Udruženje građana "Evropski put Roma" Tuzla, Nevladina organizacija "Sa E Roma" Tuzla, Udruženje žena Romkinja "Bolja budućnost" Tuzla, Udruženje građana "Sretni Romi", Udruženje "Zemlja djece" - Tinejdžerski centar "Telex" Tuzla, Udruženje Roma povratnika.

U 2013. godini su odobrena finansijska sredstva za kupovinu 575 markica u iznosu od 11.500,00 KM, dok su u 2014.godini ta sredstva uvećana na 13.560,00 KM (678 markica premije zdravstvenog osiguranja).

S pozicije "Grantovi za kulturne manifestacije" Grad Tuzla je u 2013. godini UG "Evropski put Roma" Tuzla, za projekat "8. april Svjetski dan Roma" odobrio sredstva u iznosu od 700,00 KM, dok su u 2014. godini s iste pozicije za projekat "Obilježavanje svjetskog dana Roma",

⁸³ Dopis Služba za razvoj, poduzetništvo i društvene djelatnosti, Grada Tuzle broj:04-1006/14 od 28.11.2014.godine

odobrena sredstva Udruženju građana "Evropski put Roma" Tuzla u iznosu od 300,00 KM, te za projekat "Obilježavanje svjetskog dana Roma", Udruženju građana "Đelem đelem" Tuzla, odobrena sredstva u iznosu od 200,00 KM.

U 2013. godini raspisan je javni poziv za sufinansiranje programskih/projektnih aktivnosti pravnih lica iz oblasti društvenih djelatnosti. Udruženje građana "Sretni Romi" Tuzla, apliciralo je na pomenuti javni poziv sa projektom "Zajedno do boljeg obrazovanja za romsku djecu", putem koga su odobrena finansijska sredstva u iznosu od 1.500,00 KM.

U Gradskom vijeću predstavnik nacionalnih manjina je vijećnik romske nacionalnosti mr. Mehmed Mujić. U posljednje dvije godine realizovano je više projekata na izgradnji i rekonstrukciji infrastrukturne mreže u naseljima u kojima žive Romi.⁸⁴

4.1.1.23. Općina Visoko

Općina Visoko⁸⁵ kroz saradnju s lokalnim romskim udruženjima nastoji, putem finansijskih i drugih vidova pomoći, unaprijediti položaj Roma i obezbijediti ostvarivanje prava, podići svijest o neophodnosti eliminacije svih oblika diskriminacije pripadnika romske nacionalne manjine, te podržati Rome u jačanju njihovog samoorganizovanja.

U okviru svojih nadležnosti preduzima niz aktivnosti kako bi se poboljšao položaj Roma, uključujući i učešće u izradi Akcionih planova za zdravstvenu zaštitu i obrazovanje Roma na lokalnom nivou, u okviru projekta World Vision-a, s ciljem utvrđivanja situacije i potreba Roma u oblasti obrazovanja i zdravstvene zaštite s aspekta državnih propisa i njihove implementacije u Zeničko – dobojskom kantonu s fokusom na općine Kakanj i Visoko.

Općina Visoko blagovremeno, u okvirima svoje nadležnosti, izdaje identifikaciona dokumenata za pripadnike romske nacionalne manjine.

U oblasti obrazovanja, u skladu sa Kriterijumima za dodjelu stipendija redovnim studentima prvog i drugog ciklusa s prebivalištem na području Zeničko – dobojskog kantona, za akademsku 2014./15. g. pri obradi zahtjeva, Općina Visoko dosljedno primjenjuje član 4. tačku (7) navedenih Kriterija kojom je utvrđeno da *"pripadnici romske nacionalnosti imaju pravo na bezuslovnu dodjelu stipendije"*.

⁸⁴ 1. Izvođenje radova na izgradnji sistema vodosnabdijevanja dijela naselja „Krojčica” 2. visinska zona u općini Tuzla u finansiranju od strane Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH prema kandidovanom projektu Općine Tuzla Udruženja građana „EURO ROM” Tuzla u iznosu od 58.000 KM – po članu 5. Ugovora o regulisanju međusobnih odnosa, prava i obaveza br.05-01-23-224/13 od 24.12.2013 godine. Radovi završeni u 2014. godini.

2. Izvođenje radova sanacije i asfaltiranja ulice u naselju Crvene njive u Tuzli u sufinansiranju sa CARE International HWB Carajevo i Udruženjem građana Roma povratnika Tuzla u iznosu od 4.889,56 KM – po Ugovoru BA296-SG-002 (navedeni iznos je oslobođen plaćanja PDV-a po Okvirnom sporazumu između BiH i Komisije Evropske zajednice o pravilima suradnje koja se odnosi na finansijsku pomoć BiH u okviru pružanja pomoći u okviru Instrumenata za predpristupnu pomoć IPA) Ugovoreno 2012 - 21.577,43 KM.

3. Izvođenje radova rekonstrukcije javne rasvjete u mjesnoj zajednici Mosnik u ulicama Zlatana Mešića i Mušinac u sufinansiranju sa International HWB Carajevo i Udruženjem građana Roma povratnika Tuzla u iznosu od 4.889,56 KM – po Ugovoru BA296-SG-002 (navedeni iznos je oslobođen plaćanja PDV-a po Okvirnom sporazumu između BiH i Komisije Evropske zajednice o pravilima suradnje koja se odnosi na finansijsku pomoć BiH u okviru pružanja pomoći u okviru Instrumenata za predpristupnu pomoć IPA) Ugovoreno 2012 - 10.867,61 KM.

⁸⁵ Dopis Općine Visoko broj: 02/1-376/14 od 30.10.2014.godine

JU Centar za socijalni rad Visoko nastoji pružiti maksimalnu podršku Romima i romskim udruženjima na području Općine kroz različite vidove pomoći i podršku u realizaciji projekata. U oblasti stambenog zbrinjavanja Općina Visoko je učestvovala u projektu MLJPI BiH "Stambeno zbrinjavanje Roma u BiH u 2012. godini", čiji je implementator Udruženje Roma "Amaro Kham-Naše sunce" Visoko.

Kada je riječ o rekonstrukciji putne, vodovodne i kanalizacione infrastrukture Općina Visoko kontinuirano Programom kapitalnih ulaganja u cestovnu infrastrukturu, iz budžeta uvrštava projekte koji su od značaja za romsku populaciju. Tako je za rekonstrukciju ulice Rašidovića koja je naseljena stanovnicima romske nacionalnosti zaključen ugovor u iznosu od 52.578,48 KM.⁸⁶ U svrhu stambenog zbrinjavanja Roma u 2014.g. obezbijedena su sredstva za sljedeće projekte: rekonstrukcija dijela ulice Rašidovića - 9.385,70 KM i rekonstrukcija ulice Izeta Kurtalića i Visočkih brigada - 41.605,30 KM. Time je omogućena cjelokupna realizacija projekta rekonstrukcije ulice Rašidovića.

U 2014.g. urađen je i glavni projekat rekonstrukcije i izgradnje ulice Klisa, MZ Stari Grad u iznosu od 19.773,00 KM sa PDV-om.

Općina Visoko je u 2013.g. aplicirala Ambasadi Kraljevine Norveške u Sarajevu s projektom "Izgradnja dječijeg parka u naselju Dahirovac", te je za navedeni projekat odobreno 18.900,00 KM, i on je u cjelosti realizovan.

4.1.1.24. Općina Zavidovići

Prema odgovoru koji je Institucija ombudsmena zaprimila **Općina Zavidovići**⁸⁷ brine o Romima na području Općine u granicama svojih mogućnosti, te je saradujući s humanitarnom organizacijom „Caritas“ u 2014. godini pomogla u izgradnji 10 stambenih jedinica romskim porodicama. U narednom periodu u saradnji s „Caritas-om“ i Ministarstvom za rad i socijalnu politiku BiH se planira izgraditi još 10 stambenih jedinica za Rome na ovom području.

Općina Zavidovići u svom budžetu za 2014. godinu je imala transfer za hitnu pomoć socijalno ugroženim licima (10.000,00 KM). Ova sredstva se u vidu jednokratnih novčanih pomoći, isplaćuju po zahtjevima lica kojima je pomoć potrebna, a među njima je veliki broj Roma. Tokom prošle godine općinski načelnik Zavidovića, na zahtjev jednog romskog udruženja je nabavio udžbenike i školski pribor za djecu romske nacionalnosti koja se školuju na području općine Zavidovići (oko 1.000,00 KM).

Prema informacijama kojim raspolaže Općina, u osnovnim školama koje pohađaju djeca romske nacionalnosti, postoje medijatori, a finansiraju ih strane humanitarne organizacije.

U oblasti zapošljavanja u Općini Zavidovići veoma su slabi rezultati. Napomenuto je da je od 2010. godine zaposlen samo jedan Rom, tehničar protivpožarne zaštite, u Službi za upravu civilne zaštite Općine Zavidovići.

⁸⁶ Izvršena je i rekonstrukcija vodovodne mreže i asfaltiranje navedene ulice izvedeni su radovi u ukupnoj vrijednosti od 97.849,02 KM

⁸⁷ Dopis Općine Zavidovići broj: 04-49-29-442/14 od 04.11.2014. godine

U oblasti zdravstvene zaštite, Općina Zavidovići u skladu s *Uputstvom o načinu priznavanja prava na zdravstveno osiguranje i ostvarivanje osnovnih kategorija lica koja nisu zdravstveno osigurana po drugom osnovu*⁸⁸ i *Uputstvom o načinu priznavanja prava na zdravstveno osiguranje i ostvarivanje osnovne zdravstvene zaštite učenika i studenata koji nisu zdravstveno osigurani po drugom osnovu*⁸⁹ zdravstveno osiguranje pruža:

- samohranim – nezaposlenim majkama (porodilje i trudnice) u trudnoći i nakon porođaja, do godinu dana starosti djeteta;
- djeci od rođenja do polaska u školu koja nisu osigurana po drugom osnovu;
- redovnim učenicima osnovnih i srednjih škola i redovnim studentima (studenti do navršениh 26 godina života) koji nisu osigurani po drugom osnovu.

U skladu s navedenim aktima veliki broj djece romske nacionalnosti, kao i samohranih majki je zdravstveno osigurano putem Općine Zavidovići.

Općina Zavidovići, po potrebi, uz priloženi zahtjev, finansira povremeno rad pojedinih udruženja građana koji okupljaju pripadnike romske populacije. U oktobru 2014. godine u saradnji s udruženjem Vaša prava BiH i predstavnicima UNHCR-a, Općina je organizovala sastanak/seminar, gdje je glavna tema bila upis pripadnika romske nacionalne manjine u Matične knjige kojem su prisustvovali predstavnici Roma, kao i organi starateljstva.

4.1.2. Stav romskih udruženja

4.1.2.1. Republika Srpska

Udruženja Roma s područja Republike Srpske⁹⁰ su stajališta da nadležne vlasti nisu dovoljno uradile na implementaciji preporuka Ombudsmena⁹¹, u vezi s jačanjem mjera koje bi imale za cilj promjenu odnosa zaposlenih u organima lokalne samouprave prema Romima. I dalje je prisutna pasivnost institucija, neprihvatanje obaveza i odgovornosti, kao i nedostatak proaktivnog pristupa. Rješenje za navedeno romska udruženja vide u zapošljavanju romskog medijatora pri lokalnoj zajednici, te izradi lokalnih akcionih planova za Rome.

Prema informacijama dobijenima od udruženja Roma, na području Republike Srpske postoje različiti rezultati u vezi s realizacijom preporuka Ombudsmena koje se odnose na potrebu snažnijeg djelovanja lokalne samouprave kako bi se obezbijedilo građevinsko zemljište za izgradnju stambenih objekata za Rome, ubrzao postupak rješavanja imovinskih odnosa, te pojednostavila procedura legalizacije postojećih bespravni objekata u kojima žive Romi.

Takva aktivnost je izostala na području Grada Banja Luka, a kao razlog se navodi neprofesionalnost u postupanju nadležnih organa, neusmjeravanje ili nepostojanje namjenskih sredstava za legalizaciju romskih objekata, obzirom, što kako navode, „*lokalna vlast očigledno čeka da romski NVO sektor rješava ove probleme i plaća preskupe troškove legalizacije*“. Također

⁸⁸ "Sl.novine Ze-Do kantona", broj: 06/10

⁸⁹ "Sl.novine Ze-Do kantona" broj: 3/11

⁹⁰ Udruženje Roma „Veseli brijeg“ Banja Luka i Udruženje građana za promociju obrazovanja Roma, „Otaharin“ Bijeljina

⁹¹ Ova preporuka je upućena sljedećim opštinama: Novi Grad, Derventa, Gradiška, Kozarska Dubica, Prnjavor, Opština Srebrenica, Grad Banja Luka, Grad Bijeljina i Grad Prijedor

je istaknuto: „*da se namjerno komplikuju procedure s ciljem da što veći broj Roma odustane od izgradnje, dogradnje ili legalizacije objekata u romskim naseljima ili široj zajednici, a budžeti se planiraju stihijski i amaterski, pa se gradski budžet rebalansira čak i po pet puta u toku godine, na štetu upravo nacionalnih manjina i najugroženijih slojeva društva u Banja Luci*“.

Prijedlog za prevazilaženje prisutnih problema je zapošljavanje Roma u Odjeljenju za nacionalne manjine, kako bi isti imali direktan uvid u budžetska sredstva, te mogli da utiču na njihovu raspodjelu. Potrebno je obezbijediti i mogućnost delegiranja romskih delegata u Skupštinu Grada Banjaluke, gdje bi imali jednako pravo glasa, učestvovali u radu Skupštine i uticali na donošenje odluka.

Istovremeno, ističe se da na području Bijeljine postoji pomak kada se radi o obezbjeđivanju građevinskog zemljišta za izgradnju stambenih jedinica za romsku manjinu, s tim da se ne raspolažu informacijom o provedenoj legalizaciji bespravno izgrađenih objekata. Mišljenje je, da je potrebno obezbijediti sveobuhvatan pristup u rješavanju problema jedne porodice, što uključuje stambeno zbrinjavanje, zapošljavanje i zdravstvenu zaštitu kako je to definsano akcionim planovima, s tim da smatraju kako su komunalno-higijenski uslovi, na području gdje žive Romi, dosta poboljšani.

U vezi s pitanjem obezbjeđenja sredstava za učešće opštinskih organa uprave u realizaciji projekata, udruženja su navela primjer Grada Banja Luka koji je svojim negativnim djelovanjem i izostankom interesovanja za stambene projekte uticao na to da propadnu sredstva u iznosu od 360.000,00 KM⁹², jer su uprkos svim uredno dostavljenim dokumentima za potrebe projektnih aplikacija MLJPI BiH, službenici Odjeljenja za društvene djelatnosti na adresu Ministarstva slali tri prazne aplikacije u toku tri godine. Nakon što su romska udruženja ovo uočila, Udruženje Roma „Veseli brijeg“ Banja Luka je preuzelo obavezu kompletne izrade i popune projektne aplikacije za stambeno zbrinjavanje i dobilo grant sredstva za koja se čeka potpis ugovora. Ova sredstva će biti uložena za rekonstrukciju tri stambene jedinice za Rome gdje je vlasništvo 1/1.

4.1.2.2. Federacija BiH

Pošto je pitanje stambenog zbrinjavanja u F BiH prije svega vezano za niže nivoe vlasti, to su i odgovori prikupljeni od strane kantona i općina u kojima živi najveći broj pripadnika romske populacije.

4.1.2.2.1. Tuzlanski kanton

Stajalište udruženja Roma⁹³ s područja Tuzlanskog kantona u vezi s preporukom Ombudsmena *da nadležni organi*⁹⁴ *preduzmu mjere kojim će se obezbijediti da se odnos zaposlenih u organima lokalne samouprave prema Romima promjeni* su podijeljena. Ovo ukazuje na to da ova aktivnost treba da bude dio jednog dugoročnog procesa, koju treba implementirati sve dok se ne ostvari cilj. Ističe se da ne postoji politika za Rome na lokalnom nivou, da nema sredstava i volje da se pomogne Romima, a naveden je i konkretni primjer da su nekoliko godina upućivali inicijativu

⁹² po 120.000,00 u toku tri godine

⁹³ Udruženje Roma „Euro Rom“ Tuzla, Resursni centar Tuzla- Živinice, UR Poljice, Lukavac; UR „Kalesija“ Kalesija, Udruženje građana „Evropski put Roma“ Kiseljak; Resursni centar Tuzla- Živinice; NVO „Sa E Roma“ – Tuzla, UG „Nova romska nada“ – Lukavac;; UG „Romi“-Živinice, UR „Romano drom“ Živinice; Udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“,Tuzla; UG „Sretni Romi“ Tuzla

⁹⁴ Preporuka upućena: Općinama Tuzla, Kalesija, Lukavac, Živinice, Srebrenik

općinskim vlastima za uzimanje učešća u javnom pozivu stambenog zbrinjavanja Roma koja je svaki put bila odbijena i pravdana različitim razlozima⁹⁵. Udruženja su predložila da se utvrde lokalne politike za Rome, na način da Romi uključeni u sva odlučivanja, da za isto budu plaćeni, a ne samo da učestvuju kao članovi Komisija i volontiraju.⁹⁶

Udruženja se nisu eksplicitno izjasnila o tome da li je preporuka Ombudsmena *vezano za potrebu snažnijeg djelovanja lokalne samouprave u cilju obezbjeđenja građevinskog zemljišta, bržeg rješavanja imovinskih odnosa, ubrzanja postupka i pojednostavljivanja procedura legalizacije postojećih bespravni objekata u kojima žive Romi* realizovana, ali ostali odgovori vezano za ovu oblast ukazuju da postoji prostor za djelovanje nadležnih organa. Ovo prije svega zahtijeva donošenje lokalnih politika za Rome. Istaknut je pozitivan primjer Grada Tuzle koja je po prvi put prihvatila da aplicira na javni poziv za sredstva za Rome, što je rezultat saradnje Grada s udruženjima Roma. Istovremeno, udruženja su ukazala i na određene slabosti, navodeći da su projekti implementirani na način da su, u više slučajeva, date donacije onim Romima koji imaju donekle obezbijedno stanovanje, dok su siromašni Romi izostali iz akcionih planova⁹⁷. Data je sugestija da se ne dozvoli stranim organizacijama da apliciraju i rješavaju stambeno zbrinjavanje Roma, jer se pokazalo da su to do sada jako loše radili i da su gledali samo svoju korist.⁹⁸

Udruženja Roma smatraju da se još uvijek nije uradilo dovoljno na obezbjeđenju sredstava za učešće općinskih organa uprave u realizaciji projekta na kantonalnom nivou i da je to rezultat nepostojanja lokalnih akcionih planova, nedovoljnog zalaganja lokalnih vlasti, te da se treba preispitati i mogućnost da u budućnosti mogu aplicirati i romska udruženja bez obezbjeđenja sufinansiranja, a potrebno je i pojednostaviti procedure u vezi s javnim pozivom. U oblasti rješavanja komunalno-higijenskih uslova na područjima u kojima žive Romi je došlo do određenih pomaka, tako da je urađeno više zajedničkih projekata opština i romskih udruženja.

4.1.2.2.2. Zeničko – dobojski kanton

Stajalište udruženja Roma s područja Zeničko – dobojskog kantona je da nisu uspostavljene mjere kojima bi se obezbijedila implementacija preporuke Ombudsmena da se *obezbijedi promjena odnosa zaposlenih u organima lokalne samouprave prema Romima* i da je to rezultat nepostojanja volje, a prije svega interesa, određenih političkih stranaka za rješavanje problema građana romske populacije. Odnos prema potrebama Roma na lokalnom nivou prije svega zavisi isključivo od volje i želje načelnika općine i nadležnih službi. Posebno je ukazano na to da zaposleni u institucijama BiH još uvijek imaju stereotipe o Romima i nemaju razumijevanje za potreba Roma. Romi ne sudjeluju u realizaciji projekata čija su ciljna grupa, a izraženo je i neuvažavanje romskih nevladinih organizacija. Jedan od načina da se ovo prevaziđe je da se sankcionišu nesavjesni državni službenici. Romska udruženja smatraju da postoji potreba snažnijeg djelovanja lokalne samouprave u cilju obezbjeđenja građevinskog zemljišta, bržeg rješavanja imovinskih odnosa, ubrzanja postupka i pojednostavljivanja procedura legalizacije postojećih bespravni objekata u kojima žive Romi, te obezbjeđenje sredstava za učešće općinskih organa uprave u realizaciji projekta na kantonalnom nivou. Romska udruženja su stajališta da je došlo do poboljšanja

⁹⁵ Udruženje Roma „Jagoda“ Čelić

⁹⁶ Udruženje Roma „Romano Drom“ Živinice

⁹⁷ NVO „Sa E Roma“ - Tuzla

⁹⁸ Udruženje Roma „Romano Drom“ Živinice

komunalno-higijenskih uslova na područjima u kojima žive Rome i da je ovu aktivnost potrebno nastaviti kroz planiranje sredstava u godišnjem općinskom budžetu.

4.1.2.2.3. Srednjobosanski kanton

Ombudsmeni su kroz Specijalni izvještaj o pravima Roma uputili preporuku nadležnim organima *da se obezbijede mjere koje za cilj imaju promjenu odnosa zaposlenih u organima lokalne samouprave prema Romima.*⁹⁹ Stajalište udruženja Roma s područja Srednjobosanskog kantona¹⁰⁰ je da postoji napredak u vezi s realizacijom ove preporuke. Takođe, postoji napredak u legalizaciji bespravno izgrađenih objekata u kojima žive Romi, dok se bilježi određen ograničen napredak u djelovanju lokalne samouprave u cilju obezbjeđenja građevinskog zemljišta i bržeg rješavanja imovinskih odnosa, te učešća općinskih organa uprave u realizaciji projekta stambenog zbrinjavanja koji su inicirani od strane viših nivoa vlasti. Napredak je zabilježen u oblasti poboljšanja komunalno-higijenskih uslova na područjima u kojima žive Romi.

4.1.2.2.4. Brčko Distrikt BiH

Preporuku za unapređenje stambenog zbrinjavanja Roma i bolji odnos administracije prema Romima Ombudsmeni su uputili Vladi Brčko Distrikta BiH.

Prema stajalištu Udruženje „Romi na djelu“ Brčko Distrikt BiH izostale su značajnije mjere koje su trebale doprinijeti realizaciji ove preporuke Ombudsmena što je prije svega rezultat neodgovornosti Odjela za izbjegla i raseljena lica Vlade Brčko Distrikta BiH. Udruženje je ukazalo na potpunu tromost i neodgovornost Odjela, ali i na nedostatak međusobne koordinacije odjela Vlade Brčko Distrikta BiH, te izostanak saradnje s romskim udruženjima. Navedeno je i da 2013. godine nisu iskorištena obezbijeđena sredstva za stambeno zbrinjavanje Roma, a nedovoljno je urađeno i na poboljšanju komunalno – higijenskih uslova na područjima u kojima žive Romi.

⁹⁹ Preporuka upućena sljedećim opštinama: Bugojno, Općina Donji Vakuf, Općina Jajce, Općina Vitez, Općina Travnik

¹⁰⁰ Odgovore na upitnik su dostavila sljedeća udruženja: UR „Ilo Bugojno“ Bugojno, „Mladi Romi“ Vitez, UG Centar za majke „Narcis“ Donji Vakuf i UR „Romska pravda“ Donji Vakuf

4.2. ZAPOŠLJAVANJE

PREPORUKA IZ SPECIJALNOG IZVJEŠTAJA

U cilju većeg zapošljavanja Roma potrebno je preispitati dosadašnje programe i uspostaviti evidenciju koja će osigurati podatke o broju Roma koji su nastavili da rade nakon isteka projekta zapošljavanja. Potrebno je razmotriti mogućnosti razvijanja aktivnosti unutar zavoda za zapošljavanje koji bi trebali biti usmjereni na slabosti koje onemogućavaju zapošljavanje Roma gdje se prije svega misli na nedostatak strukovnog obrazovanja i neobrazovanost zbog čega su Romi nekonkurentni na tržištu rada ali potrebe podsticanja otvaranja samostalnog poduzetništva;

Pored preporuke koja se direktno odnosi na zapošljavanje, Ombudsmeni su pitanje zapošljavanja Roma vezali i za sistem obrazovanja na način da se dugoročno u cilju obezbjeđenja uslova za zaposlenje Roma posebna pažnja usmjeri na obrazovanje romske djece kroz obezbjeđenje konzistentnosti u implementaciji Akcionog plana za Rome što uključuje obezbjeđenje besplatnih udžbenika, prevoza u školu, podizanja svijesti kod Roma o značaju obrazovanja, ali i podizanja svijesti kod nastavnika o potrebi njihovog snažnijeg djelovanja na integraciji romske djece u obrazovanju kako bi se eliminisale predrasude koje postoje o Romima i prevenirao svaki oblik njihove diskriminacije. U ovom smislu značajno je u školama koje pohađa veliki broj romske djece uspostaviti medijatore koji bi trebali doprinijeti povećanju broja romske djece u školama.

U cilju provjere realizacije navedenih preporuka koje se odnose na zapošljavanje, Ombudsmeni su zatražili informacije od svih relevantnih subjekata,¹⁰¹ te ćemo u ovom dijelu prezentovati glavne nalaze.

4.2.1. Bosna i Hercegovina

MLJPI BiH¹⁰² od 2009. godine u budžetu izdvaja oko 700.000,00 KM za zapošljavanje Roma. Ova sredstva su implementirana putem zavoda za zapošljavanje koji raspisuju javne pozive. Kroz programe zapošljavanja i samozapošljavanja Roma prošlo je preko 300 Roma, od kojih je veoma mali broj je ostao i dalje zaposlen nakon isteka ugovora. Dosadašnji pristup u oblasti zapošljavanja Roma daje rezultate, s tim da su indikatori vezani za održivost ovakvog ulaganja sredstava znatno umanjili efektivnost ovog granta. Ministarstvo namjerava za naredne grantove predložiti integrisani pristup socijalnom zapošljavanju Roma. Prema mišljenju Ministarstva potrebno je kreirati nove modalitete da se ova raspoloživa grant sredstva usmjere direktno putem općina, odnosno zavoda za zapošljavanje, za programe koje podržava lokalna zajednica, što bi

¹⁰¹ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Federalni Zavod za zapošljavanje, JU Zavod za zapošljavanje RS, Zavod za zapošljavanje Brčko distrikt BiH, Odbor za Rome pri Vijeću ministara BiH, Grad Banja Luka, Grad Bijeljina, Grad Mostar, Grad Prijedor, Grad Bihać, Vlada Brčko distrikta BiH, Općina Breza, Općina Bugojno, Općina Čapljina, Općina Čelić, Općina Donji Vakuf, Općina Ilijaš, Općina Jajce i Općina Kakanj, Općina Kalesija, Općina Kiseljak, Općina Konjic, Općina Lukavac, Općina Novi Grad Sarajevo, Općina Srebrenik, Općina Travnik, Općina Tuzla, Općina Visoko, Općina Vitez, Općina Vogošća, Općina Zavidovići, Općina Zenica, Općina Živinice, Opština Derventa, Opština Gradiška, Opština Kozarska Dubica, Opština Novi Grad, Opština Prnjavor, Opština Srebrenica

¹⁰² Dopis Minsitarstva za ljudska prava i izbjeglice, broj:07-39-3110/14 od 24.10.2014. godine.

trebalo da doprinese njihovoj održivosti. U saradnji s Odborom za Rome Ministarstvo će inicirati promjenu načina utroška ovih sredstava.

Agencija za rad i zapošljavanje BiH (u daljem tekstu: Agencija) uključena je u program implementacije Dekade romske inkluzije 2005. – 2015., odnosno u aktivnosti implementacije revidiranih akcionih planova za rješavanje problema Roma u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite putem svog predstavnika u Odboru za Rome pri Savjetu ministara BiH, a u skladu sa svojim nadležnostima.¹⁰³

Agencija je u skladu sa svojim nadležnostima, putem Radne grupe za zapošljavanje Roma, u 2011. godini inicirala izmjene Memoranduma između MLJPI BiH i entitetskih zavoda za zapošljavanje i Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH koje su se odnosile na izmjenu iznosa sredstava i vremenskog trajanja obaveze prijavljivanja radnika u vezi s programima zapošljavanja i samozapošljavanja Roma putem programa za Rome. Predložene intervencije su prihvaćene i svi zavodi za zapošljavanje, od 2012. godine, rade po ovim novim rasporedima. Motiv za ovu inicijativu je bila činjenica da programi samozapošljavanja nisu davali rezultate, te je veći iznos sredstava preusmjeren u program sufinansiranja poslodavaca za zapošljavanje Roma.

Druga inicijativa Agencije je bila usmjerena na kreiranje sistema monitoringa navednih programa kako bi se mogao mjeriti broj Roma/Romkinja koji su i nakon programa ostali na radnom mjestu. Ova inicijativa je podržana od strane svih subjekata uključenih u realizaciju programa, tako da su zavodi za zapošljavanje počeli izvještavati MLJPI BiH, a posredno i Odbor za Rome pri Savjetu ministara BiH o učincima programa zapošljavanja Roma. Prvi ovakvi izvještaji su došli za 2013. godinu, a do kraja ove godine bi trebali doći i za 2014. godinu. Budući da je jedan od kriterija za posmatranje zaposlenosti Roma njihovo zadržavanje na radnom mjestu 5 godina, a da su prvi programi zapošljavanja pokrenuti u drugoj polovini 2009. godine, tek će se naredne godine moći mjeriti koliko je Roma stvarno zaposleno (ostalo na radnim mjestima), u odnosu na njihov broj koji je ušao u programe 2009. godine.

Inicijativa koja je došla od predstavnika Agencije u Odboru za Rome pri Savjetu ministara BiH 2012. godine odnosila se na potrebu uvođenja edukacije za Rome koji pokreću vlastiti biznis u okviru programa samozapošljavanja Roma. Ova inicijativa nije u potpunosti ispoštovana jer memorandumima o zapošljavanju koji su zaključeni između tri zavoda za zapošljavanje i MLJPI BiH 2012. i 2013. godine nisu striktno precizirali da je ovo obaveza zavoda za zapošljavanje, već su samo naveli da će: *„Zavodi prema vlastitim procjenama provesti potrebnu edukaciju Roma u okviru realizacije mjere - sufinansiranje samozapošljavanja Roma“* (član 3.b).

Agencija je u 2014. godini nastavila da aktivno učestvuje u implementaciji revidiranih akcionih planova za Rome, te je predstavnik Agencije u Odboru za Rome pri Savjetu ministara BiH imenovan u sastav stručnog tima za monitoring Revidiranog akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite 2013. – 2016.

Početakom 2014. godine, unutar Odbora za Rome pri Savjetu ministara BiH, Agencija je pokrenula inicijativu izrade Strateškog plana rada Odbora za Rome pri Savjetu ministara BiH 2014. – 2016. godina koji je kreiran i usvojen. Sredinom 2014. godine, pokrenuta je inicijativa izrade

¹⁰³ Agencija za rad i zapošljavanje BiH, akt broj:01- 12-1 -480-1/14 od 23.10.2014godine.

Plana monitoringa revidiranih akcionih planova u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite. Trenutno je u proceduri izrada ovog plana, gdje je Agencija zadužena za izradu Plana monitoringa revidiranog akcionog plana za oblast zapošljavanja.

Nakon izrade monitoring planova, te nakon što imenovani monitoring timovi prikupe potrebnu količinu podataka moći će se i vrednovati postojeći programi zapošljavanja Roma, te će nakon toga biti moguće dati preporuke za njihovo unapređenje. Planirani rok za prvi monitoring izvještaj Odbora za Rome pri Savjetu ministara je proljeće 2015. godine.

4.2.2. Republika Srpska

Prema informacijama iz dopisa **JU Zavod za zapošljavanje RS**¹⁰⁴ u skladu s Akcionim planom, ali i strategijom zapošljavanja Republike Srpske 2011. – 2015., Zavod je do sada u četiri navrata provodio projekte zapošljavanja lica romske nacionalnosti za šta je posredstvom MLJPI BiH obezbijedeno 880.000,00 KM. Cilj ovih projekata je stvaranje povoljnih uslova za zapošljavanje i samozapošljavanje Roma, stimulisanje poslodavaca na zapošljavanje Roma, integracija romske populacije u društvene tokove i na tržište rada, te njihova ekonomska nezavisnost i pozitivan stav prema poslovnom, društvenom i porodičnom okruženju. Partneri u provođenju i realizaciji projekta su Vlada RS, Ministarstvo rada i boračko invalidske zaštite, MLJPI BiH, udruženja Roma i u RS i poslodavci koji angažuju nezaposlena lica. Posebno se ističe aktivna uključenost romskog nevladinog sektora u Komisiju koja vrši ocjenu i obradu programa s ciljem odobravanja sredstava od strane Upravnog odbora Zavoda. Zavod uvažava sve primjedbe predstavnika romske populacije kada su u pitanju aktivnosti na ukupnoj realizaciji i poboljšanju projekata zapošljavanja. Osnovna primjedba predstavnika romske populacije na projekat iz 2009. godine je bio iznos dodijeljenih grantova, te je kasnijim projektima taj iznos povećan.

Prilikom realizacije projekata zapošljavanja, Zavod za zapošljavanje putem dostupnih baza podataka Poreske uprave RS, prati radni status lica koja su koristila sredstva za zapošljavanje po projektima tako da je u svakom trenutku dostupna informacija o broju Roma koji su nastavili da rade nakon isteka projekta za zapošljavanje. Da bi se obezbijedila uspješna realizacija projekta odgovorna lica u Zavodu obavezno ostvaruju neposredni kontakt sa poslodavcima koji imaju mogućnost da zaposle lica iz ove ciljne grupe, a time i konkurišu u okviru projekta i objasne im cilj i način realizacije projekta. Također se ostvaruje kontakt s organima lokalne zajednice i predsjednicima udruženja Roma sa datog područja u cilju obezbjeđenja zajedničkog djelovanja. Zainteresovanim nezaposlenim licima, koja žele da se bave preduzetništvom, zaposleni Zavoda koji su prošli obuku za preduzetništvo daju osnovne informacije iz ove oblasti i pružaju pomoć u opredjeljivanju za bavljenje određenom djelatnošću.

JU Zavod za zapošljavanje RS ističe da su dosadašnji projekti zapošljavanja Roma dali određene rezultate, ali nisu u potpunosti ispunili sva očekivanja, jer su projekti zapošljavanja Roma složeni za implementaciju, budući da se radi o osjetljivoj ciljnoj grupi, posebno zbog njihove niske kvalifikacione strukture. Poslovi koje oni obavljaju najčešće su: sakupljanje i prerada sekundarnih sirovina, čišćenja javnih površina, trgovina, pretežno na pijačnim tezgama, tradicionalno zanatstvo i u manjoj mjeri sezonski poslovi u poljoprivredi. Uočen je i problem neprijavlivanja na evidenciju

¹⁰⁴ Dopis JU Zavod za zapošljavanje RS broj: 01-4813-1/14 od 23.10.2014.godine

Zavoda ili neizjašnjavanja kao pripadnika romske nacionalnosti u slučaju prijavljivanja, što je Zavod posebno naglasio prilikom izrade Akcionog plana tokom 2012.godine. Na kraju 2011.godine na evidenciji Zavoda nalazilo se 384 lica romske nacionalnosti, a sa stanjem 30.09.2014.godine 245 lica¹⁰⁵.

4.2.3. Federacija BiH

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike FBiH¹⁰⁶ je u budžetu Federacije Bosne i Hercegovine obezbjeđivalo novčana sredstva za zapošljavanje Roma za svaku godinu za koju su doneseni Akcioni planovi za rješavanje problema Roma u oblasti obrazovanja, stambenog zbrinjavanja, zapošljavanja i zdravstvene zaštite. Godišnjim programima rada Federalnog zavoda za zapošljavanje predviđeni su posebni programi samozapošljavanja i zapošljavanja Roma koji se realizuju novčanim sredstvima obezbijeđenima u Budžetu Bosne i Hercegovine i Budžetu Federacije BiH. Pored toga, u radu komisije za realizaciju navedenih programa Federalnog zavoda za zapošljavanje učestvuju i predstavnici romske populacije.

Federalni Zavod za zapošljavanje¹⁰⁷ već niz godina u okviru Dekade Roma provodi Program sufinansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja Roma. Sredstva za provođenje navedenog programa obezbijeđena su iz budžeta BiH, a obaveze potpisnika, uslovi i način realizacije su utvrđeni Memorandumom o razumijevanju za implementaciju Akcionog plana Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma u oblasti zapošljavanja, potpisanim sa MLJPI BiH, Zavodom za zapošljavanje RS i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH. Također, sredstva za realizaciju navedenog programa obezbijeđena su i iz sredstava Budžeta Federacije BiH. Federalni zavod za zapošljavanje je, također, povremeno obezbjeđivao i svoja sredstva za realizaciju Programa sufinansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja Roma na osnovu koga je zaposleno i samozaposleno više stotina nezaposlenih Roma. Cilj Programa sufinansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja Roma je: podsticanje poslodavaca na zapošljavanje Roma i stvaranje povoljnijih uslova za samozapošljavanje nezaposlenih Roma, ravnopravno učešće muškaraca i žena u skladu s podnesenim zahtjevima, poboljšanje materijalnog položaja i povećanje mogućnosti zapošljavanja romske populacije, radi ekonomske i socijalne integracije u društvene tokove u Federaciji BiH. U junu 2014. godine Upravni odbor Federalnog zavoda za zapošljavanje je donio odluku kojom je u sklopu ovog programa odobreno sufinansiranje zapošljavanja 75 Roma u 38 pravnih lica i samozapošljavanje 28 Roma u ukupnom iznosu od 708.000 KM. Iznos finansijskih sredstava iz budžeta BiH za 2014. godinu koja će se realizovati u 2015. godini je smanjen sa 450.000 KM koliko je dodjeljivano prethodnih godina na 313.000 KM. U skladu s finansijskim mogućnostima preduzimat će se aktivnosti na realizaciji ovih programa. Federalni zavod za zapošljavanje ostvaruje saradnju s institucijama državnog, federalnog i kantonalnog nivoa (MLJPI BiH, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, kantonalne službe za zapošljavanje), kao i s nevladinim organizacijama s kojima su realizovani posebni projekti (npr. Projekat "Osnaživanje žena Romkinja za zapošljavanje i samozapošljavanje" implementiran u saradnji s Romskim informativnim centrom Kali Sara i sl.). Podatke o rezultatima Programa sufinansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja Roma Federalni zavod za zapošljavanje dostavlja MLJPI BiH, Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike i to kroz posebne izvještaje iz kojih su vidljivi

¹⁰⁵ Idem

¹⁰⁶ Dopis Federalno ministarstvo rada i socijalne politike FBiH broj:03-34/12-2448/14 od 28.10.2014.godine.

¹⁰⁷ Dopis Federalni Zavod za zapošljavanje broj: 01-49-6744/14 od 27.10.2014.godine.

učinci Programa. Rezultati Programa sufinansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja Roma predstavljeni su i u sklopu Izvještaja o radu Federalnog zavoda za zapošljavanje koji se dostavlja Vladi Federacije BiH i Parlamentu Federacije BiH u okviru Izvještaja o radu. Procjena učinka implementacije Programa u dosadašnjem periodu ukazuje na činjenicu da su održivost Programa i bolji rezultati postignuti u slučaju zapošljavanja Roma kod poslodavaca, nego kod sufinansiranja samozapošljavanja i pokretanja vlastitog biznisa. Naime, 34% osoba čije je zapošljavanje sufinansirano ostalo je u radnom odnosu 2 godine nakon završetka podsticaja. Kod samozapošljavanja evidentirano je da su pojedini zanati još uvijek registrovani, ali da se ne izvršavaju obaveze plaćanja poreza i doprinosa što pretpostavlja pokretanje pravnih radnji radi povrata neopravdano korištenih sredstava.

Radi podsticanja većeg zapošljavanja Roma u ostalim programima sufinansiranja zapošljavanja (Prilika za sve, Prvo radno iskustvo) koje realizuje Federalni zavod za zapošljavanje poslodavcima, koji se oprijedijele za zapošljavanje Roma, iznos sufinansiranja se uvećava za 10%. Javne službe za zapošljavanje u Federaciji BiH raspolažu podacima o nezaposlenim Romima radi sagledavanja mogućnosti njihovog uključivanja u mjere radi integrisanja na tržište rada.

U okviru analize stanja Roma u Bosni i Hercegovini konstatovano je da su, kao i u državama u okruženju, Romi marginalizovani i da je doveden u pitanje opstanak socijalnog, etničkog i kulturnog identiteta i tradicije romske populacije. Izuzetno visok nivo nepismenosti, neadekvatni stambeni uvjeti, socijalna neprihvaćenost, nedovoljna integrisanost u način življenja modernog društva, često mijenjanje mjesta boravka i mali broj zaposlenih, samo su neki od uzroka njihovog teškog položaja u društvu. Ponuda radnih mjesta na koja konkurišu Romi je veoma ograničena zbog njihove neadekvatne kvalifikacione strukture, i uglavnom se radi o poslovima održavanja gradske čistoće, sakupljanja sekundarnih sirovina, sezonskim poslovima u poljoprivredi, preprodaji robe na pijacama, jednostavnim fizičkim poslovima i slično. Glavni uzroci lošeg stanja romske populacije, po pitanju zaposlenosti i ostalih prava iz oblasti radnih odnosa, su nizak obrazovni nivo, a često su prisutni i otvoren ili prikriven diskriminatorski odnos, kao i stereotipi. Očigledno je da je neophodno preduzimanje odgovarajućih mjera dugoročnog karaktera kako bi se položaj Roma poboljšao i povećala njihova integrisanost u društvene tokove.

Zavod za zapošljavanje Brčko Distrikt BiH¹⁰⁸ usklađuje svoje programe s Memorandumom o implementaciji Akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblasti zapošljavanja, čiji je supotpisnik. U skladu sa tim Memorandumom, Zavod svake godine objavljuje javni poziv poslodavcima za zapošljavanje lica iz reda pripadnika romske nacionalne manjine s evidencije Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH. Sadržaj javnih poziva je usklađen s navedenim Memorandumom po pitanju finansiranja poslodavaca za svakog zaposlenog Roma, kao i po pitanju finansiranja samozapošljavanja Roma, a javni pozivi su usklađeni i s podzakonskim aktima Zavoda.

Kao jedna od aktivnosti koje se planiraju u narednom periodu je i preispitivanje dosadašnjih programa i uspostavljanje evidencije koja će obezbijediti podatke o broju Roma koji su nastavili da rade nakon isteka projekta zapošljavanja. Zavod za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH odaziva se na sve aktivnosti koje organizuju romska udruženja, te i u čestim neformalnim kontaktima unutar Zavoda nastoji predočiti predstavnicima udruženja Roma, te licima iz reda pripadnika romske nacionalnosti koja izražavaju interesovanje za zapošljavanje putem programa koje organizuje Zavod, o nužnosti povećanja nivoa obrazovanja Roma, čime će steći komparativne prednosti na tržištu

¹⁰⁸ Dopis Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikt BiH broj: 03-4515-2/14 od 22.10.2014.godine

4.2.4 Stav romskih udruženja prema zapošljavanju

4.2.4.1. Republika Srpska

Prema mišljenju udruženja Roma preporuke u vezi sa zapošljavanjem Roma na području Republike Srpske nisu realizovane zbog neriješene nadležnosti od lokalnog nivoa vlasti do entitetskog i državnog i to predstavlja začarani krug prebacivanja odgovornosti. Stajalište je da sredstva treba dati udruženjima Roma da sama zaposle određen broj Roma u svojim organizacijama ili u sklopu malih biznisa, jer postojeći podsticaji nisu dovoljni, a ne obezbjeđuju ni edukaciju. Nužno je kreirati i promovisati programe za zapošljavanje u skladu s mogućnostima i kvalifikacijama. Udruženja ukazuju na to da nisu urađene analize rezultata dosadašnjih programa, a problem je i pasivnost i nezainteresovanost za rješavanje problema. Prijedlog je i da se razmotri mogućnost pokretanja aktivnosti unutar Zavoda za zapošljavanje usmjerenih na slabosti koje onemogućavaju zapošljavanje Roma, gdje se prije svega misli na nedostatak strukovnog obrazovanja zbog čega su Romi nekonkurentni na tržištu. Udruženja Roma takođe ukazuju na to da imaju obrazovane članove udruženja, ali je previše nepotizma, korupcije i podjela po stranačkoj i drugoj pripadnosti u zapošljavanju, što je diskriminatorno prema Romima i često rezultira time da se Romi lažno prezentiraju kao nepodobni za zapošljavanje. Prisutan je i nemar institucija i konstantni zahtjevi da se ovakve stvari finansiraju projektima iz tuđih budžeta, dok institucije istovremeno nenamjenski troše ogromna sredstva na sve drugo osim na zapošljavanje Roma.

Potrebno je prema stajalištu Roma „natjerati lokalne vlasti da aktivno učestvuju u zapošljavanju Roma, pogotovo na poslovima koji se tiču romske manjine (u Centru za socijalni rad, lokalnoj upravi, kancelarijama za nacionalne manjine, službama pravne pomoći, vladinim službama i ministarstvima, a ujedno i privatnim firmama koje mogu dati pozitivan primjer zapošljavanjem Roma)“. Također, zavodi za zapošljavanje trebaju ostvariti bolju saradnju s lokalnim vlastima i romskim nevladinim organizacijama u cilju sagledavanja realnih potreba i mogućnosti za zapošljavanje Roma.

Romska udruženja stajališta su da je napravljen ograničen pomak u samozapošljavanju Roma i samostalnom preduzetništvu, jer se i dalje izdvajaju mala sredstva bez pružanja edukacije o pokretanju i ostajanju na tržištu rada kroz mali biznis ili privatni porodični zanat. Prepreka je i činjenica da se institucije i relevantni faktori konstantno distanciraju od inicijativa za zapošljavanje Roma pod izgovorom da su oni neobrazovani, nekvalifikovani, neiskusni i nepodobni za obavljanje bilo kojeg posla. Rješenje je kreiranje lokalnih akcionih planova za zapošljavanje Rom, a prema stanju u zajednici.

4.2.4.2. Federacija BiH

Ombudsmeni su u vezi s poboljšanjem stanja u oblasti zapošljavanja Roma izdali preporuku nadležnim organima *da preispitaju dosadašnje programe i uspostave evidenciju koja će obezbijediti podatke o broju Roma koji su nastavili da rade nakon isteka projekta zapošljavanja*. Mišljenje romskih udruženja¹⁰⁹ sa područja **Tuzlanskog kantona** je da ova preporuka nije realizovana i smatraju da je potrebno uraditi sveobuhvatnu analizu dosadašnjih programa zapošljavanja, te kreirati novi program za zapošljavanje Roma. Izneseno je i *mišljenje da Romi nemaju novac kako bi mogli potplatiti nekoga da dobiju radno mjesto*. Ipak, u protekloj godini nekoliko Roma se javilo na javni poziv za zapošljavanje i samozapošljavanje, i dobilo sredstva. Nedostatak saradnje s romskim nevladinim organizacijama također vide kao dio problema u procesu svog zapošljavanja.

¹⁰⁹ NVO „Sa roma“ Tuzla, UR „Jagoda“ Čelić, UR „EURO ROM“ Tuzla, „UR Romano drom“ Živinice, UG „Evropski put Roma“ Kiseljak

Smatraju da je potrebno razmotriti mogućnost pokretanja aktivnosti, unutar Zavoda za zapošljavanje, usmjerene na otklanjanje slabosti koje onemogućavaju zapošljavanje Roma. Tu se prije svega misli na nedostatak strukovnog obrazovanja, usljed čega su Romi nekonkurentni na tržištu.

Trebalo bi omogućiti prekvalifikaciju i dokvalifikaciju korištenjem sredstava koja se odvajaju za zapošljavanje. Ponovno je ukazano na problem distribucije sredstava, koje MLJPI BiH izdvaja za zapošljavanje Roma. Istaknuta sumnja da ta sredstva ne dobijaju Romi u stanju potrebe, već poznanici, obzirom da Odbor za Rome i MLJPI BiH nerealno ocjenjuju date aplikacije. Ukazano je na činjenicu da Romi u Upravnom odboru Zavoda za zapošljavanje nemaju pravo odlučivanja, kao i da u Zavodu nema zaposlenih Roma.

U vezi s korištenjem sredstava za samozapošljavanje Roma, udruženja su istaknula potrebu da preduzetnici koji pokreću vlastiti biznis putem programa za zapošljavanje Roma budu obavezni proći obuku za preduzetnike. U cilju stvarnog ekonomskog jačanja Roma potrebno je raditi na ekonomskom jačanju kompletne porodice, a ne pojedinca, te eliminirati praksu da zapošljavanje Roma traje samo dok traje sufinansiranje poslodavaca. Potrebno je obezbijediti sufinansiranje i zapošljavanje Roma u državnim institucijama čemu je preduslov uspostava saradnje s organima vlasti kako bi ti kriterijumi bili prilagođeni Romima. Projekti koji za cilj imaju bolju informiranost Roma u BiH o projektima zapošljavanja trebaju biti podržani.

Udruženja Roma s područja **Zeničko – dobojskog kantona** smatraju da nije ništa urađeno na preispitavanju dosadašnjih programa i uspostavi evidencije koje će obezbijediti podatke o broju Roma koji su nastavili da rade nakon isteka projekta zapošljavanja i da je to rezultat nezainteresovanosti nadležnih organa vlasti. Smatraju da je prisutan negativan pristup Romima kao radnicima, da je potrebno razmotriti mogućnosti pokretanja aktivnosti unutar Zavoda za zapošljavanje usmjerenih na slabosti koje onemogućavaju zapošljavanje Roma, gdje se prije svega misli na nedostatak strukovnog obrazovanja i neobrazovanost, zbog čega su Romi nekonkurentni na tržištu. U oblasti podsticanja otvaranja samostalnog poduzetništva od strane Roma smatraju da postoje određeni pomoci, ali da se nedovoljno sredstava izdvaja za ove namjene, kao i da postoji nezainteresiranost samih predstavnika romske populacije.

Udruženja Roma s područja **Srednjobosanskog kantona** smatraju da je nedovoljno urađeno na realizaciji preporuka Ombudsmena vezano za zapošljavanje Roma, da treba preispitati dosadašnje programe, te da je potrebno organizirati edukaciju Roma o pisanju „biznis“ planova, obezbijediti bolju informisanost Roma, pokrenuti programe dokvalifikacije i prekvalifikacije romske populacije od strane Zavoda za zapošljavanje FBiH i MLJPI BiH i osigurati podršku otvaranju preduzeća. Mišljenja su da osnovni problem za zapošljavanje Roma njihova nepismenost i nekonkurentnost na tržištu rada.

4.2.4.3. Brčko Distrikt BiH

Udruženje Roma sa područja **Brčko Distrikta BiH** smatra da nisu realizovane preporuke Ombudsmena koje se odnose na poboljšanje okruženja za zapošljavanje Roma¹¹⁰. Navedeno je

¹¹⁰ Preporuke su upućene: Zavodu za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH, Vladi Brčko Distrikta BiH, Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, Agencija za rad i zapošljavanje BiH

posljedica prisutnih stereotipa o Romima od strane poslodavaca, te se predlaže sankcioniranje poslodavca, koji nakon provedenog projekta zapošljavanja, otpusti Roma. Predloženo je razmatranje mogućnost pokretanja aktivnosti unutar Zavoda za zapošljavanje usmjerenih na slabosti koje onemogućavaju zapošljavanje Roma, gdje se prije svega misli na nedostatak strukovnog obrazovanja i neobrazovanost zbog čega su Romi nekonkurentni na tržištu. Prepreku zapošljavanju Roma predstavlja i zapošljavanje po isključivo nacionalnoj pripadnosti, te sastav zaposlenih u organima uprave Brčko Distrikta BiH ne odražava strukturu stanovništva. Potrebno je podržati projekte koji za cilj imaju bolju informisanost Roma u BiH o projektima zapošljavanja.

4.3. OBRAZOVANJE

PREPORUKA IZ SPECIJALNOG IZVJEŠTAJA

U cilju dugoročnog osiguranja uslova za zaposlenje Roma potrebno je posebnu pažnju usmjeriti na obrazovanje romske djece kroz osiguranje konzistentnosti u implementaciji Akcionog plana za Rome što uključuje osiguranje besplatnih udžbenika, prevoza u školu, podizanja svijesti kod Roma o značaju obrazovanja ali i podizanja svijesti kod nastavnika o potrebi njihovog snažnijeg djelovanja na integraciji romske djece u obrazovanju kako bi se eliminalale predrasude koje postoje o Romima i prevenirao svaki oblik njihove diskriminacije. U ovom smislu značajno je hitno u školama koje pohađa veliki broj romske djece uspostaviti medijatore koji bi trebali doprinijeti povećanju broja romske djece u školama.

4.3.1. Bosna i Hercegovina

MLJPI BIH je ukazalo da je Vijeće ministara usvojilo Revidirani akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma (u daljem tekstu: RAP) sa osnovnim ciljevima koji uključuju:

- obezbjeđenje uključivanja djece pripadnika romske nacionalne manjine u sistem obaveznog osnovnog obrazovanja;
- podsticanje romske populacije za nastavak srednjoškolskog i visokog obrazovanja, ali i osposobljavanja za prvo zanjimanje;
- očuvanje i promoviranje romskog jezika, kulture i istorije,
- izgradnja sistemskih rješenja koja će dovesti do zadovoljavanja obrazovnih potreba Roma.

U cilju praćenja realizacije RAP-a uspostavljeni su organi, a Ministarstvo kroz razne aktivnosti vrši monitoring implementacije mjera iz RAP-a. Nažalost, prema informaciji Ministarstva, postoje određene slabosti u komunikaciji nižih nivoa vlasti, prije svega određenog broja kantonalnih ministarstava s MLJPI BIH. Tako i pored uzastopnih traženja podataka od kantonalnih ministarstava, dva ministarstva obrazovanja (Sarajevski i Srednjobosanski kanton) do kraja 2013. godine nisu dostavila tražene podatke. Slična je i situacija s dostavljanjem podataka od strane nevladinih organizacija gdje je samo nekoliko njih Ministarstvu redovno dostavlja podatke i to: Udruženje "Zemlja djece" Tuzla, UG "Otaharin" Bijeljina i Živinice, "Veseli brijeg" Banja Luka

i "Budi moj prijatelj" iz Sarajeva koju podržava Karitas Švajcarske. Na osnovu dostavljenih podataka Stručni tim je sačinio nacrt izvještaja za školsku 2012/2013. godinu iako nisu dostavljeni podaci za dva navedena kantonalna ministarstva obrazovanja, koji je usvojen na sjednici Savjeta ministara BiH održanoj 4. 4. 2014. godine. Pokazatelji iz ovog izvještaja mogu koristiti kao relevantni indikatori o stanju vezanom za obrazovanje Roma.

Izvještaj ukazuje na to da je u školskoj 2012/2013 godini akcenat stavljen na edukaciju roditelja romske djece o obavezi osnovnog obrazovanja, o važnosti programa vezanih za rani rast i razvoj, edukaciju nastavnog kadra, roditelja i učenika o ljudskim pravima i pravima djeteta, kao i o stereotipima i diskriminaciji u obrazovanju prema Romima i načinima njihovog prevazilaženja. Napredak je postignut i kod kontinuiranog povećanja broja romske djece uključene u predškolske ustanove, obavezno predškolsko vaspitanje i obrazovanje u godini pred polazak u školu. Ovo je rezultat stimulativnih aktivnosti koje su preduzele nadležne obrazovne vlasti i lokalne zajednice koje se prije svega manifestiraju kroz izdvajanje budžetskih sredstava za nabavku udžbenika i obezbjeđenje užine za romsku djecu.¹¹¹

Besplatni udžbenici obezbijedjeni su za 95% učenika uključenih u osnovno obrazovanje, kao i užina i prevoz, za koje je namjene izdvojeno 95.000,00 KM budžetskih sredstava. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je kroz program "Podrška školovanju djece romske nacionalnosti i drugih nacionalnih manjina i socijalno ugroženih kategorija" vršilo nagrađivanje učenika romske nacionalnosti koji su ostvarili odličan uspjeh na kraju školske godine i finansiralo projekte kojima je cilj bio povećanje stope pohađanja predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja djece romske nacionalnosti i njihova bolja integracija u obrazovni sistem.

U školskoj 2012/2013 godini u srednje škole upisano je 105 učenika, istovremeno srednjoškolsko obrazovanje napustilo je 13 učenika učenika, dok su 4 učenika isključena kao rezultat disciplinske mjere. Ukupan broj učenika koji pohađaju srednjoškolsko obrazovanje je 137. U istoj školskoj godini srednjoškolsko obrazovanje je steklo 30 romskih učenika. Ukupan broj upisanih studenata u školskoj 2012/2013. je 10, a pet studenata je dobilo stimulativne bodove koje predviđa RAP. Obezbijedeno je 10 stipendija za romske studente (6 stipendija dodjeljuje lokalna zajednica Republike Srpske, jednu lokalna zajednica u FBiH i 3 stipendije Federalno ministarstvo obrazovanja).

Nema podataka o smještaju romskih studenata u studentske domove, niti o pristupu programima obrazovanja odraslih Roma. Stajalište Ministarstva je da je generalno došlo do izvjesnog napretka što se tiče poduzimanja stimulativnih mjera, od strane lokalne zajednice i ministarstava obrazovanja, a one se ogledaju u dodjeli stipendija srednjoškolcima i studentima romske nacionalnosti. Iz budžeta institucija stipendirano je 25 učenika u osnovnom obrazovanju, 20 učenika u srednjem školskom obrazovanju i 10 studenata. Za te namjene je izdvojeno 41.700,00 KM budžetskih sredstava.¹¹² Hercegovačko – neretvanski kanton i Općina Jablanica su formirali Fond za stipendiranje Roma.

¹¹¹ Ovaj vid stimulativnih mjera obezbijedili su: Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, opštine, Ministarstva obrazovanja i vlade dva kantona u Federaciji BiH, Vlada Brčko Distrikta BiH, ali i djelimično kroz projekte četiri NVO.

¹¹² Kao primjeri dobre prakse izdvajaju se: Grad Banja Luka stipendira sve srednjoškolce i studente romske nacionalnosti koji se obrate za stipendije. Grad Prijedor stipendira sve Rome koji upišu studij. Budući da lokalna zajednica ima odličnu saradnju s

Po pitanju očuvanja i promocije romskog jezika, kulture i historije, nije postignut napredak. U 2013. godini MLJPI BiH je uputilo inicijativu Univerzitetu u Sarajevu za uvođenje izborog predmetao jeziku, kulturi i književnosti Roma u cilju osposobljavanja nastavnog kadra za romski jezik i rad sa romskom djecom.

U okviru izgradnje sistemskih rješenja koja će dovesti do zadovoljavanja obrazovnih potreba Roma u školskoj 2012/2013. godini su izdvojena sredstva koja bi trebala biti dostatna da podrže upis, pohađanje i završetak školovanja romske djece i za ovu namjenu je izdvojeno 285.000,00 KM. U Republici Srpskoj je prema podacima lokalnih zajednica, gdje su nastanjeni Romi, za ove namjene iz budžetskih sredstava izdvojeno 60.000,00 KM, a u FBiH, prema podacima lokalnih zajednica u svih šest kantona gdje su nastanjeni Romi izdvojeno je 35.000,00 KM. Istovremeno, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke posebno je iz budžetskih sredstava izdvojilo 190.000,00 KM i to za financiranje projekata kojima je cilj poboljšanje pristupa i uvjeta školovanja učenika romske i drugih nacionalnih manjina 58.600,00, zatim 51.777,00 KM za financiranje projekata s ciljem povećanja stope pohađanja predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja djece romske nacionalnosti i njihove bolje integracije u obrazovni sistem. Za nagrađivanje 180 učenika romske nacionalnosti, koji su ostvarili odličan uspjeh na kraju školske godine u osnovnim i srednjim školama, izdvojeno je 79.623,00 KM.

U Republici Srpskoj prema podacima lokalnih zajednica gdje su nastanjeni Romi, za ove namjene iz budžetskih sredstava je izdvojeno 22.100,00 KM.

4.3.2. Federacija BiH

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke ističe da je učestvovalo u izradi Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma (u daljem tekstu: Revidirani akcioni plan), koji je završen 2010. godine, te da ima svog predstavnika u Stručnom timu za praćenje realizacije Revidiranog akcionog plana koji je oformljen na državnom nivou. Stručni tim radi na finalizaciji III izvještaja o realizaciji Revidiranog akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma (dva izvještaja su već urađena i usvojena od strane Savjeta ministara BiH). Predstavnik Ministarstva kao član stručnog tima ima zadatak da prikuplja, obrađuje i analizira podatke za FBiH koje stručni tim koristi za izradu godišnjeg izvještaja o realizaciji Revidiranog akcionog plana. Prilikom prikupljanja podataka od kantonalnih ministarstava obrazovanja, samo šest kantona koji imaju evidentirane učenike romske nacionalnosti imaju obavezu da dostave tražene podatke. Za četiri kantona se ne prikupljaju podaci budući da nemaju učenike romske nacionalnosti: Posavski, Bosansko-podrinjski, Zapadno – hercegovački i Kanton 10.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke¹¹³ već niz godina izdvaja značajna sredstva za finansiranje Programa *"Podrška školovanju djece romske nacionalnosti i drugih nacionalnih manjina i socijalno ugroženih kategorija"*. Za realizaciju istog u 2012. godini iz budžeta Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke je izdvojeno ukupno 95.000,00 KM i to 58.600,00 KM za finansiranje projekata kojima je cilj poboljšanje pristupa i uslova školovanja učenika romske

Udruženjem Roma Prijedor, sva prava vzana za troškove školovanja Roma, ostvaruju se putem navedenog udruženja. Budžetska davanja realizuju se putem javnih konkursa i poziva.

¹¹³ Dopis, Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, broj: 06-38-5510/14, od 28.10.2014. godine

nacionalnosti i drugih nacionalnih manjina, a 36.400,00 KM za nagrađivanje 77 učenika romske nacionalnosti u osnovnim i srednjim školama koji su ostvarili odličan uspjeh na kraju školske godine. U 2013. godini je za realizaciju navedenog programa izdvojeno ukupno 95.000,00 KM i to 51.777,00 KM za finansiranje projekata kojima je cilj povećanje stope pohađanja predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja djece romske nacionalnosti i njihova bolja integracija u obrazovni sistem, a 43.223,00 KM za nagrađivanje 103 učenika romske nacionalnosti koji su ostvarili odličan uspjeh na kraju školske godine u toku osnovnog ili srednjeg obrazovanja.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke od 2008. godine realizira projekt nabavke besplatnih udžbenika, u saradnji s kantonalnim ministarstvima obrazovanja, u okviru kojeg su besplatni udžbenici u 2012. godini bili obezbijeđeni za 17.242 učenika prvih razreda osnovne škole u Federaciji BiH. Iz budžeta Federacije BiH obezbijeđeno je 445.000,00 KM ili 50% ukupnog iznosa, a iz budžeta osam kantona preostalih 50% novca za realizaciju tog projekta. U programu utroška sredstava za 2013. godinu Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je definisalo kriterijume za raspodjelu 600.000,00 KM koliko je izdvojeno za nabavku besplatnih udžbenika za učenike u stanju socijalne potrebe koji pohađaju devetogodišnju osnovnu školu na području cijele Federacije BiH, odnosno svih deset kantona. Kako su korisnici Projekta u 2013. godini učenici u stanju socijalne potrebe, to uključuje i učenike romske nacionalnosti. Isto je urađeno i u 2014. godini, samo je iznos povećan na 700.000,00 KM.

Ministarstvo ima redovan program u oblasti visokog obrazovanja pod nazivom: „*Podsticaj školovanju Roma, državljana BiH, koji studiraju na javnim visokoškolskim ustanovama u Federaciji BiH*“. U okviru istog, sredstva se dodjeljuju na osnovu prijave na javni poziv i to studentima romske nacionalnosti koji su državljani BiH, a studiraju na nekoj od javnih visokoškolskih ustanova u Federaciji BiH i po prvi put upisuju određenu godinu studija. Stipendije se dodjeljuju na osnovu dosadašnjeg uspjeha u školovanju i socijalnog statusa aplikanta. U akademskoj 2012/13. godini na javni poziv su aplicirala 4 studenta romske nacionalnosti, od kojih su 3 dobila stipendiju u iznosu od po 2.000,00 KM. Iako je ovdje riječ o redovnom programu za koji se planiraju i izdvajaju sredstva za svaku akademsku godinu, još uvijek je prisutan problem nedovoljnog broja studenata romske nacionalnosti koji apliciraju na javni poziv Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke svake godine izrađuje informaciju o upisu učenika u osnovne i srednje škole u Federaciji BiH radi praćenja broja upisanih učenika u prvi razred osnovne i prvi razred srednje škole, ali i radi praćenja podataka o ukupnom broju učenika osnovnih i srednjih škola. Navedena informacija se podnosi Vladi FBiH na razmatranje i usvajanje, a nakon usvajanja zaključci i preporuke se dostavljaju kantonalnim ministarstvima obrazovanja radi zajedničkog djelovanja na dostizanju potpunog obuhvata učenika osnovnim obrazovanjem, te što većeg obuhvata učenika srednjim obrazovanjem. U 2013. godini Ministarstvo je izradilo informaciju pod nazivom: „*Analiza uzroka nepohađanja, napuštanja i smanjenja broja učenika u osnovnim školama u Federaciji BiH*“, koju je Vlada Federacije prihvatila s predloženim preporukama na 85. sjednici održanoj 31.10.2013. godine. Preporuke su nakon toga dostavljene kantonalnim ministarstvima obrazovanja s ciljem zajedničkog djelovanja.

4.3.2.1. Bosansko – podrinjski kanton

Ministarstvo za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Bosansko – podrinjskog kantona (BPK) u svom izjašnjenju o realizaciji preporuka Ombudsmena¹¹⁴ navelo da je slijedom preporuka Ombudsmena uspostavljena posebna evidencija o broju učenika Roma u osnovnim i srednjim školama, te o broju učenika Roma koji su zdravstveno osigurani putem Ministarstva obrazovanja. Prema dostupnim evidencijama na području BPK tri učenika romske nacionalnosti pohađaju osnovnu školu, ali niti jedan srednju. Učenicima koji pohađaju osnovnu školu obezbijeđeni su besplatni udžbenici i ostali uslovi nepochodni za učenje i razvoj. Ovi učenici zbog blizine mjesta stanovanja školi nemaju potrebu za prevozom, a pravo na zdravstvenu zaštitu ostvaruju putem Ministarstva. U cilju obezbjeđenja inkluzije djece romske nacionalnosti u sistem obrazovanja, u 2011. godini je izvršeno njihovo testiranje, a zapisnik koji je kao prilog izjašnjenju Ministarstva dostavljen Instituciji Ombudsmena, istovremeno dokumentuje i proceduru putem koje je obezbijeđena stvarna, a ne samo formalna uključenost djece romske nacionalnosti u obrazovanje.

4.3.2.2. Srednjobosanski kanton

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta SBK¹¹⁵ je u okviru svojih nadležnosti i planiranih sredstava za romsku djecu prethodnim godinama davalo pomoć u nabavci školskog pribora, sufinansiralo vanredna polaganja i pomagalo pojedinačne projekte romskih udruženja. U 2014. godini planirana sredstva iznosila su 10.000,00 KM, ali su ona Odlukom Vlade broj: 01-02-756/14 od 20.10.2014. godine uvećana te je utvrđen iznos od 27.000,00 KM. Navedena sredstva utrošena su za nabavku udžbenika za romsku djecu po zahtjevima škola. Ministarstvo u saradnji sa školama na području SBK obrazovnu politiku razvija u smjeru preduzimanja pozitivnih (afirmativnih) mjera s ciljem obezbjeđenja uključivanja što većeg broja romske djece u proces obrazovanja, te poboljšanja njihovog obrazovnog statusa.

4.3.2.3. Tuzlanski kanton

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona¹¹⁶ je u cilju potpunog obuhvatanja romske djece osnovnim vaspitanjem i obrazovanjem preduzelo niz konkretnih mjera i aktivnosti. Imenovana je osoba iz reda zaposlenika Ministarstva koje će, pored svojih redovnih aktivnosti, u okviru svog referata koordinirati sve aktivnosti u vezi s implementacijom Plana akcije o obrazovnim potrebama Roma. Ministarstvo je uputilo akt općinskim službama za opću upravu kojim su zatražili da pomognu u aktivnostima tako što će animirati predstavnike mjesnih zajednica, posebno onih na čijem području ima romske populacije, a u cilju sagledavanja stanja na području mjesne zajednice, identifikovanja djece koja nisu upisana u matične knjige rođenih, te animiranju roditelja da izvrše svoju zakonsku obavezu. Od općinskih službi je zatraženo da maksimalno pojednostave proceduru upisa djece u Matične knjige rođenih.

Ministarstvo je od osnovnih škola zatražilo da se izvrši dobrovoljno prikupljanje udžbenika i školskog pribora od učenika na kraju školske godine kako bi se oni mogli u narednoj školskoj

¹¹⁴ Akt Ministarstva za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona, broj: 1 0-38-3056-/2014 od 23.10.2014. godine

¹¹⁵ Dopis Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta SBK, broj: 03-38-1225/14 od 30.10.2014. godine

¹¹⁶ Dopis Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona, broj: 10/1-10-24225114 od 20.10.2014. godine

godini podijeliti djeci romske nacionalnosti i drugim socijalno ugroženim učenicima. Ministarstvo je uz pomoć Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, a u saradnji s osnovnim školama, realiziralo nabavku i distribuciju besplatnih udžbenika za sve učenike iz socijalno ugroženih porodica.

Učenicima koji putuju preko 4 km, a djeci romske nacionalnosti ukoliko putuju preko 2 km, odlukom Vlade Tuzlanskog kantona vrši se subvencionisanje troškova prijevoza. Povodom Svjetskog dana Roma, Ministarstvo je u saradnji s romskim zajednicama i predstavnicima romskih udruženja obilježilo Svjetski dan Roma kom prilikom je izvršena dodjela jednokratne stipendije odličnim učenicima romske nacionalnosti. Izvršen je prijem pripadnika romske nacionalnosti na radno mjesto stručnog saradnika za romska pitanja koji radi na uspostavi veće saradnje između škola i roditelja romske djece.

4.3.2.4. Hercegovacko – neretvanski kanton

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta HNK¹¹⁷ smatra da je kreiranje preporuka, njihova implementacija, praćenje i procjena veoma važan segment za ostvarenje strateških ciljeva unapređenja položaja Roma u BiH. Aktivnosti koje Ministarstvo provodi u oblasti obrazovanja prate područja i aktivnosti iz Akcionog plana i usmjerene su ostvarenju definisanih ciljeva. Posebno vrijedno je formiranje Radne grupe na nivou Kantona, čiji članovi su predstavnici Centara za socijalni rad, društvenih djelatnosti općinskom nivou, predstavnik MUP-a, predstavnici romskih udruženja iz lokalnih sredina gdje žive Romi i naravno predstavnici obrazovnih institucija u kojima se obrazuju djeca Romi. Podršku djelovanju radne grupe pruža OSCE ured u Mostaru, a Ministarstvo je preuzelo obavezu da preporuke dostavljene od strane Ombudsmena budu aktuelizirane na nivou radne grupe i dostavljene institucijama koje su u nadležnosti ovog Ministarstva.

4.3.2.5. Unsko-sanski kanton

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona¹¹⁸ navodi da ostvaruje saradnju sa organima na svim nivoima vlasti po pitanju rješavanja statusa romske nacionalne manjine, posebno sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice, Federalnim ministarstvom obrazovanja i nauke te općinskim organima vlasti. U projektima koji se realiziraju u saradnji s vladinim i nevladinim sektorom vodi se računa o inkluziji romske djece u obrazovni sistem. Djeca su bila uključena u šestomjesečni program predškolskog obrazovanja u okviru projekta "Povećajmo mogućnosti djeci u Bosni i Hercegovini za rano učenje" realiziran u partnerstvu s UNICEF-om Bosne i Hercegovine. U saradnji s Federalnim ministarstvom redovno su osigurani udžbenici za svu djecu romske nacionalnosti, koja pohađaju osnovnu školu, iako zbog komplikovanih procedura javne nabavke, i pored osiguranih sredstava, udžbenici svake školske godine kasne .

Ministarstvo osigurava zdravstvenu zaštitu za sve redovne učenike ili studente čiji su roditelji nezaposleni, ali je za osiguranje ove vrste zaštite potrebno da roditelji dostave dokaze o

¹¹⁷ Dopis Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta HNK broj: 05-02-12-1944-1/14 od 26.10.2014.godine

¹¹⁸ Dopis Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona broj: 10-10-10275-3/2014 od 08.12.2014. godine

nezaposlenosti, odnosno potvrdu sa Zavoda za zapošljavanje. Svake godine po ovoj osnovi pravo na zdravstveno osiguranje ostvaruje i određeni broj romske djece. Za ovu djecu u saradnji s Ministarstvom zdravstva i socijalne politike osiguravan je obesplatan ljekarski pregled za upis u prvi razred osnovne škole. Za djecu koja do škole putuju više od 5 km osiguran je besplatan prijevoz.

4.3.2.6. Zeničko – dobojski kanton

Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport (MONKS) Zeničko – dobojskog kantona (ZDK)¹¹⁹ navodi da nakon usvajanja Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma 2010. godine od strane Savjeta ministara, preduzelo niz aktivnosti vezanih za unapređenje obrazovnih potreba Roma u Kantonu. U periodu usvajanja Revidiranog akcionog plana u BiH, u ZDK već je bio u toku projekat "Osnovno pravo na obrazovanje" koji su implementirali Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ZDK i Pedagoški zavod u saradnji sa Save the Children. Ciljevi projekata bili su upravo podizanje nivoa svijesti o značaju obrazovanja i obuhvatanja što većeg broja djece romske populacije predškolskim i osnovnoškolskim obrazovanjem. Aktivnosti navedenog projekta realizirale su se sve do 2013. godine kroz novi projekat "Obrazovanje za socijalnu koheziju i BiH na putu ka EU".

U 2013. godini Ministarstvo i Pedagoški zavod Zenica ušli su u realizaciju projekta "*Uključivanje i obrazovanje Roma u BiH, 2013- 2015*". Projekat ima za cilj povećanje obuhvaćenosti osnovnim obrazovanjem djece romske populacije na način da se djeca koja nisu uključena u proces redovnog obrazovanja uključe u nastavu kako bi kompletirala osnovno obrazovanje. Projektne aktivnosti realiziraju se u tri osnovne škole na području Zeničko-dobojskog kantona u kojima ima najviše djece romske populacije.¹²⁰ U toku realizacije projektnih aktivnosti u 2013. godini ostvarena je saradnja s nadležnim centrima za socijalni rad s područja općina u kojima se nalaze škole obuhvaćene projektom, Misijom OSCE-a u BiH, Švajcarskom agencijom za razvoj i saradnju (SDC), Gradskom bibliotekom u Zavidovićima, JU "Gradski dječiji vrtić" Zavidovići, Crvenim križem Kakanj, NVO "Pomirenje" Zenica, romskom NVO "Romalen" Kakanj i romskom NVO "Romano centar" Zenica.¹²¹ Formirano je Savjetodavno vijeće Zeničko – dobojskog kantona u čijem se sastavu nalaze predstavnici MONKS-a, Pedagoškog zavoda, centara za socijalni rad iz tri navedene općine, direktori škola u kojima se implementira projekat i predstavnici Caritasa i Lede. U osnovnim školama obuhvaćenima projektom, u periodu od 01.08.2013. godine do 31.12.2013. godine, realizovana su ukupno 732 dopunska nastavna sata. Od toga u JU OŠ "Hamdija Kreševijaković" u Kakanju 240 sati, u JU OŠ "Hasan Kikić" u Zenici 240 sati i u JU Prvoj osnovnoj školi u Zavidovićima 243 nastavna sata. Ukupno 120 djece romske populacije (66 dječaka i 54 djevojčice) je bilo obuhvaćeno ovim nastavnim satima na kojima im je bila pružena dodatna pomoć

¹¹⁹ Dopis Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport (MONKS) Zeničko – dobojskog kantona, broj: 10-38-20490-1114 Zenica, 29.10.2014. godine

¹²⁰ JU OS "Hasan Kikić" Zenica, JU Prva osnovna škola, Zavidovići i JU OŠ "Hamdija Kreševijaković" Kakanj

¹²¹ U junu 2013. godine, u okviru projektnih aktivnosti, potpisan je Memorandum između Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona, Caritas Švicarske, Sarajevo i Asocijacija za razvoj Leda. Takođe, u junu 2013. godine potpisan je Memorandum o razumijevanju sa osnovnim školama u kojima se realiziraju projektne aktivnosti, te su za realizaciju ovih projektnih aktivnosti angažirana tri profesora razredne nastave, tri socijalna radnika i tri Roma medijatora.

U okviru rada i saradnje sa roditeljima distribuirano je 109 prehrambeno – higijenskih sredstava

za socijalno ugrožene porodice. Obavljeno je 525 individualnih razgovora sa roditeljima, od toga 195 s očevima i 330 s majkama. U decembru 2013. godine predstavnik Centra za socijalni rad Zenica održao je predavanja za roditelje na temu ostvarivanja prava na socijalnu zaštitu.

u savladavanju nastavnog gradiva. U školama u kojima se implementira projekat, realizovana su po dva tematska roditeljska sastanka *"Uključivanje i obrazovanje Roma 2013.-2015."* Teme su bile "Prava djece na obrazovanje" i "Dokumentacija". Roditeljskim sastancima prisustvovala su 62 roditelja. U saradnji s romskim udruženjima, angažovani su Rom-medijatori koji su prisustvovali treningu organizovanom za Rom-medijatore u okviru projekta ROMED 2 (Vijeće Evrope).

U segmentu visokog obrazovanja pripadnici romske nacionalnosti imaju pravo na bezuslovan upis na fakultete Univerziteta u Zenici na teret osnivača, kao i bezuslovnu dodjelu stipendije Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ZDK što se odnosi isključivo na redovne studente, zatim bezuslovan smještaj u studentske centre studentima koji se prijavljuju na konkurs za smještaj u studentskim domovima/centrima u Federaciji BiH s kojima je Vlada Zeničko-dobojskog kantona potpisala ugovor o subvencionisanju usluga smještaja i ishrane i to za studente koji ne žive u mjestima gdje su smješteni fakulteti na koje su upisani, kao i za studente koji nemaju najnužnije stambene uslove stanovanja.

U toku 2014. godine, u saradnji s Asocijacijom "Leda" organizirani su dopunski časovi u školama koje su u navedenom projektu. U područnoj školi Banlozi u Tetovu, Općina Zenica, povodom 8. aprila organizovana je priredba za Svjetski dan Roma. Asocijacija "Leda" objavila je javni poziv za najbolji likovni i literarni rad na temu "Moj drug Rom" za 8. april – Svjetski dan Roma. U JU OS "Hamdija Kreševljaković" i JU Prvoj osnovna škola u Zavidovićima obilježen je Đurđevdan, praznik je prezentovan kroz priredbe, izložbe i čitanje prigodnih tekstova. U januaru i maju 2014. godine realizovane su dvodnevne obuke na temu "Obrazovanje za društvenu pravdu" kojima su bili obuhvaćeni direktori i nastavnici škola uključenih u projekat, predstavnici romskih udruženja i predstavnici centara za socijalni rad. Treneri su bili predstavnici Pedagoškog zavoda. U martu 2014. godine u Zenici je održana druga sjednica Savjetodavnog vijeća za Zeničko – dobojski kanton unutar projekta "Uključivanje i obrazovanje Roma u Bosni i Hercegovini, 2013. – 2015." na kojoj je podnešen izvještaj o provedenim aktivnostima. Zaključeno je da su se predviđene aktivnosti odvijale i realizovale prema planu. Na istoj sjednici dogovoreno je da MONKS ZDK u narednom periodu planira uvesti pozicija Rom – medijatora u Pedagoške standarde.

Resorno Ministarstvo je u 2014. godini, u saradnji s Udruženjem "Medica" Zenica, omogućilo završavanje razreda po prilagođenom edukativnom programu za djecu koja su bila uključena u program Dječjeg dnevnog centra Udruženja "Medica" Zenica, u zavisnosti od uzrasta i predznanja učenika koji nisu redovno pohađali osnovnu školu, a koji žele da budu obuhvaćeni procesom redovnog školovanja. Po odluci MONKS-a vrši se uključivanje u razred koji približno odgovara njegovom uzrastu i predznanju. Za razrede koje je učenik propustio, organizuju se razredni ispiti uz prethodnu pripremu s nastavnicima, ovo važi za učenike čija starosna dob ne prelazi 15 godina, a kojih najviše ima iz romske populacije.

U oktobru 2014. godine uposlenici Pedagoškog zavoda realizirali su jednodnevni seminar na temu o nacionalnim manjinama, s posebnim osvrtom na romsku nacionalnu manjinu, za tri škole u projektu "Uključivanje i obrazovanje Roma u BiH, 2013. - 2015." Seminaru su prisustvovali predstavnici Centra za socijalni rad Zenica i nastavnici iz OS "Mula Mustafa Bašeskija" Kakanj, jer se u ovoj školi nalazi veći broj učenika romske populacije. Do kraja 2014. godine MONKS, Pedagoški zavod Zenica u saradnji sa Asocijacijom "Leda" planiraju realizaciju sedmodnevnog

seminara *Metodologija usmjerena na dijete* za nastavnike razredne i predmetne nastave, kao i predstavnike centara za socijalni rad sa područja ZDK. Seminarom će biti obuhvaćene i teme vezane za djecu romske populacije. U toku je izrada Akcionog plana vezanog za unapređenje položaja Roma na području Općine Kakanj, u kome je svoje prijedloge za izradu ovog plana dalo i Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko – dobojskog kantona.

4.3.3. Brčko Distrikt BiH

Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH¹²² na osnovu definisanih ciljeva i mjera proizašlih iz Revidiranog akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma u BiH redovno prikuplja podatke o broju upisane romske djece i djece koja završavaju razrede. U školskoj 2014./15. godini osnovnu školu pohađa 92 učenika romske populacije dok u srednjim školama nema djece romske nacionalnosti.

Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH je poduzelo niz mjera, a koje proizilaze iz Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma i to naročito u onim školama koje pohađa veći broj romske djece. Rukovodstva škola odnosno stručni timovi škola organiziraju sastanke sa roditeljima romske djece u cilju informisanja o zakonskoj obavezi osnovnog obrazovanja. Da bi se pospješilo redovno pohađanje nastave učenika romske populacije preduzima se niz mjera i to:

- savjetodavni razgovori sa roditeljima;
- uključivanje socijalnog radnika, pedagoga;
- primjena sudskih mjera.

Stručni timovi škola rade na kontinuiranoj edukaciji nastavnog kadra o potrebi njihovog snažnijeg djelovanja na integraciji romske djece u obrazovanju kako bi se eliminisale predrasude koje postoje o Romima i prevenirao svaki oblik njihove diskriminacije. Vlada Brčko Distrikta BiH odnosno Odjeljenje za obrazovanje je dostavilo zahtjev za raspisivanje konkursa, a koji se odnosi na zapošljavanje referenta za romska pitanja, što će u narednom periodu biti realizovano.

4.3.4. Stav romskih udruženja

4.3.4.1. Republika Srpska

Udruženja Roma iz Republike Srpske smatraju da preporuka vezana za uspostavu dnevnih centara za romsku djecu nije realizovana, a kao razlog za isto navode nepostojanje volje institucija da finansijski i logistički podrže pomenute projekte, jer čekaju na međunarodne donatore, iako imaju svoje budžete za ovu namjenu. U cilju realizacije ove preporuke Ombudsmena potrebno je, prema mišljenju romskih udruženja, da institucije konačno počnu savjesno raditi svoj posao na svim nivoima vlasti, uključujući centre za socijalni rad i lokalne vlasti. Ističu potrebu koordiniranja postupanja svih organa i institucija radi planiranja i finansiranja, i implementacije ove prakse na sve nivoe obrazovanja, dječje zaštite i zaštite romske manjine uz uključivanje romskog kvalifikovanog kadra. Potrebno je organizirati i dodatne edukacije funkcionera o nužnosti

¹²² Dopis Odjela za obrazovanje, Vlade Brčko distrikta BiH broj: 48-001603/14 od 24.10.2014. godine

obrazovanja Roma i značaja uspostave dnevnih centara za rani razvoj djece, prije svega modela prevencije iskorištavanja romske djece putem rada na ulici. Potrebno je obezbijediti dodatna budžetska sredstva i podršku na državnom, entitetskom i lokalnom nivou. Primjena primjera dobre prakse iz okruženja, edukacija i uključivanje romskih medijatora u nastavu trebali bi takođe da doprinesu otklanjanju sadašnjih slabosti.

Romska udruženja s područja Grada Banja Luka ukazuju na kontinuirano postupanje u implementaciji Akcionog plana za Rome vezano za obezbjeđenje besplatnih udžbenika, prevoza u školu i dr. Tako Grad Banja Luka po ovom pitanju svake godine dodijeli stipendije, besplatne udžbenike, školski pribor, mjesečne karte za učenike i novčanu pomoć za srednjoškolce i studente u iznosu od 500,00 KM jednokratno po osobi, na početku školske godine.

Istovremeno, na području Grada Bijeljina nisu obezbijeđeni besplatni udžbenici, prijevoz, nisu provedene aktivnosti na promociji obrazovanja za romske učenike, niti su realizirane aktivnosti na podizanju svijesti nastavnika o potrebi njihovog većeg angažmana prilikom obrazovanja romske djece. I dalje je prisutna pasivnost institucija, neprihvatanje obaveza i odgovornosti, kao i nedostatak proaktivnog pristupa.

Prema stajalištu udruženja potrebno je:

- obezbijediti finansiranje udžbenika i školskog pribora za sve učenike romske nacionalnosti u osnovnim i srednjim školama i to kroz budžete entitetskih ministarstava uz učešće lokalne zajednice;
- uvesti obavezne edukacije, prije svega za menadžment škola, školske odbore, pedagoge, psihologe i ostale donosioce odluka o akcionim planovima i strategijama za Rome;
- provesti obavezne obuke i aktivnosti na podizanju svijesti nastavnog osoblja u svim školama, predškolskim ustanovama i srednjim školama o stereotipima, predrasudama i diskriminaciji romske manjine;
- obezbijediti korištenje i njegovanje romskog jezika u školama kroz redovne školske aktivnosti za sve učenike, raditi na povećanju svijesti svih u obrazovnom sistemu da Romi imaju maternji jezik te da nedovoljno poznavanje SBH jezika dovodi do nerazumijevanja nastave i veoma često do diskriminacije po tom osnovu;
- uspostaviti medijatore u cilju povećanja broja romske djece u školama, te preuzeti primjere dobre prakse školskih pomagača koji su uvedeni u obrazovni sistem u susjednim zemljama (Republika Hrvatska, Republika Slovenija).

4.3.4.2. Federacija BiH

4.3.4.2.1. Srednjobosanski kanton

Po mišljenu udruženja Roma **Srednjobosanskog kantona** situacija po pitanju obrazovanja Roma, razlikuje se od općine do općine. Tako na području Općina Bugojno i Vitez nisu uspostavljeni dnevni centri za romsku djecu, dok je ovo pitanje djelimično riješeno na području Općine Donji Vakuf. Ovo je rezultat odsustva dobre volje i sluha za Rome, ali i nezaiteresovanosti centara za socijalni rad, koji veću brigu posvećuju romskoj djeci samo u slučajevima kada su žrtve nasilja u porodici, prisilnog rada ili prosijačenja. Izostala je i konzistentnost u implementaciji Akcionog plana za obrazovanje Roma, a što prije svega podrazumjeva obezbjeđenje besplatnih

udžbenika, prevoza u školu, podizanje svijesti kod Roma o značaju obrazovanja, ali i podizanju svijesti kod nastavnika o potrebi njihovog snažnijeg djelovanja na integraciji romske djece u obrazovanje. U cilju poboljšanja stanja u ovoj oblasti potrebno je obezbijediti održavanje redovnih sastanaka, te povećanog angažmana entitetskih i državnih organa vlasti. Preduslov za unapređenje položaja Roma u oblasti obrazovanja u Srednjobosanskom kantonu je uspostava saradnje centara za socijalni rad, Ministarstva obrazovanja i romskih nevladinih organizacija. Nažalost, u Srednjobosanskom kantonu, preporuka Ombudsmena za uspostavu medijatora djelimično je realizovana i to u Općini Donji Vakuf, dok je u ostalim općinama realizacija ove preporuke izostala.

4.3.4.2.2. Tuzlanski kanton

Iz odgovora koje je Institucija ombudsmena zaprimila od strane udruženja Roma može se zaključiti da na području **Tuzlanskog kantona** nije dovoljno urađeno na realizaciji preporuka Ombudsmena. U odnosu na preporuku da se *obezbijedi uspostava dnevnih centara* za Rome, udruženja navode da je neizdvajanje potrebnih sredstva za obrazovanje romske djece osnovni faktor koji je uticao na nerealizaciju ove preporuke, zbog čega smatraju da je potrebno preispitati mogućnost uključivanja romske djece u centre koji postoje za druge populacije. Istovremeno, udruženja Roma su istakla i problem nerazvijene svijesti kod mnogih Roma o potrebi obrazovanja, što se treba otkloniti ili bar umanjiti edukacijama, prvenstveno roditelja, ali i svih drugih Roma kako bi se podigla svijest, posebno kroz isticanje pozitivnih primjera ostvarenih rezultata blagovremenog obrazovanja Roma.

Osnovni preduslov za obrazovanje romske djece je obezbjeđenje udžbenika, školskog pribora i besplatnog pribora. Romska udruženja smatraju da ovu preporuku Ministarstvo nije implementiralo, niti je planiralo sredstva za implementaciju Akcionog plana za Rome u segmentu obrazovanja. Romska udruženja su stajališta da su tačno identifikovane sve potrebe za poboljšanje uslova za romsku djecu, ali se ne provodi u djelo, najvjerojatnije, zbog nedostatka finansijskih sredstava. Predlažu da Ministarstvo za ljudska prava odvojiti sredstva za implementaciju Akcionog plana za Rome. Prema stajalištu romskih udruženja na području Tuzlanskog kantona djeca romske nacionalnosti nisu bila u ovoj školskoj godini obezbijeđena besplatnim udžbenicima i školskim priborom, zbog čega je došlo do naglog pada broja romske djece koja se školuju.

4.3.4.2.3. Zeničko-dobojski kanton

Udruženja Roma s područja **Zeničko – dobojskog kantona** smatraju da većina preporuka u oblasti obrazovanja nije realizovana. Tako nisu uspostavljeni dnevni centri za Rome, niti je obezbijeđena konzistentnost u implementaciji Akcionog plana za Rome što uključuje obezbjeđenje besplatnih udžbenika, prevoza u školu, podizanju svijesti kod Roma o značaju obrazovanja, ali i podizanju svijesti kod nastavnika o potrebi njihovog snažnijeg djelovanja na integraciju romske djece u obrazovanje. Romska djeca nisu dobila besplatne udžbenike i školski pribor, a medijatori su u nekim slučajevima uspostavljeni na ad hoc principu, kao projektna aktivnost te nije uspostavljen održiv model. Ističu da je najveći problem nedostatak finansijskih sredstava za realizaciju preporuka Ombudsmena u oblasti obrazovanja, da je potrebno učiniti puno više kako bi se romska djeca integrirala u obrazovanje, te nužno uspostaviti medijatore u cilju povećanja broja romske djece u školama.

4.3.4.3. Brčko Distrikt BiH

U Brčko Distriktu BiH još uvijek nije uspostavljen dnevni centar za romsku djecu, a njihovo stajalište udruženja Roma je da zaposleni u institucijama još uvijek imaju stereotipe o Romima te da su primijetni elementi diskriminacije. Nije osigurana implementacija Akcionog plana za Rome u dijelu koji podrazumijeva obezbjeđenje besplatnih udžbenika, prevoza u školu, podizanje svijesti kod Roma o značaju njihovog obrazovanja, ali i podizanju svijesti kod nastavnika o potrebi njihovog snažnijeg djelovanja na integraciji romske djece u obrazovanje. Romskoj djeci na području Brčko Distrikta BiH nije omogućeno pohađanje zabavišta/vrtića, niti predškolskog obrazovanja. I pored činjenice da su u 2013. godini izdvojena sredstva iz budžeta za romskog medijatora/referenta, nažalost, do momenta dostavljanja odgovora Instituciji Ombudsmena od strane udruženja, ova pozicija nije popunjena niti je projekat upostave medijatora realizovan s ciljem povećanja broja romske djece u školama.

4.4. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

PREPORUKA IZ SPECIJALNOG IZVJEŠTAJA

Potrebno je u oblasti zdravstvene zaštite Roma nastaviti sa implementacijom započetih aktivnosti koje su dale zavidne rezultate u osiguranju pristupa zdravstvenoj zaštiti za Rome. S obzirom da je zdravstvena zaštita vezana za status zdravstvenog osiguranika, a da Romi zbog propuštanja rokova, nepohađanja škole ili nezaposlenosti nisu zdravstveno osigurani što ukazuje na njihovu društvenu isključenost i marginaliziranost, postoji potreba razvijanja pozitivnih mjera koje se često u praksi zovu „pozitivna diskriminacija“ kako bi se eliminirali faktori koji su doveli Rome u situaciju da ne mogu aplicirati za status zdravstvenog osiguranika. Načini ostvarenja ovih mjera su svakako bolja implementacija akcionih planova za uključenje Roma, bolja saradnja između udruženja i organa BiH, izdvajanje većih novčanih sredstava za realizaciju akcionih planova, edukacija i bolja komunikacija organa vlasti sa romskim udruženjima, veće zapošljavanje Roma.

4.4.1. Bosna i Hercegovina

Prema informacijama zaprimljenim od MLJPI BIH, od 2009. godine za zdravstvenu zaštitu Roma je ukupno izdvojeno oko 755.000,00 KM.¹²³ U 2014. godini predviđen je iznos od 187.000,00 KM, s tim što za ove namjene Federalno ministarstvo zdravstva izdvaja godišnje još oko 50.000,00 KM. Na osnovu planiranog budžeta, MLJPI BiH svake godine zaključuje sa Zavodom za javno zdravstvo Federacije BiH, Institutom za javno zdravstvo Republike Srpske i Odjelom za zdravstvo i ostale usluge Brčko Distrikta BiH Memorandum o razumijevanju za implementaciju Akcionog plana BiH za rješavanje problema Roma u oblasti zdravstvene zaštite. U oblasti zdravstvene zaštite, značajan napredak je učinjen prvenstveno na obezbijedenju i provođenju preventivnih mjera u cilju poboljšanja zdravstvenog stanja pripadnika romske populacije posebno u

¹²³ 2009. g. - 135.000,00 KM; 2010. g. - 200.000,00 KM; 2012. g. - 210.000,00 KM; 2012. – 210.000,00 KM i 2013. g. - 210.000,00 KM.

odnosu na pitanja: imunizacije romske djece, sprečavanja zaraznih i masovnih nezaraznih i oralnih bolesti, reproduktivnog zdravlja i materinstva, te podizanja svijesti o važnosti zdravstvene zaštite romske nacionalne manjine. Organizovana je i edukacija romskog nevladinog sektora u lokalnim sredinama na navedene teme, te uveden značajan broj romskih porodica u sistem zdravstvene zaštite u ovoj oblasti.

Predviđena sredstva za unapređenje zdravstvene zaštite Roma u BiH u iznosu od 187.000,00 KM za 2014. godinu utrošiće se za realizaciju ciljeva iz programa i mjere novog Revidiranog akcionog plana BiH za rješavanje problema Roma, a u saradnji sa nadležnim entitetskim zdravstvenim institucijama.

4.4.2. Republika Srpska

Preporuke vezane za unapređenje zdravstvene zaštite romske populacije na teritoriji Republike Srpske su upućene: Vladi RS –Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite, Fondu zdravstvenog osiguranja RS, javnim zdravstvenim ustanova, te Institutu za javno zdravstvo RS.

Fond zdravstvenog osiguranja RS¹²⁴ vrši edukaciju svojih osiguranika preko nadležnih poslovnica, upoznavajući osiguranike o njihovim pravima, ali i obavezama, a u cilju povećanja broja osiguranih lica.

Prema informacijama iz dopisa **Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske**¹²⁵ Romi koji imaju građanski status u Republici Srpskoj ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu s odredbama Zakona o zdravstvenom osiguranju na isti način i pod istim uslovima kao i drugi građani Republike Srpske. Tačne podatke o zdravstvenom stanju i zdravstvenoj zaštiti Roma nije moguće utvrditi na osnovu zvanične statistike, budući da se zdravstveni i drugi podaci vezani za zdravstveni sistem kao i druge sisteme, ne vode po nacionalnoj pripadnosti stanovništva. Tako ni Institut za javno zdravstvo, niti Fond zdravstvenog osiguranja, ne prikupljaju i ne obrađuju zdravstvene statističke podatke po nacionalnoj i etničkoj pripadnosti, odnosno ne raspolažu podacima o zdravstvenoj zaštiti Roma. Brojna istraživanja koja se provode ili su provedena u Republici Srpskoj ukazuju na podatke o socijalnom i zdravstvenom stanju pripadnika romske populacije. Tokom 2014. godine Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske u saradnji s Institutom za javno zdravstvo Republike Srpske organizovalo i provelo preventivne aktivnosti usmjerene na poboljšanje zdravstvenog stanja pripadnika romske nacionalne manjine i to: 1. organizovanje i provođenje preventivnih skrininga na karcinom grlića materice i karcinom dojke za žene i 2. organizovanje i provođenje preventivnih skrininga na karcinom prostate i karcinom debelog crijeva za muškarce.

JZU Institut za javno zdravstvo¹²⁶ je u skladu s preporukama broj 1. i 13. u 2014. godine nastavio realizaciju projekta "Unapređenje zdravlja Roma", a koji traje od 2011. godine. Implementirane projektne aktivnosti su u skladu s Akcionim planom za rješavanje pitanja Roma iz oblasti zdravstvene zaštite i mjerama izrečenim u navedenom Akcionom planu (cilj 3. Obezbjedenje i provođenje preventivnih mjera u cilju poboljšanja zdravstvenog stanja pripadnika romske

¹²⁴ Dopis Fond zdravstvenog osiguranja RS broj: 01/060-2717/14 od 27.10.2014. godine

¹²⁵ Dopis Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske broj: 11/04-533-58/14 od 24.10.2014. godine

¹²⁶ Dopis JZU Institut za javno zdravstvo broj: 500-66431/14 od 23.10.2014. godine

nacionalne manjine i mjera za unapređenje zdravlja prema potrebi i specifičnostima lokalne zajednice).

4.4.3. Federacija BiH

Federalno ministarstvo zdravstva¹²⁷ u saradnji sa Zavodom za javno zdravstvo Federacije BiH i MLJPI BiH kontinuirano radi na implementaciji mjera koje su definirane Revidiranim akcionim planom Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite 2013-2016. godine, a koje su dale zavidne rezultate u obezbjeđenju pristupa zdravstvenoj zaštiti za romsku populaciju. U implementaciji mjera iz Akcionog plana u lokalnoj zajednici aktivni su partneri i nosioci aktivnosti su romska uduženja, centri za socijalni rad, nevladine organizacije, te niži nivoi vlasti.

Prema stajalištu Federalnog ministarstva zdravstva, na terenu se, nažalost, i dalje pokazuju brojni problem vezani za evidentiranje romske djece u Matične knjige rođenih, nepotpuni podaci u istim, neprijavljivanje djece u CIPS-u, tj. nedostatak adekvatne dokumentacije, odnosno osobnih isprava za sve uzraste, što nije u nadležnosti ovog ministarstva. Ovo ima za posljedicu probleme u postupku ostvarivanja zdravstvenog osiguranja, pa samim tim i zdravstvene zaštite.

Tokom prošle godine proveden je Projekat "*Podizanje svijesti romske populacije iz oblasti zaštite zdravlja*" - faza 2 u okviru čega su implementirane specifične mjere koje se odnose na provođenje informativnih kampanja o pravu na zdravstvenu zaštitu i rad na podizanju svijesti o važnosti zdravstvene zaštite u romskoj populaciji, te provedene zdravstveno-vaspitne aktivnosti od strane lokalnih edukatora o značaju prevencije u zdravstvenoj zaštiti. U ranijoj fazi urađen je Vodič za ostvarivanje prava na obavezno zdravstveno osiguranje s kojim se upoznaje romska populacija i isti im se distribura. Planirana je realizacija Programa 1 i 2, a koji su definirani u okviru revidiranog Akcionog plana BiH za rješavanje problema Roma u oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite 2013. – 2016. godine, što uključuje:

- Pripremu inicijative za izdvajanje sredstava za finansiranje zdravstvenih prava neosiguranih lica pripadnika romske nacionalne manjine;
- Harmonizaciju legislative Federacije BiH iz oblasti zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja, te popratnih akata, sa RS i Distriktom Brčko;
- Donošenje provedbenih planova od strane entiteta i Distrikta Brčko.

U okviru realizacije mjera iz Programa 2 – Prevencija i edukacija, planirano je da se provedu edukacioni programi na temu općeg zdravlja, TBC i drugih zaraznih bolesti, masovnih nezaraznih bolesti, dijabetesa, seksualno prenosivih bolesti i bolesti zavisnosti, provođenje programa poboljšanja higijensko-sanitarnih uslova u romskim stanovima i naseljima, te edukacija romske populacije o načinu ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu.

Finansijska sredstva koja se obezbjeđuju za implementaciju aktivnosti i mjera iz Revidiranog akcionog plana BiH za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite 2013. – 2016. godine, a koja se raspoređuju na

¹²⁷ Dopis Federalnog ministarstva zdravstva, broj: 02-37-6757/14 od 21.10.2014. godine

zdravstvenu zaštitu su, prema stajalištu Federalnog ministarstva zdravstva, minorna u odnosu na druge oblasti koje su obuhvaćene Akcionim planom. Tako je MLJPI BiH, u ovoj godini za implementaciju mjera iz Revidiranog akcionog plana za zdravstvenu zaštitu, izdvojilo iznos od 117.174,20 KM.

Federalno ministarstvo zdravstva kontinuirano preduzima sve mjere kako bi se unaprijedila i obezbijedila zdravstvena zaštita za romsku populaciju. U skladu s navedenim, a na prijedlog ovog Ministarstva, obezbijedena su uvećana finasijska sredstva u odnosu na ranije, te je Vlada Federacije BiH donijela Odluku o usvajanju programa utroška sredstava s kriterijumima raspodjele sredstava "Tekući transfer drugim nivoima vlasti - zdravstvena zaštita Roma u Federaciji BiH" utvrđenih budžetom Federacije BiH za 2014.godinu, kojom se izdvajaju sredstva u iznosu od 80.000,00 KM. Ova sredstva su namijenjena za zdravstvenu zaštitu osoba romske nacionalnosti koje zbog tradicionalnog načina života nemaju stalno prebivalište, odnosno boravište u Federaciji BiH, a u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti. Ministarstvo navodi da zbog kompleksnosti situacije u kojoj se nalazi romska populacija, a imajući u vidu to da je zdravstvena zaštita jedna od oblasti koja je obuhvaćena Revidiranim akcionim planom, neophodno je aktivnije uključivanje svih nadležnih institucija za adekvatno rešavanje problema Roma.

Prema informacijama iz dopisa **Zavoda zdravstvenog osiguranja i reosiguranja FBiH**¹²⁸ pokrenutim projektom zbrinjavanja Romske populacije iz 2007. godine tretirano je i pitanje zdravstvene zaštite, te je njime utvrđen i donesen Akcioni plan za zdravstvo kojim su detaljno precizirane mjere i aktivnosti u cilju obezbjeđivanja prava na zdravstvenu zaštitu, utvrđeni nosioci aktivnosti, kao i vremenski okvir unutar kojeg bi se navedene mjere trebale provesti. Zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja FBiH navodi da im nije poznato da li su sve nadležne institucije realizovale sve aktivnosti iz svojih nadležnosti koje bi rezultirale poboljšanjem zdravstvene zaštite Romske populacije.

Vezano za zakonsku regulativu u oblasti zdravstva koja se odnosi i na položaj Roma, saglasno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti¹²⁹ društvena briga za zdravlje, pod jednakim uslovima, na teritoriji Federacije se ostvaruje obezbjeđenjem zdravstvene zaštite stanovništvu Federacije, kao i grupama stanovništva koje su izložene povećanom riziku oboljevanja, zdravstvenom zaštitom lica u vezi sa sprečavanjem, suzbijanjem, ranim otkrivanjem i liječenjem bolesti od većeg socijalno medicinskog značaja, kao i zdravstvenom zaštitom socijalno ugroženog stanovništva koja obuhvata, između ostalog, i zdravstvenu zaštitu lica romske nacionalnosti koja zbog tradicionalnog načina života nemaju stalno prebivalište, odnosno boravište u Federaciji.

Odlukom o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava utvrđen je i paket zdravstvenih prava za neosigurana lica koja bi se trebala finansirati posebnim sredstvima iz budžeta kantona ili općine prema mjestu zadnjeg prebivališta neosiguranog lica. Preciznije tačkom XI stav 1. pod a) Odluke o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava¹³⁰ propisano je da se paketom zdravstvenih prava za neosigurana lica, državljane BiH, s prebivalištem na teritoriji Federacije BiH

¹²⁸ Dopis Zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja FBiH broj: 01/1-03-3-2584-1/14 od 24.10.2014.g.

¹²⁹ ("Službene novine Federacije BiH", br. 46110 i 75113)

¹³⁰ "Službene novine Federacije BiH", broj: 21/09

obezbjeduje da neosigurana lica do 18 godina starosti¹³¹ imaju ista prava kao i osigurana lica saglasno Zakonu o zdravstvenom osiguranju, Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, kao i navedenoj odluci. Odlukom su taksativno navedeni i slučajevi ostvarivanja prava zdravstvene zaštite za neosigurana lica preko 18. godina starosti.¹³² Tačkom XI stav 2. Odluke je precizirano da se prava za neosigurana lica finansiraju iz sredstava budžeta kantona ili općine prema mjestu zadnjeg prebivališta neosiguranog lica.

Zavod smatra da Akcioni plan za zdravstvo, a u vezi sa preporukom iz tačke 13. nije moguće provesti u potpunosti dok se ne provedu aktivnosti vezane za odgovarajuće evidencije romske populacije, kao što su registracije novorođene djece i ostalih lica Romske populacije, te uspostave baze podataka ove populacije kao potencijalnih korisnika zdravstvene zaštite.

Za ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu na teret obaveznog zdravstvenog osiguranja takođe je potrebno da ova lica steknu status osiguranika po nekom osnovu, saglasno Zakonu o zdravstvenom osiguranju za šta je osnovni preduslov da je lice, uključujući i lica romske populacije, upisano u određene evidencije.

U skladu s Akcionim planom za zdravstvo ovaj Zavod je vršio nabavku vakcina za obaveznu imunizaciju djece u Federaciju BiH od zaraznih bolesti, a to uključuje i djecu romske populacije. Zavod smatra da za poboljšanje zdravstvene zaštite Roma nisu potrebne nikakve dodatne mjere, osim onih koje su utvrđene navedenim Akcionim planom, ali je nužno da svaka od imenovanih institucija nadležna za provođenje propisanih mjera preuzme obavezu njihove dosljedne primjene.

Određeni broj kantonalnih ministarstava zdravstva, zavoda zdravstvenog osiguranja i zavoda za javno zdravstvo dostavio je odgovore na dopis Institucije Ombudsmena, ali se uglavnom radi o ponavljanju onoga na što je već ukazano od strane Federalnog ministarstva zdravlja.

4.4.3.1. Bosansko – podrinjski kanton

Prema informacijama JU Zavod za javno zdravstvo Goražde¹³³, sve aktivnosti i projekti koje provodi Zavod za javno zdravstvo su koordinisani i finansijski podržani od strane Federalnog, odnosno Kantonalnog ministarstva zdravstva, te od strane ovih institucija nije bilo instrukcija po pitanju pokretanja projekata koje se direktno tiču zdravstvene zaštite Roma i Akcionog plana za zdravstvenu zaštitu Roma. Zavod za javno zdravstvo Bosansko-podrinjskog kantona nema započetih projekata u vezi gore navedenog.

4.4.3.2. Hercegovačko – neretvanski kanton

Zavod za javno zdravstvo Hercegovačko neretvanskog kantona Mostar¹³⁴ je zdravstvena ustanova koja obavlja javnozdravstvenu djelatnost na teritoriji Hercegovačko neretvanskog kantona,

¹³¹ djeca i mladi do navršanih 18 godina starosti kao i školska djeca i studenti na redovnom školovanju do navršanih 26.godina starosti

¹³² Neosigurana lica imaju pravo na liječenje od teške zarazne bolesti kao npr. tuberkuloza, HIV, hepatitis e i B, u slučajevima malignih oboljenja, u slučaju hitne medicinske pomoći u stanjima koja mogu ugroziti život, zdravstvene usluge vezane za doniranje krvi, te žene u toku trudnoće i poroda

¹³³ Dopis Bosansko-podrinjski kanton JU Zavod za javno zdravstvo Goražde broj:01-49-1-212/13 od 20.10.2014.godine

¹³⁴ Dopis Zavod za javno zdravstvo Hercegovačko neretvanskog kantona broj:1718/14 od 20.10.2014.godine

te u potpunosti podržava preporuke za unapređenje zdravlja i položaja Roma na području čitave Bosne i Hercegovine, a posebno na području koje pokriva ova institucija.

4.4.3.3. Tuzlanski kanton

Zavod za javno zdravstvo Tuzlanskog kantona¹³⁵, u cilju boljeg praćenja rezultata programa i mjera zdravstvene zaštite usmjerenih na poboljšanje zdravstvenog statusa Roma ističe potrebu praćenja njihov učinka. Prikupljanje podataka koji daju pravu sliku o zdravstvenom stanju, problemima i potrebama romske populacije je otežano jer dobijeni podaci nisu raščlanjeni prema etničkoj propadnosti, zbog čega je potrebno da Ministarstvo zdravstva precizno definira lanac izvještavanja, metode prikupljanja podataka o zdravstvenom stanju, te problemima i potrebama romske populacije u oblasti zdravlja i zdravstvene zaštite na području Tuzlanskog kantona.

U 2014. godini u okviru MLJPI BiH izdvojena su budžetska sredstva u svrhu podrške implementaciji Akcionog plana za zdravstvenu zaštitu Roma na području FBiH. Ova sredstva realizovana su putem Zavoda za javno zdravstvo FBiH kako je to utvrđeno memorandumom o razumijevanju koji MLJPI zaključuje sa Zavodom za javno zdravstvo Tuzlanskog kantona svake godine. Od sredstava izdvojenih u 2014. godini jedan dio utrošen je na području Tuzlanskog kantona za realizaciju ranije započetog projekta „*Ostvarivanje prava na zaštitu i podizanje svijesti romske populacije iz oblasti zaštite zdravlja*“. Ciljna grupa u nastavku projektnih aktivnosti bili su djeca od 0 – 6 godina, te drugi pripadnici romske populacije koji se nisu mogli osigurati po drugom osnovu. Navedena sredstva realizovana su preko Udruženja Roma „Euro-rom“ Tuzla. Osim tekućeg granta predviđenog u okviru budžeta MLJPI BiH, drugih izvora finansiranja za implementaciju Akcionog plana za zdravstvenu zaštitu Roma u 2014. godini nije bilo.

4.4.3.4. Unsko – sanski kanton

Zavod za javno zdravstvo USK-a¹³⁶ je zdravstvena ustanova koja obavlja javnozdravstvenu djelatnost sekundarnog nivoa, za područje USK-a, u skladu s odredbama člana 45. Zakona o zdravstvenoj zaštiti FBiH (Sl. novine FBiH 46/10), a koja je usmjerena isključivo na sprečavanje nastanka bolesti tj. prevenciju, primjenom javnozdravstvenih mjera s ciljem unapređenja zdravlja i zdravstvene zaštite cjelokupnog stanovništva USK-a. Djelatnost Zavoda obuhvata organizaciju i rad zdravstvenih ustanova Kantona, praćenje, istraživanje i proučavanje zdravstvenog stanja i zdravstvene strukture stanovništva, higijenu i zaštitu okoliša, uzroke, pojave i širenja zaraznih i masovnih nezaraznih bolesti od sociomedicinskog značaja. S obzirom na gore navedeno, djelatnost Zavoda obuhvata sve kategorije stanovništva USK-a bez obzira na status zdravstvenog osiguranja, nacionalnu, rasnu ili vjersku opredijeljenost.

4.4.3.5. Sarajevski kanton

Djelatnost Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo¹³⁷ je specijalističko medicinska praksa, odnosno Zavod je zdravstvena ustanova koja obavlja javnozdravstvenu djelatnost za područje Kantona Sarajevo, a u skladu sa članom 119. Zakona o zdravstvenoj zaštiti ("Službene

¹³⁵ Dopis Zavoda za javno zdravstvo Tuzlanskog kantona broj: 07-0871/14 od 22.10.2014. godine

¹³⁶ Dopis Zavod za javno zdravstvo Unsko sanskog kantona broj: 900/14 od 22.10.2014. godine

¹³⁷ Dopis JU Zavod za javno zdravstvo KS

novine FBiH", broj 46/10), i Odlukom o preuzimanju prava i obaveza osnivača i usklađivanja organizacije i poslovanja JU Zavod za javno zdravstvo Kantona sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 7112). Glavni sadržaj rada Zavoda je javno-zdravstvena djelatnost što znači da kroz prevenciju i promociju zdravlja brine o zdravlju naroda, a ne pojedinca.

4.4.4. Brčko Distrikt BiH

Prema informacijama dobijenima od **Zdravstvenog centra Brčko Distrikt**¹³⁸ na području Brčko Distrikta ima oko 2.000 – 2.500 građana romske nacionalnosti i taj broj je varijabilan zbog blizine graničnih prelaza ili zbog migracija, odnosno zbog čestih promjena mjesta boravka ove grupe stanovništva.

Zakonska regulativa koja se odnosi na zdravstvenu zaštitu i zdravstveno osiguranje u Brčko Distriktu BiH propisuje da svako lice na teritoriji BiH ima pravo na zdravstveno osiguranje, uključujući i Rome, samo ukoliko ima status zdravstvenog osiguranika koji se stiče uplatom doprinosa, s izuzetkom socijalno ugroženih kategorija.

Sva djeca na području Brčko Distrikta, uključujući i djecu romske nacionalnosti, su obuhvaćena obaveznim vakcinisanjem koje je besplatno. Djeca koja su uključena u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, kao i redovni studenti obuhvaćeni su obaveznim zdravstvenim osiguranjem.

Na području Brčko Distrikta su registovane poteškoće kod prijema na porođajno odjeljenje trudnica bez ikakvog ličnog dokumenta za identifikaciju, rodnog lista ili, što je najgora verzija, trudnica koje uopšte ne postoje u Javnom Registru Brčko Distrikta. Dodatni problemi nastaju zbog prijave rođenog djeteta zvaničnim institucijama Brčko Distrikta (Matičnom uredu BD), gdje postoje zakonske i druge sankcije u slučaju nepravilne prijave rođenog djeteta, lažnog predstavljanja itd. Registrovani su i slučajevi "posuđivanja" tuđih dokumenata i zdravstvenih knjižica unutar nekoliko porodica građana romske nacionalnosti radi izbjegavanja snošenja troškova liječenja.

U Brčko Distriktu su registovani i slučajevi maloljetnih trudnica koje žive u vanbračnim zajednicama. O ovoj problematici u nekoliko navrata Zdravstveni centar Brčko Distrikta je izvještavao zvanične institucije Brčko Distrikta (Policiju Brčko Distrikta, Ministarstvo zdravstva Brčko Distrikta, Centar za socijalni rad itd).

Zdravstveni centar Brčko Distrikta ukazuje na problem postojanja građana romske nacionalnosti koji nemaju pristup zdravstvenoj zaštiti zbog starosti. To su uglavnom građani preko 65 godina koji se ne nalaze na listi Zavoda za zapošljavanje ili nisu u radnom odnosu, pa čak i određeni broj djece koja ne idu u školu. Problem ovih neosiguranih lica mora biti riješen kroz određene vrste financiranja obaveznog osiguranja zdravstvene zaštite pripadnika nacionalne manjine, ukoliko nisu u mogućnosti dobiti status zdravstvenog osiguranika na drugi, zakonom predviđen način.

¹³⁸ Dopis Zdravstvenog centra Brčko Distrikt, broj:491/14 od 31.3.2014

4.4.5. Stav romskih udruženja

4.4.5.1. Republika Srpska

Iako je pitanje zdravstvene zaštite građana u Republici Srpskoj u nadležnosti Ministarstva zdravlja RS, informacije dostavljene od strane udruženja Roma ukazuju da je situacija vezana za pristup zdravstvenoj zaštiti različita od grada do grada. Tako u Banja Luci svi Romi su zdravstveno osigurani, a istovremeno u Bijeljini nije vidljiva realizacija preporuke Ombudsmena, te razlog za ovakvo stanje udruženja vide u pasivnosti institucija, neprihvatanju obaveza i nedostatku proaktivnog pristupa. Aktivnosti se moraju promovirati među ciljnom grupom u saradnji s udruženjima koji rade s romskom manjinom, te je potrebno razviti pozitivne mjere kako bi se eliminisali faktori koji ukazuju na društvenu isključenost i marginalizaciju Roma, odnosno faktori koji su doveli Rome u situaciju da ne mogu aplicirati za status zdravstvenog osiguranika. Romska udruženja rješenje vide u planiranju aktivnosti i budžeta na državnom i lokalnom nivou kao podršku u razvoju aktivnosti u cilju poboljšanja zdravstvene zaštite pored redovne zaštite obezbijeđene zakonom, te organizovanje edukacija i bolje komunikacije organa vlasti s romskim udruženjima, posebno edukacija zdravstvenih radnika iz oblasti antidiskriminacije i upoznavanja sa zdravstvenim problemima romske manjine.

4.4.5.2. Federacija BiH

Udruženja Roma s područja Tuzlanskog kantona su podijeljena oko toga da li je došlo do realizacije preporuka vezanih za zdravstvenu zaštitu. Neki navode da je implementacija započetih aktivnosti dala rezultate u obezbjeđenju pristupa zdravstvenoj zaštiti za Rome i da se radi o aktivnostima koje su započete sa Zavodom za javno zdravstvo Federacije BiH. Međutim, postoje i mišljenja da nema saradnje Zavoda za zdravstveno osiguranje Kantona s romskim udruženjima, da je dalje prisutan problem nedostatka propisa zbog čega romska udruženja ukazuju na potrebu provođenja kampanje za donošenje zakona kojim bi se obezbijedilo da svi građani imaju pravo na zdravstvenu zaštitu i osiguranje finansijska sredstava za ovu namjenu. Prepoznat je značaj veće informisanosti Roma o značaju posjedovanja zdravstvenog osiguranja, zbog čega je potrebno obaviti niz edukacija u romskim naseljima, objasniti svu proceduru i osvijestiti Rome o potrebi i važnosti ispunjavanja uslova za obezbjeđenje zdravstvenog osiguranja.

Prema stajalištu udruženja Roma s područja Zeničko – dobojskog kantona, izdate preporuke u oblasti zdravstva nisu realizovane i mišljenje je da je potrebno izvršiti izmjene i dopune propisa u ovoj oblasti. Prisutna je i neinformisanost kako samih Roma o načinu i uslovima pod kojima se može ostvariti zdravstvena zaštita, tako i zaposlenih koji treba da daju informacije Romima o tome kako ostvariti pravo na zdravstvenu zaštitu, zbog čega i dalje postoji veliki broj djece iznad 15 godina i starijih od 65 godina, žena, trudnica koji nemaju nikakvu zdravstvenu zaštitu. Problem svakako predstavlja i nedostatak finansijskih sredstava. Romska udruženja predlažu da se preduzmu pozitivne mjere kako bi se eliminisali faktori koji ukazuju na društvenu isključenost i marginalizaciju Roma, tj. da se djeluje na faktore koji su doveli Rome u situaciju da ne mogu imati status zdravstvenog osiguranika, te za ove aktivnosti odgovorni trebaju pokazati više političke volje i interesa.

Ombudsmeni konstatuju, na osnovu informacija dobijenih od strane nevladinih organizacija o realizaciji preporuka vezano za zdravstvenu zaštitu Roma na području **Srednjobosanskog kantona**, da je implementacija aktivnosti vezanih za ovu oblast djelimično obezbijedila Romima pristup zdravstvenoj zaštiti. I dalje je prisutan problem participacije za zdravstveno osiguranje, tzv. „markice“. Nema napretka u vezi s preduzimanjem pozitivnih mjera kako bi se eliminisali faktori koji ukazuju na društvenu isključenost i marginalizaciju Roma, odnosno faktora koji su doveli Rome u situaciju da ne mogu aplicirati za status zdravstvenog osiguranika, a prepreka je implementacija i izdvajanje novčanih sredstava za realizaciju akcionih planova za uključenje Roma. Romska udruženja navode da su urađene određene aktivnosti vezane za edukaciju Roma o zdravstvenoj zaštiti i da je uspostavljena bolja komunikacija organa vlasti s romskim udruženjima i da je ovu saradnju potrebno formalizovati kroz potpisivanje Memoranduma o saradnji između institucija vlasti i romskih udruženja.

4.4.5.3. Brčko Distrikt BiH

Udruženje Roma iz Brčko Distrikta BiH smatra da je došlo do djelimične realizacije preporuke, da je ista neadekvatna i poduzete mjere bez konsultacija s nevladinim sektorom. Postoji potreba rješavanja statusa zdravstvenog osiguranja lica starijih od 60 godina, te izdvajanja novčanih sredstava za realizaciju akcionih planova za uključenje Roma. Vlada Brčko Distrikta pored izdvojenih 32.000,00 KM nije provela posebnu zdravstvenu zaštitu za Roma.

V ZAKLJUČAK OMBUDSMENA

Ombudsmeni primjećuju da je prisutan napredak u procesu obezbjeđenja toga da lica romske nacionalnosti pod jednakim uslovima bez diskriminacije uživaju ljudska prava garantovana međunarodnim standardima. U proteklih nekoliko godina napravljen je značajan pomak u svim oblastima, kad su u pitanju problemi romske populacije, ali dugogodišnja marginalizovanost i isključenost ove populacije iz društva zahtijeva stalno, aktivno i sistemsko djelovanje.

5.1. Zakonski okvir

U periodu od novembra 2013. godine do novembra 2014. godine nije došlo do značajnijih izmjena propisa kojima se uređuju prava nacionalnih manjina u BiH. Nažalost, i dalje u Brčko Distriktu BiH i određenom broju kantona nisu doneseni zakoni kojima bi se uredilo pitanje nacionalnih manjina.

Pristupanje Dekadi Roma je bio najznačajniji podsticajni faktor za vlasti u BiH i osnova za razradu strateških dokumenata, uspostavu organa i, što je najvažnije, obezbjeđenje finansijskih sredstava, ali potreba revidiranja akcionih planova govori o tome da je bilo neophodno preispitati mehanizme za njihovu adekvatnu implementaciju.

Na osnovu Odluke Savjeta Ministara BiH o rasporedu budžetskih sredstava za rješavanje problema Roma u oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite u 2014. godini¹³⁹ sredstva su raspoređena tako da je za stambeno zbrinjavanje Roma izdvojeno 2.000.000,00 KM, za zapošljavanje 500.000,00 KM, te za zdravstvenu zaštitu 187.000,00 KM. **Zabrinjavajuće je da na državnom nivou niti za ovu godinu nisu izdvojena sredstva za oblast obrazovanja.**

5.2. Evidencije

Završen je proces evidentiranja Roma u BiH i objedinjeni podaci pokazuju da je u BiH evidentirano 16.771 Roma ili 4.308 domaćinstava u ukupno 67 općina. **Predstavnici romskih udruženja su ukazali na manjkavosti ove evidencije, te naveli da ona nije vjerodostojan pokazatelj stvarnog stanja.**

Podaci koje je Institucija ombudsmena dobila od strane udruženja Roma kroz provedeno istraživanje, na teritoriji BiH živi oko 50.000 Roma. Od tog broja u FBiH živi oko 35.000 Roma, u RS preko 3.000, te u Brčko Distriktu BiH oko 2.000-2.500 Roma.

5.3. Stambeno zbrinjavanje

U oblasti *stambenog zbrinjavanja* na nivou BiH evidentni su pomaci što je rezultat značajnih izdvajanja finansijskih sredstava za ovu namjenu budući da je do sada izgrađeno ili rekonstruisano preko 600 stambenih jedinica. U toku je realizacija projekata iz 2013. godine po osnovu IPA sredstava kojima je namjena izgradnja ili rekonstrukcija dodatnih 150 stambenih jedinica. Takođe, odobren je IPA projekat vrijedan 5 miliona eura koji bi trebao biti uglavnom iskorišten za stambeno zbrinjavanje Roma i realizacija prve faze projekta čija je vrijednost 2,5 miliona eura.

¹³⁹ "Службени гласник БиХ", број: 39/14

Na području Republike Srpske Ombudsmeni primjećuju nedovoljnu aktivnost nekih organa lokalne vlasti u pogledu izrade plana i apliciranja za dodjelu sredstava za stambeno zbrinjavanje Roma gdje je teret tih radnji isključivo prenesen na romska udruženja. Konkretni primjer je Grad Banja Luka.

Na području Federacije BiH, odnosno kantona, različiti su rezultati u vezi s realizacijom preporuke Ombudsmena koja se odnosi na potrebu snažnijeg djelovanja lokalne samouprave kako bi se obezbijedilo građevinsko zemljište za izgradnju stambenih objekata za Rome, ubrzao postupak rješavanja imovinskih odnosa, te pojednostavila procedura legalizacije postojećih bespravnih objekata u kojima žive Romi.

- U Tuzlanskom kantonu, istaknut je pozitivan primjer Grada Tuzla koji je prihvatio da aplicira po prvi put na javni poziv za sredstva za Rome, a to je i rezultat saradnje grada sa romskim udruženjima;
- U Zeničko – dobojskom kantonu istaknuta je potreba za snažnijim djelovanjem lokalne samouprave u oblasti stambenog zbrinjavanja Roma, dok se u Srednjobosanskom kantonu bilježi ograničen napredak u djelovanju lokalne samouprave u cilju obezbjeđenja građevinskog zemljišta i bržeg rješavanja imovinskih odnosa;

U Brčko Distriktu BiH izostale su značajnije mjere koje su trebale doprinjeti realizaciji ove preporuke Ombudsmena što je, prije svega, rezultat neodgovornosti Odjela za izbjegla i raseljena lica Vlade Brčko Distrikta BiH.

Ombudsmeni zaključuju da je neophodno **pristupiti izradi akcionih planova na nivou lokalne zajednice te obezbijediti sredstava za njihovu realizaciju u oblasti stambenog zbrinjavanja, ali i drugih segmenata u skladu s potrebama romske populacije. Takođe je potrebno pojednostaviti procedure za rješavanje imovinsko-pravnih pitanja s kojima se Romi susreću.**

5.4. Zapošljavanje

Ne postoji informacija koliko je zaista Roma koji su bili uključeni kroz programe *zapošljavanja* ostalo da radi nakon isteka perioda sufinansiranja prema javnom pozivu, ali pravi pokazatelji stvarno zaposlenih Roma moći će se utvrditi tek 2015. godine budući da je jedan od kriterijuma za posmatranje zaposlenosti Roma njihovo zadržavanje na radnom mjestu 5 godina, a da su prvi programi zapošljavanja pokrenuti u drugoj polovini 2009. godine.

U pogledu preporuke koja upućuje na nužnost uvođenja edukacije za Rome, koji pokreću vlastiti biznis, u okviru programa samozapošljavanja Roma, Ombudsmeni konstatuju da ista nije u potpunosti ispoštovana. Memorandumima o zapošljavanju koji su zaključeni između tri zavoda za zapošljavanje i MLJPI BiH 2012. i 2013. godine nisu striktno precizirali da je ovo obaveza zavoda za zapošljavanje, već su samo naveli da "*Zavodi će prema vlastitim procjenama provesti potrebnu edukaciju Roma u okviru realizacije mjere – sufinansiranje samozapošljavanja Roma*" (član 3.b).

Udruženja Roma, obuhvaćena istraživanjem, istakla su nezadovoljstvo stanjem u oblasti zapošljavanja, navodeći da preporuke vezane za isto nisu realizirane zbog nekoordinacije djelovanja organa vlasti i institucija na svim nivoima, od lokalnog do državnog.

Udruženja Roma predlažu da se:

- provede analiza dosadašnjih programa zapošljavanja;
- kreiraju novi programi za zapošljavanje Roma;
- eliminiše praksa zapošljavanja Roma samo dok traje sufinansiranje poslodavaca i sankcionisanje poslodavaca koji nakon provedenog projekta zapošljavanja otpuste Roma;
- učine napori na ekonomskom jačanju kompletne porodice, a ne pojedinca.

Ombudsmeni smatraju da je neophodno razmotriti mogućnosti zapošljavanja lica romske nacionalnosti u organima lokalne uprave i zavoda za zapošljavanje. Isti bi se bavila slabostima koje onemogućavaju zapošljavanje Roma i služili kao kordinatori za rješavanje pitanja Roma.

5.5. Obrazovanje

U oblasti **obrazovanja** Roma napredak je postignut u smislu povećanja broja romske djece uključene u predškolske ustanove i obavezno osnovno obrazovanje, što je dobar pokazatelj rezultata zajedničkog djelovanja nadležnih obrazovnih organa, lokalne zajednice i romskih udruženja.

I dalje postoji negativan trend izostanka srednjoškolskog obrazovanja nakon završene osnovne škole, a samim tim je veoma mali broj Roma upisanih na visokoškolske ustanove.

Prema stajalištu MLjP BiH ključne barijere kvalitetnijoj implementaciji Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma su određene slabosti u komunikaciji nižih nivoa vlasti, ali i neažurnost u dostavljanju podataka od strane nevladinih organizacija.

Udruženja Roma samokritično ističu da je jednim dijelom prepreka u boljoj implementaciji obrazovnih potreba Roma i nedovoljno razvijena svijest o potrebi obrazovanja koja se treba otkloniti ili bar umanjiti kontinuiranim edukacijama odraslih pripadnika romske populacije (roditelja).

Prema informacijama MLJPI BiH kontinuirano provodi program „Podsticaj školovanju Roma, državljana BiH koji studiraju na javnim visokoškolskim ustanovama u Federaciji BiH". U akademskoj 2012/13. godini na javni poziv su aplicirala 4 studenta romske nacionalnosti, od kojih su 3 dobila stipendiju u iznosu od po 2.000,00 KM, ali je još uvijek prisutan problem nedovoljnog broja studenata romske nacionalnosti.

Pozitivni primjeri:

- Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona je uz pomoć Federalnog ministarstva i nauke, a u saradnji sa osnovnim školama realiziralo nabavku i distribuciju besplatnih udžbenika za sve učenike iz socijalno ugroženih porodica, dok se svim učenicima, koji putuju preko 4 km, a djeci romske nacionalnosti ukoliko putuju preko 2 km, odlukom Vlade Tuzlanskog kantona vrši subvencioniranje troškova prijevoza;
- U Zeničko-dobojskom kantonu pripadnici romske nacionalnosti imaju pravo na bezuslovan upis na fakultete Univerziteta u Zenici na teret osnivača, bezuslovnu dodjelu stipendija Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ZDK što se odnosi isključivo na redovne studente, bezuslovan smještaj u studentske centre za studente koji se prijavljuju na konkurs za smještaj u studentskim domovima/centrima u Federaciji BiH s kojima je Vlada Zeničko – dobojskog kantona potpisala ugovor o subvencionisanju usluga smještaja i ishrane;
- Grad Banja Luka pokazuje dosljednost u implementaciji Akcionog plana za Rome u vezi s obezbjeđenjem besplatnih udžbenika, prevoza u školu i dr. Svake godine dodjeljuje stipendije, besplatne udžbenike, školski pribor, mjesečne karte za učenike i novčanu pomoć za srednjoškolce i studente u iznosu od 500,00 KM jednokratno po osobi na početku školske godine.
- Opština Derвента obezbjeđuje kupovinu udžbenika za djecu romske nacionalnosti u iznosu od 1.860,00 KM i pripadnici romske populacije od 2012. – 2014.godine odrađuju ili su odradili pripravnički staž u odjeljenjima opštinske uprave i u javnim preduzećima;
- U Općini Kiseljak su učenicima romske nacionalnosti obezbijedjeni besplatni školski udžbenici i prevozne karte do škole, dok su ženama romske nacionalnosti obezbijedene zdravstvene markice kojim stiču besplatno liječenje u Srednjobosanskom kantonu.

Ombudsmeni zaključuju da je potrebno:

- **uvesti obavezne edukacije, prije svega za menadžment škola, školske odbore, pedagoge, psihologe i ostale donosioce odluka o akcionim planovima i strategijama za Rome;**
- **provesti obavezne obuke i aktivnosti na podizanju svijesti nastavnog osoblja u svim školama, predškolskim ustanovama i srednjim školama o stereotipima, predrasudama i diskriminaciji romske manjine;**
- **obezbijediti korištenje i njegovanje romskog jezika u školama kroz redovne školske aktivnosti za sve učenike;**
- **raditi na povećanju svijesti svih u obrazovnom sistemu da Romi imaju svoj maternji jezik, te da nedovoljno poznavanje bosanskog/srpskog/hrvatskog jezika dovodi do nerazumijevanja nastave i veoma često do diskriminacije po tom osnovu.**

5.6. Zdravstvena zaštita

U oblasti unapređenje *zdravstvene zaštite* Roma u BiH za 2104.godinu predviđena su sredstva u iznosu od 187.000,00 KM koja će se utrošiti za realizaciju ciljeva iz programa i na mjere iz novog Revidiranog akcionog plana BiH za rješavanje problema Roma, a u saradnji sa nadležnim entitetskim zdravstvenim institucijama.

Prema stanovištu Zavoda zdravstvenog osiguranja i reosiguranja FBiH Akcioni plan za zdravstvo, odnosno preporuke Ombudsmena, nije moguće provesti u potpunosti dok se ne provedu aktivnosti vezane **za odgovarajuće evidencije romske populacije** kao što su registracije novorođene djece i ostalih lica romske populacije. Takođe je istaknuto da za poboljšanje zdravstvene zaštite Roma nisu potrebne nikakve dodatne mjere, osim onih utvrđenih navedenim Akcionim planom, ali je nužno da svaka od imenovanih institucija nadležnih za provođenje propisanih mjera, preuzme obavezu njihove dosljedne primjene.

I dalje postoje brojni problemi vezani za evidentiranje romske djece u matične knjige rođenih, neprijavlivanje djece u CIPS-u, nepotpune podatke u matičnim knjigama rođenih, tj. nedostatak adekvatne dokumentacije, odnosno ličnih isprava za sve uzraste.

Vlada Federacija BiH izdvojila je sredstva u iznosu od 80.000,00 KM za zdravstvenu zaštitu lica romske nacionalnosti koje zbog tradicionalnog načina života nemaju stalno prebivalište, odnosno boravište, u skladu s Odlukom o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava F BiH kojom je precizirano da se prava za neosigurana lica finansiraju iz sredstava budžeta kantona ili opštine prema mjestu zadnjeg prebivališta neosiguranog lica.

Prema odgovoru Zdravstvenog centra Brčko Distrikt djeca romske nacionalnosti su obuhvaćena obaveznim vakcinisanjem koje je besplatno, ali su još uvijek prisutne poteškoće kod prijema trudnice na porođajno odjeljenje bez ikakvog ličnog dokumenta za identifikaciju ili slučajevi "posudbe" tuđih dokumenata i zdravstvenih knjižica unutar nekoliko porodica građana romske nacionalnosti.

Centri za socijalni rad djeluju maksimalno u okviru svojih kapaciteta, međutim, to je nedovoljno, s obzirom na sve aktivnosti koje potpadaju pod njihovu nadležnost, zbog čega je veoma važno ojačati kapacitete Centara za socijalni rad kako bi mogli odgovoriti na sve zahtjeve građana.

U oblasti zdravstvene zaštite romske populacije urađen najveći pomak, iako su i dalje prisutni određeni problemi:

- pristup zdravstvenoj zaštiti lica starosti preko 65 godina, koje se ne nalaze na listi Zavoda za zapošljavanje, nisu u radnom odnosu i nemaju ostvarenu penziju, te djece koja ne idu u školu;
- postojanje administrativnih barijera, predrasuda,
- nedostatka novčanih sredstava za participaciju – tzv. markica za zdravstvenu zaštitu gdje građani moraju uplatiti određeni novčani iznos participacije za osiguranje, periodična zdravstvena zaštita, npr. u trajanju od tri mjeseca;
- neažurnost prijava na Zavodu za zapošljavanje;

- neinformisanost Roma o mogućnosti prijave na zdravstveno osiguranje;
- neovjerene zdravstvene knjižice.

Neophodno je kontinuirano raditi na podizanju svijesti o značaju zdravstvenog osiguranja. Zbog toga je potrebno obaviti niz edukacija u romskim naseljima, objasniti svu proceduru i ukazati na važnost ispunjavanja uslova za obezbjeđenje zdravstvenog osiguranja. Od ključne važnosti je nastavak izgrađivanja partnerskog odnosa između lokalnih organa vlasti i romskih udruženja.

Primjeri dobre prakse:

- U Općini Kalesija izvršen je upis sve djece romske nacionalnosti u matične knjige rođenih i sva djeca romske nacionalnosti su upisana u osnovne škole. U saradnji s Udruženjem Roma i Centrom za socijalni rad Općina je obezbijedila zdravstvenu zaštitu i dodatak na djecu.

Nesumnjivo je da su se u BiH u posljednjih nekoliko godina desili značajni pomaci u cilju obezbjeđenja uživanja prava Roma i njihovog uključivanja u društvo, što je prije svega zahtijevalo uspostavu normativnog i institucionalnog okvira. Ovaj proces je bio značajno usporen strukturalnom organizacijom vlasti u BiH što se reflektiralo i na samu implementaciju usvojenih mjera. Komparativni pristup u izradi izvještaja tako da se nastojala sagledati pozicija institucija i pozicija udruženja Roma vezanih za pitanja statusa i položaja Roma u BiH društvu pokazuje da su ocjene približne. Vlasti su svjesne postojanja potrebe daljeg djelovanja, dok udruženja Roma objektivno sagledavaju svoj položaj u odnosu na globalnu situaciju u kojoj se nalazi BiH društvo i konstruktivnim prijedlozima nastoje u saradnji s institucijama vlasti da poboljšaju svoj položaj.

U cilju daljeg unapređenja položaja Roma i obezbjeđenja uživanja prava garantovanih međunarodnim standardima, Ombudsmeni za ljudska prava BiH a na osnovu slabosti uočenih u istraživanju koje se posebno odnose na implementaciju preporuka iz Specijalnog izvještaja o položaju Roma u BiH, ali i strateških planova i programa koji su doneseni u BiH donose sljedeće preporuke:

VI PREPORUKE

Ombudmeni BiH ukazuju da je potrebno:

1. nastaviti s implementacijom mjera uspostavljenih u skladu s obavezama koje ima Bosna i Hercegovina prema Dekadi Roma uz reviziju tih mjera u odnosu na najnovije preporuke UN organa izvještavanja;
2. aktivno osnaživati saradnju između državnog, lokalnog nivoa vlasti i romskih udruženja u cilju zajedničkog djelovanja na pitanju realizacije strateških dokumenata o položaju Roma;
3. bez odlaganja preduzeti mjere za donošenje zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u kantonima i Brčko Distriktu;
4. pristupiti izradi akcionih planova na nivou lokalne zajednice, te obezbijediti sredstva za njihovu realizaciju;
5. stalno jačanje kapaciteta centara za socijalni rad u općinama s najvećim brojem Roma;
6. usmjeriti posebnu pažnju na obrazovanje romske djece kroz dosljednu implementaciju Akcionog plana za Rome što uključuje obezbjeđenje besplatnih udžbenika, prevoza u školu i podizanja svijesti kod Roma o značaju obrazovanja, ali i podizanja svijesti kod nastavnika o potrebi njihovog snažnijeg djelovanja na integraciji romske djece u obrazovanju kako bi se eliminisale predrasude koje postoje o Romima i prevenirao svaki oblik njihove diskriminacije;
7. uspostaviti medijatore u školama koje pohađaju romska djeca, kao značajan faktor unapređenja kvaliteta obrazovanja.

Ombudsmeni također preporučuju:

8. Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH da izvrši analizu uspostavljene evidencije romske populacije;
9. entitetskim vlastima da obezbijede evidencije romske populacije kako bi se na adekvatan način pristupilo utvrđivanju stvarnog stanja i potreba, te izdvajanja potrebnih sredstava za realizaciju strateških planova;
10. Federalnom ministarstvu zdravlja, Federalnom ministarstvu obrazovanja i Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, te kantonalnim ministarstvima nadležnim za navedene oblasti da poduzmu neophodne mjere kako bi evidencije koje vode vezano za zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i socijalnu politiku sadržavale zasebno evidentirane pokazatelje u ovim oblastima u odnosu na Rome;

11. nadležnim institucijama da nastave djelovanje u cilju obezbjeđenja identifikacionih dokumenata svim licima romske nacionalne manjine što im je preduslov za ostvarivanje svih drugih prava;
12. organima lokalne vlasti da iznađu mogućnosti za uspostavu dnevnih centara za Rome, u saradnji sa NVO sektorom u BiH;
13. državnim, entitetskim i kantonalnim organima vlasti iz oblasti zapošljavanja da izvrše sveobuhvatnu analizu dosadašnjih programa zapošljavanja, te pristupe kreiranju novih programa za zapošljavanje Roma;
14. lokalnim organima vlasti u gradovima i općinama s najbrojnijom romskom populacijom da preduzmu neophodne mjere za obezbjeđenje pozicije službenika – koordinatora, zaduženog za pitanja Roma;
15. organima vlasti na svim nivoima da podrže projekte koji imaju za cilj bolju informiranost Roma u BiH, uz sagledavanje mogućnosti snažnijeg uključivanja javnih radio – televizijskih emitera koji bi trebali da imaju ključnu ulogu u podizanju svijesti o potrebi obezbjeđenja prava Roma i eliminaciji svih oblika njihove diskriminacije u društvu, te davanja podrške Romima u daljem jačanju njihovog samoorganizovanja.

ANEKS I

Specijalni izvještaj o položaju Roma u BiH sačinjen je tokom 2013.godine i prezentiran 10.12.2013.godine u Sarajevu.

Tokom novembra i decembra 2014. godine Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH je uz podršku Misije OSCE-a BiH organizovala niz okruglih stolova u lokalnim zajednicama s najvećim brojem romske populacije s ciljem prezentacije Izvještaja te utvrđenja realizacije preporuka datih u istom.

Okrugli stolovi su održani u sljedećim gradovima/opštinama:

1.Prijedor, 11.11.2014.godine, prisustvovali predstavnici UR „Veseli brijeg“ Banja Luka te predstavnici gradske uprave Prijedor, Centra za socijalni rad Prijedor, Centra za socijalni rad Kozarska Dubica, Doma zdravlja Prijedor i predstavnica JU Osnovne škole „Branko Ćopić“.

Zaključci:

- neophodno je pristupiti efikasnijoj implementaciji Akcionog plana za rješavanje problema Roma sa lokalnog nivoa, naročito u opštinama u kojima žive Romi;
- neophodno je izdvajanje novčanih sredstava iz budžeta nižih nivoa vlasti (opštine,kantoni) u cilju bolje implementacije Akcionog plana i preporuka Ombudsmena BiH iz Specijalnog izvještaja o položaju Roma u BiH, budući da su su novčana sredstva koja se sada izdvajaju na državnom nivou nedovoljna za značajnije poboljšanje uslova u kojima žive Romi u BiH;
- u cilju kvalitetnije implementacije akcionih planova iz oblasti obrazovanja neophodno je angažovati medijatore koji bi bili poveznica između romskih porodica i obrazovnih ustanova;
- potrebno je nastaviti izgrađivati partnerski odnos između lokalnih organa vlasti i romskih udruženja.

2. Vitez,13.11.2014.godine,prisustvovali predstavnici romskih udruženja UR “Budi mi prijatelj”Visoko, UR “Mladi Romi” Vitez, UR”Romska Pravda”Donji Vakuf, UG Centar za majke “Narcis” Donji Vakuf, UR “Ilo Bugojno”Bugojno, predstavnici gradske uprave Vitez i Kiseljak,Centra za socijalni rad Gornju Vakuf u cilju prezentacije. Ovom prilikom je izraženo nezadovoljstvo zbog činjenice da se pozivu nisu odazvali predstavnici ministarstava iz oblasti obrazovanja i zdravstvene zaštite Srednjobosanskog kantona,kao ni svi pozvani predstavnici centara za socijalni rad.

Zaključci:

- potrebno je preventivno i edukativno djelovati na zaposlene u zdravstvenim ustanovama, školama, centrima za socijalni rad i zavodima za zapošljavanje kako bi se eliminisale predrasude prema romskoj populaciji i kako bi se olakšalo uvođenje u prava koja im pripadaju;
- neophodno je uspostaviti saradnju državnih, entitetskih i kantonalnih organa vlasti s vlastima na lokalnom nivou u cilju kvalitetnije implementacije akcionih planova i poboljšanja uslova življenja romske populacije;
- neophodno je pristupiti efikasnijoj implementaciji Akcionog plana za rješavanje problema Roma s lokalnog nivoa, posebno u opštinama u kojima žive Romi;
- u cilju kvalitetnije implementacije AP iz oblasti stambenog zbrinjavanja neophodno je u monitoring timove uključiti predstavnike Roma (konstatovano je da gradnja stambenih objekata uvijek započinje u jesen i zimu zbog čega je upitnog kvaliteta što se odražava na zdravstveno stanje Roma);
- u cilju kvalitetnijeg implementacije Akcionih planova neophodno je angažovati i ojačati ulogu medijatora koji su veoma bitna poveznica između romskih porodica i obrazovnih i zdravstvenih ustanova, organa javne uprave, centara za socijalni rad, itd;
- potrebno je uputiti inicijativu za izdvajanje sretstava na državnom nivou u cilju realizacije Akcionog plana iz oblasti obrazovanja.

3. Zenica, 14.11.2014. godine, prisustvovali predstavnici romskih udruženja: Udruženje žena Romkinja Zavidovići, UR „Srce istine“ Zavidovići, UG „Romi bez granica“ UR „Romsko srce“ Breza, UR „Amarokham-naše sunce“ Visoko, UR „Romano centro“ Zenica, predstavnici Općine Zenica, Općine Kakanj, Općine Zavidovići, Općine Breza, Ministarstva rada socijalne politike i izbjeglica Zeničko - dobojskog antona, Pedagoškog zavoda Zenica, Ministarstva obrazovanja nauke kulture i sporta ZDK, Centra za socijalni rad Breza, Centra za pravnu pomoć ženama Zenica i predstavnici Udruženja „Gram Concordia“ Zenica (GAC) .

Zaključci:

- u organima lokalne samouprave neophodno je zaposliti referenta za romska pitanja (prisutni su ustvrdili da je to pozicija koja je postojala u opštinskoj sistematizaciji, ali je izbrisana). Njegova uloga bila bi koordinacija između NVO, načelnika opštine i stručnih službi;
Neophodno je kroz budžet obezbijediti potrebna finansijska sretstva za ovu poziciju;

- neophodno je uspostaviti saradnju državnih, entitetskih i kantonalnih organa vlasti s vlastima na lokalnom nivou u cilju kvalitetnije implementacije akcionih planova i poboljšanja uslova življenja romske populacije;
- neophodno je pristupiti efikasnijoj implementaciji akcionih planova za rješavanje problema Roma s lokalnog nivoa, posebno u opštinama u kojima žive Romi;
- u cilju kvalitetnijeg implementacije akcionih planova neophodno je angažovati i ojačati ulogu medijatora koji su veoma bitna poveznica između romskih porodica i obrazovnih i zdravstvenih ustanova, organa javne uprave, centara za socijalni rad, itd;
- potrebno je uputiti inicijativu za izdvajanje finansijskih sredstava na državnom nivou u cilju realizacije Akcionog plana iz oblasti obrazovanja i osigurati implementaciju tih sredstava na lokalnom nivou.

4. Tuzla, 28.11.2014. godine, prisustvovali predstavnici gradske uprave Grada Tuzle, Općine Gračanica, Općine Kladanj, Općine Kalesija, Općine Lukavac, Općine Srebrenik Službe za boračko invalidsku zaštitu i dr. djelatnosti, Ministarstva obrazovanja, kulture i sporta TK, Saradnik za romska pitanja TK Pedagoškog zavoda Tuzla, predstavnici JU Centar za socijalni rad Gradačac, JU Centar za socijalni rad Gračanica, JU Centar za socijalni rad Doboj Istok, JU Centar za socijalni rad Kalesija, JU Centar za socijalni rad Živinice, JU Centar za socijalni rad Lukavac, JU Centar za socijalni rad Sapna, udruženja UR „Euro Rom“, UR „Veseli Romi“, UR „Romano Drom“ Živinice, UR „Jagoda“ Čelić, UG „Sretni Romi“, NVO „Sa E Roma“, UG Romi Gračanica, Udruženja Roma „Svatovac“ Poljice, Lukavac, UG „Otaharin“ Bijeljina te Biroa za ljudska prava Tuzla.

Zaključci:

- Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice raspolaže informacijom da je u cilju evidentiranja Roma u BiH formirana baza podataka prema kojoj u BiH ima više od 16.771 Roma ili oko 4.308 domaćinstava u 67 opština.
 - o Predstavnici romskih udruženja su ukazali na manjkavosti ove evidencije, prije svega u pogledu same metodologije prikupljanja podataka, te ukazali da ona nije vjerodostojan pokazatelj stvarnog stanja.
 - o Zaključak: veoma važno je postojanje tačne evidencije u procedurama utvrđivanja stvarnih potreba romske populacije, kvalitetne raspodjele sredstava iz postojećih kao i planiranja potrebnih sredstava.
- ukazana je potreba provođenja neutralnog monitoringa na implementaciji akcionih planova;
- neophodno je pristupiti izradi akcionih planova na nivou lokalne zajednice;
- na nivou lokalne zajednice neophodno je obezbijediti sredstva za realizaciju akcionih planova u oblasti stambenog zbirinjanja, ali i drugih oblasti;

- potrebno je pojednostaviti procedure za rješavanje imovinsko – pravnih pitanja s kojima se susreću Romi prilikom legalizacije stambenih objekata;
- potrebno je preventivno i edukativno djelovati na svijest odraslih Roma na potrebi obrazovanja romske djece i nakon okončanja osnovne škole;

Predsjednik udruženja „Euro Rom“ iz Tuzle je dao podatak da je na području Tuzlanskog kantona, od ukupnog broja djece u osnovnim školama 1,23% djece romske populacije. Međutim, u srednjim školama je taj broj smanjen na 0,021%

- u cilju kvalitetnijeg implementacije akcionih planova neophodno je angažovati i ojačati ulogu medijatora kao važnu poveznicu između romskih porodica, učenika i obrazovnih institucija;
- nesporno je da Centri za socijalni rad maksimalno djeluju u okviru svojih kapaciteta, međutim, to je nedovoljno, s obzirom na sve aktivnosti koje potpadaju pod njihovu nadležnost, zbog čega je veoma važno ojačati kapacitete centara za socijalni rad kako bi mogli odgovoriti na sve zahtjeve građana
- potrebno je edukovati zaposlene u zdravstvenim ustanovama, školama, centrima za socijalni rad i zavodima za zapošljavanje kako bi se eliminisale predrasude prema romskoj populaciji i kako bi se na pravi način dale informacije kako Romi mogu ostvariti svoja prava na koja im po sili zakona pripadaju.
- neophodno je u organima lokalne samouprave zaposliti osobe, po mogućnosti romske nacionalnosti, koji bi bili kordinatori za pitanja Roma.
- neophodno je ukazati na potrebu proporcionalne zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina, prvenstveno Roma u državnim institucijama i insistirati na tome da u državnim organima i institucijama zapošljavanje ide prema stručnoj spremi koja se traži za određeno radno mjesto.

5.Bihać, 02.12.2014.godine, prisustvovali su predstavnici romskih udruženja UR"Rom"Bihać i UR "Karanfil" Bosanska Krupa, nevladine organizacije Alfa, Ministarstva za obrazovanje, nauku kulturu i sport Unsko-sanskog kantona, Odjela za predškolsko obrazovanje, Ministarstva zdravstva Unsko-sanskog kantona, Ministarstva pravosuđa Unsko-sanskog kantona, Ministarstva za građenje,prostorno uređenje i zaštitu čovjekove okoline Unsko-sanskog kantona, Doma zdravlja Bosanska Krupa, Gradske uprave Bihać, Službe za privredu i razvoj, Službe za graditeljstvo, JU Centra za socijalni rad Bihać i JU Centra za socijalni rad Bosanska Krupa

Zaključci:

- neophodno je pristupiti izradi akcionih planova na nivou lokalne zajednice te obezbijediti sredstva za njihovu realizaciju;
- nužna je uspostava kvalitetnije saradnje entitetskih i kantonalnih organa vlasti iz oblasti obrazovanja, te sistemsko rješavanje postojećih problema iz ove oblasti u interesu djece, odnosno učenika romske nacionalne manjine;
- potrebno je pojednostaviti procedure javnih nabavki udžbenika.
Naime, istaknuto je da zbog složenosti procedura javnih nabavki učenici dobiju udžbenike tek u drugom polugodištu školske godine što je nedopustivo;
- potrebno je angažovati i ojačati ulogu medijatora koji su veoma bitna poveznica između romskih porodica, učenika i obrazovnih institucija;
- nužno je edukativno djelovati na svijesti odraslih Roma o potrebi obrazovanja romske djece;
- u organima lokalne samouprave je potrebno obezbijediti poziciju koordinatora za pitanja Roma;
- naglašen je kontinuiran problem prosijačenja djece Roma u Bihaću i potrebe preduzimanja adekvatnih mjera od strane nadležnih organa;
- izostanak upisa građana romske populacije u matične evidencije predstavlja osnovni problem koji se reflektuje na ostvarivanje svih drugih građanskih i ekonomskih prava. Posebno ukazano na znatan broj lica romske nacionalnosti koja su migrirala iz drugih zemalja regiona i nemaju adekvatnu ličnu dokumentaciju;
- ukazano je na potrebu izgradnje bolje institucionalne saradnje na nivou opštine i kantona, ali i većeg angažmana romskih udruženja i pojedinaca;
- istaknuta je potreba za afirmacijom romskog jezika i kulture Roma u obrazovnim institucijama.

6. Gradiška dana 08.12.2014.godine prisustvovali predstavnici gradske uprave Gradiška, Centra za socijalni rad Gradiška, Dom zdravlja Gradiška, direktor Gimnazije u Gradišci, direktorice OŠ "Sveti Sava" Dubrava, OŠ "Kozarska djeca" i predstavnici Službe za društvene djelatnosti Opštine Laktaši. Romska udruženja Savez Roma RS, Udruženje Roma Gradiška na čelu sa g.Sašom Mašićem i Udruženje žena Romkinja "Romano Ternipe" Gradiška, nisu se odazvali pozivu na Okrugli sto.

Zaključci:

- položaj Roma u opštini Gradiška, prema izvještajima nadležnih službi, generalno se može ocijeniti kao zadovoljavajući;
- do sada je izgrađeno ili rekonstruirano 87 objekata, realizovan je projekat " Sekundarne kanalizacione mreže" u naselju Žerevica i uz pomoć Gold Visiona izgrađeno je 12 objekata na zemljištu u vlasništvu općine Gradiška koji su dodijeljeni najugroženim romskim porodicama;
- osigurani su besplatni udžbenici romskoj djeci i obezbijeđen je prevoz do škole. U osnovnim školama ostvarena je odlična saradnja na relaciji nastavnik-roditelj-učenik, pa tako OŠ "Sveti Sava" Dubrava pohađa 25 romskih učenika, organizovane su radionice i realiziran je projekt "Učenja romskog jezika" koji pohađa i veliki broj djece neromske nacionalnosti, dok OŠ "Kozarska djeca" pohađa ukupno 9 učenika romske nacionalnosti i prema riječima direktorice škole djeca su u potpunosti socijalno-jezički integrisana u društvo svojih vršnjaka;
- istaknut je problem privremenog napuštanja osnovne škole od strane romske djece zbog odlaska u inostranstvo, ista se po povratku ponovno upisuju;
- prema evidencijama Gimnazije Gradiška mali je broj Roma koji pohađa ovu srednju školu, u pravilu 2-3 godišnje i nažalost vrlo mali broj završi Gimnaziju;
- naglašena je nužnost agažovanja medijatora u osnovni i srednjim školama.
- svi Romi u opštini Gradiška imaju primarno zdravstveno osiguranje ili im je omogućeno da ga dobiju; dok opština u određenom obimu vrši refundaciju sredstava Romima za lijekove koje nisu mogli dobiti u institucijama primarne i sekundarne zdravstvene zaštite.
- prema podacima Centra za socijalni rad Gradiška evidentirane su 132 romske porodice sa oko 500 članova, dok oko 40 porodica nije evidentirano zbog odbijanja da to učine. Od toga 4 porodice primaju stalnu socijalnu pomoć, 10 porodica ima pravo na dodatak na kućnu njegu i 4 porodice su smjestene u tzv. "mobilne kontejnere" kao alternativni vid stambenog zbrinjavanja.
- u Gradišci postoji Dnevni centar za maloljetnike u riziku, ali bi bilo korisno osnivanje Opšteg Dnevnog centra za sve mlade osobe kojim je potrebna psiho-socijalna pomoć, no za to trenutno nedostaje finansijskih sredstava.
- prema podacima Centra za socijalni rad veliki broj Roma je zaposlen u Komunalnom poduzeću i Vodovodu, 1 Romkinja je zaposlena u Domu zdravlja Gradiška, 1 Rom i 1 Romkinja zaposleni su u OŠ "Sveti Sava" u Dubravi i 1 Rom je zaposlen u Policijskoj

stanici Gradiška, dok je u gradskoj upravi Gradiška nekoliko Roma odradilo pripravnički staž;

- ukazana je potreba izgradnje bolje instituiconalne saradnje na nivou općine Gradiška i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice, gdje je taj odnos generalno ocijenjen kao loš, ali i veći angažman romskih udruženja i pojedinaca;
- istaknuta je potreba snažnije medijske afirmacije prava nacionalnih manjina, u prvom redu Roma.

ANEKS II

Analiza upitnika iz Tuzlanskog kantona

I. Stambeno zbrinjavanje Roma u Tuzlanskom kantonu						
PREPORUKE OMBUDSMEN A BIH	Naziv udruženja	Udruženje Roma „EURO ROM“ – TUZLA	NVO „Sa E Roma“- Tuzla	UG „EVROPSKI PUT ROMA“ KISELJAK	Udruženje Roma „JAGODA“ ČELIĆ	Udruženje Roma „ROMANO DROM“ ŽIVINICE
1. Jačanje mjera koje bi za cilj imale da se odnos zaposlenih u organima lokalne samouprave prema Romima mijenja.		Ne			Iz Udruženja Roma smo nekoliko godina upućivali inicijativu opštinskim vlastima za uzimanje učešća u javnom pozivu stambenog zbrinjavanja Roma koja je svaki put bila odbijena i pravdana različitim razlozima.	DA Da u svim ovim pitanjima budu uključeni Romi, da budu plaćeni i da mogu odlučivati a ne samo biti u Komisijama i volontirati
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Nepostojanje politika za Rome na lokalnom nivou Izrade lokalnih politika za Rome	Nedostatak sredstava i volje da se pomogne Romima.	/		
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?						
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?						
2. Potreba snažnijeg djelovanja lokalne samouprave u cilju obezbjeđenja građevinskog zemljišta, bržeg rješavanja imovinskih odnosa, ubrzanja postupka i pojednostavljanja procedura legalizacije postojećih bespravnih objekata u kojima žive Romi.		Ne Nepostojanje lokalnih politika Izrada lokalnih politika za Rome-lokalne akcione planove	Do sada su realizovani projekti tako da su date donacije u više slučajeva onim Romima koji mau donekle obezbijedeno stanovanje dok su siromašni Romi izostali iz akcionih planova.	/	Ove godine smo uspjeti napraviti mali pomak i opština je pristala aplicirati po prvi put na Javni poziv ovakvog karaktera što je pozitivan korak koji smo napravili zajedno sa opštinom.	DA Da se ne dozvoli stranim organizacijama da apliciraju i rješavaju stambeno zbrinjavanje Roma, jer se pokazalo da su to do sada jako loše radili i da su gledali samo svoju korist
Da li smatrate da je preporuka realizovana?						
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?						
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?						

3. Osiguranje sredstava za učešće opštinskih organa uprave u realizaciji projekta na kantonalnom nivou.	Djelimično Nedovoljno zalaganje Izrada LAP	/	/	Prepreka koja je nezainteresovanost organa vlasti, uglavnom na svim nivoima u rješavanju stambenog zbrinjavanja Roma, a mogla bi se otkloniti u cilju poboljšanja uslova života u kojima žive Romi.	Da u budućnosti mogu aplicirati i romska udruženja bez sufinansiranja.
Da li smatrate da je preporuka realizovana?					
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
4. Poboljšanje komunalno-higijenskih uslova na područjima u kojima žive Romi.	Djelimično Izrada više projekata za te namjere Zajednički projekti opština i romskih udruženja	/	/	Spuštanje Akcionih planova na lokalni nivo je jedan od načina kako bi kvalitetnije djelovali na polju stambenog zbrinjavanja Roma i kako bi imali što više Roma koji se odazivaju i uzimaju učešće na javnim pozivima. Takođe, pojednostavljenje procedure samog javnog poziva doprinosi mnogo većem odazivu Roma na kome bi znali kako ispuniti sve potrebne uslove za javni poziv na koji apliciraju i kako bi što više Roma	DA
Da li smatrate da je preporuka realizovana?					
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					

					dobilo finansijska sredstva za stambeno zbrinjavanje.	
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUĆENA PREPORUKA	Općina Tuzla ,Općina Kalesija, OpćinaLukavac, Općina Živinice, Općina Srebrenik					

II. Obrazovanje Roma u Tuzlanskom kantonu						
PREPORUKE OMBUDSMEN A BIH	Naziv udruženja	Udruženje Roma „EURO ROM“ – TUZLA	NVO „Sa E Roma“- Tuzla	UG „EVROPSKI PUT ROMA“ KISELJAK	Udruženje Roma „JAGODA“ ČELIĆ	Udruženje Roma „ROMANO DROM“ ŽIVINICE
1. Osigurati uspostavu Dневnih centara za Rome					Činjenica da mnogi Romi nemaju razvijenu svijest o potrebi obrazovanja je velika prepreka koja se treba otkloniti ili bar umanjiti edukacijama prvenstveno roditelja pa i svih ostalih Roma kako bi se podigla svijest ali i edukacija koja bi bila potkrijepljena pozitivnim primjerima rezultata blagovremenog obrazovanja Roma, te izdvajanje više finansijskih sredstava	
Da li smatrate da je preporuka realizovana?						
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?						
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		Ne Nedovoljna zainteresovanost nadležnih za uključivanje Roma u druge centre koje postoje za drugu populaciju	Nije odvojeno dovoljno sredstava za obrazovanje romske djece, niti su napravljeni ikakvi centri za poboljšanje uslova života romske djece i omladine.	Ne, Moraju se uspostaviti dnevni centri za djecu zbog samog kvaliteta u obrazovanju i transformacije kod same djece Roma		NE

				za pružanje podrške obrazovanju Roma.	
2. Obezbijediti dosljednost u primjeni Akcionog plana za Rome što obuhvata obezbjeđenje besplatnih udžbenika, prevoza u školu, podizanju svijesti kod Roma o značaju obrazovanja, ali i podizanju svijesti kod nastavnika o potrebi njihovog snažnijeg djelovanja na integraciji romske djece u obrazovanju.	Djelimično Ministarstva obrazovanja ne odvajaju sredstva za implementaciju AP za obrazovanje	Ne	Ne, Ministarstva obrazovanja treba da omogući sredstva za izgradnju dnevnih centara ili u školama da omogući Dnevni centar za edukaciju i obrazovanje i produzeni boravak za romsku djecu jer nema inače kvaliteta u obrazovanju kod učenika Roma	Što se tiče obezbjeđenja udžbenika za školu, naša škola nije ove godine dobila udžbenike za djecu romske nacionalnosti što je bio veliki nedostatak s obzirom na tešku finansijsku situaciju koja se odražava na sve segmente života kao i na obrazovanje. S tim u vezi mijenja se i kvalitet učenja učenika što ne bi trebalo da bude tendencija nego da se pokuša iznaći rješenje koje će pozitivno uticati na poboljšanje kvaliteta obrazovnog procesa./	Ne, ključni problem je nema besplatnih udžbenika za romsku djecu, ili ih ima 2-3 nekompletno. Jako loša implementacija Akcionih planova preporuka je da se voj romskoj djeci obezbijedi besplatni udžbenici i školski pribor, jer je došlo do naglog pada i zabrinjavajućeg broja romske djece koja se školuju.
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Tačno ste identificirali sve potrebe za poboljšanje uslova za romsku djecu, ali to se ne sprovodi u djelo najvjerovatnije zbog nedostatka finasijskih sredstava			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?	Da MLjPI u svom budžetu odvoje sredstva za implementaciju AP za obrazovanje				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
3. Uspostaviti medijatore u cilju povećanja broja romske djece u školama.				Uspostaviti zajedničku politiku na svim nivoima kako bi djelovali u istom smjeru a s ciljem poboljšanja uslova	
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	/	/	/		/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					

III. Zdravstvena zaštita Roma u Tuzlanskom kantonu						
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	Udruženje Roma „EURO ROM“ – TUZLA	NVO „Sa E Roma“- Tuzla	UG „EVROPSKI PUT ROMA“ KISELJAK	Udruženje Roma „JAGODA“ ČELIĆ	Udruženje Roma „ROMANO DROM“ ŽIVINICE
1. Implementacija započetih aktivnosti koje su dale rezultate u osiguranju pristupa zdravstvene zaštite za Rome Da li smatrate da je preporuka realizovana? Šta je prepreka u realizaciji preporuka? Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		Nastavljene su aktivnosti koje su bile započete sa Zavodom za javno zdravstvo Federacije BiH Da saradnja bude u kontinutetu cijele godine.	Ne	NE, najbolji način primjene zdravstvenog osiguranja je u Republici Srpskoj da imaju zdravstveno osiguranje i nije potrebno da svaka tri mjeseca obnavljaju dokumentaciju kao što je u Federaciji BiH za učenike Rome, i korisnike Centra socijalnog rada.	Što se tiče naše opštine, saradnja našeg udruženja i lokalnih organa vlasti je na zadovoljavajućem nivou i nemamo mnogo problema oko zdravstvene zaštite Roma tako da i ova preporuka ide u pozitivnom smjeru realizovanja.	Ne, Nesaradnja ZZO sa romskim NVO i utrošena sredstva na imunizaciju tomske djece
2. Razvijanje pozitivnih mjera kako bi se eliminisali faktori koji ukazuju na društvenu isključenost i marginalizaciju Roma odnosno faktora koji su doveli Rome u situaciju da ne mogu aplicirati za status zdravstvenog osiguranika Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Ne Nepostojanje zakonske regulative Provoditi kampanje za donošenje zakona koima se obezbjeđuje svim građanima pavo na ZZ	Ne Da svi Romi imaju pravo na zdravstvenu zaštitu	Treba omogućiti Romima zdravstveno osiguranje jer ga 80 posto Roma nema, posebno starijih	Prepreka bi mogla biti sve teža finansijska situacija u cijeloj zemlji koja utiče na sve veće smanjenje budžetskih izdvajanja za potrebe Roma kako po pitanju zdravstvene zaštite	Nije realizovana preporuka

Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				tako i ostalih segmenata	
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
3. Implementacija i izdvajanje novčanih sredstava za realizaciju akcionih planova za uključnje Roma.	Djelimično		Mora se izvršiti revizija da se vidi mogućnost za ostavriavanje prava na zdravstveno osiguranje preko zavoda zdravstvenog osiguranja ili Biroa zapošljavanja da ostvare svoje pravo na zdravstveno osiguranje	Većinu zahtjeva smo u proteklom periodu ostvarili u saradnji sa Zavodom za zdravstveno osiguranje.	Ne, Potrebno je postaviti monitoring tim za sve 4 oblasti uređivanja iz akcionih planova za rješavanje problema Roma u BIH
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Niži nivoi vlasti ne odvajaju finansijska sredstva	Nedovoljno izdvajanje sredstava za zdravstvenu zaštitu Da svi Romi imaju pravo na zdravstvenu zaštitu			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?	Izrada lokalnih akcionih planova za Roma s jasnim obavezama opština				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
4. Edukacija i bolja komunikacija organa vlasti s romskim udruženjima.	Djelimično		/	Veća informisanost Roma o važnosti posjedovanja zdravstvenog osiguranja, potrebno je obavljati niz edukacija u romskim naseljima, objasniti svu proceduru i osvijestiti Rome o potrebi i važnosti ispunjavanja uslova za obezbjeđenje zdravstvenog osiguranja.	Ne, Mongi organi vlasti nisu upoznati sa sadržajem Akcionih planova za rješavanje problema Roma u BIH
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Sami kapaciteti romskih Udruženja, i nedovoljno povjerenja romskim udruženjima	/			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?	Zajedničko planiranje i implementaija aktivnosti				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUČENA PREPORUKA	Zavod za javno zdravstvo Tuzlanskog kantona , Zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja FbiH, Federalno ministarstvo zdravstva				

III. Zapošljavanje Roma u Tuzlanskom kantonu						
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	Udruženje Roma „EURO ROM“ – TUZLA	NVO „Sa E Roma“- Tuzla	UG „EVROPSKI PUT ROMA“ KISELJAK	Udruženje Roma „JAGODA“ ČELIĆ	Udruženje Roma „ROMANO DROM“ ŽIVINICE
1. Preispitati dosadašnje programe i uspostaviti evidenciju koja će osigurati podatke o broju Roma koji su nastavili da rade nakon isteka projekta zapošljavanja.		Ne Napraviti analizu dosadašnjih programa zapošljavanje	Ne Mi smo crni, neobrazovani, fali nam sve i svašta, a najviše novca kako bi mogli potplatiti nekoga da dobijemo radna mjesta.	Omogućiti zakonsku osnovu na osnovu člana 17 stav pripadnika nacionalnih manjina Roma da se zaposle kao namještenici i državni službenici do danas još taj zakon nije primjenjen	U protekloj godini se nekoliko Roma javilo na javni poziv za zapošljavanje i samozapošljavanje te je nekoliko njih i dobilo odobrena sredstva za te svrhe.	Nije realizovana preporuka Nedostatak saradnje sa romskim NVO
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Kreirati nove programe za zapošljavanje i zapošljavanje Roma				
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?						
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?						
2. Razmotriti mogućnosti razvijanja aktivnosti unutar Zavoda za zapošljavanje koji bi trebali biti usmjereni na slabosti koje onemogućavaju zapošljavanje Roma, gdje se prije svega misli na nedostatak strukovnog obrazovanja i neobrazovanost zbog čega su Romi nekonkurentni na tržištu.		Ne Omogućiti Romima prekvalifikacije i dokvalifikacije kako bi bili konkurentni na tržište rada Od sredstava koja se odvajaju za zapošljavanje odvoiti sredstva za dokvalifikaciju Roma	Do sad je Ministarstvo za ljudska prava izdvajalo sredstva za samozapošljavanje Roma, ali do ovog momenta, rijetko je koji Rom dobio takvu donaciju koji je u fazi potrebe, a većinom su dobijali poznanici, jer Odbor za Rome i Ministarstvo za ljudska prava nerealno ocjenjuju date aplikacije	/	Pojednostaviti programe zapošljavanja, odobriti veća finansijska sredstva, pružiti pomoć i podršku Romima koji se odluče na apliciranje na javni poziv, uspostaviti bolju saradnju sa Zavodom za zapošljavanje,.	Romi u Upravnom odboru ZZ nemaju pravo odlučivanja, i nema zaposlenih Roma na Zavodu za zapošljavanje
Da li smatrate da je preporuka realizovana?						
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?						
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?						

3. Podsticanje otvaranja samostalnog poduzetništva.	Da				
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Preduzetnici koji pokreću vlastiti biznis putem programa za zapošljavanje Roma da su obavezni da prođu obuku za poduzetnike	/	/	Prepreka realizaciji je nedostatak strukovnog obrazovanja kod velikog broja Roma	Djelimično
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?	Raditi na ekonomskom jačanju kompletne porodice a ne pojedinca				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
4. Veće zapošljavanje Roma.	DA				
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Zapošljenje traje dok traje sufinansiranje poslodavca	/	/	S tim u vezi bi udruženja trebala da uspostave mrežu saradnje s organima vlasti kako bi ti kriterijumi bili prilagođeni Romima i njihovom obrazovnom statusu.	Nije realizovana preporuka
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?	Sufinansirati zapošljavanje Roma u državnim institucijama				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
5. Podržati projekte koji za cilj imaju bolju informiranost Roma u BiH o projektima zapošljavanja.	NE				
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Država ne odvajala sredstva za ovu namjeru	/	/	Pozvati sve moguće vanjske donatore, isključujući državu da uzmu učešće u finansiranju ovakvih projekata.	Nije realizovana preporuka
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?	Osigurati sredstva za informisanje Roma o svim aktivnostima koji se tiču Roma				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUĆENA PREPORUKA	Federalni zavod za zapošljavanje, Agencija za rad i zapošljavanje BiH, MLjPI BiH, Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo pravosuđa i uprave Tuzlanskog kantona, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo pravde				

Analiza upitnika iz Zeničko-dobojskog kantona F BiH

I .Stambeno zbrinjavanje Roma u Zeničko-dobojskom kantonu F BiH						
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	UP „AMARO KHAM – NAŠE SUNCE“ VISOKO	Omladinska romska inicijativa „BUDI MI PRIJATELJ“ VISOKO	UR „SRCE ISTINE“ ZAVIDOVIĆI	UR „ROMSKO SRCE“ BREZA	Udruženje žena romkinja ZAVIDOVIĆI
1. Jačanje mjera koje bi za cilj imale da se odnos zaposlenih u organima lokalne samouprave prema Romima mijenja.		Ne Određene političke stranke nemaju interesa	Ne Zaposleni u institucijama BiH još uvijek imaju stereotipe o Romima	Djelimično Nerazumijevanje potreba roma i neuvažavanje romskog NVO sektora	Ne	Djelimično ali nedovoljno
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Više volje i interesa za građane romske populacije i rješavanja njihovih problema	Senzibilniji pristup Romima			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?						
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?						
2. Potreba snažnijeg djelovanja lokalne samouprave u cilju osiguranja građevinskog zemljišta, bržeg rješavanja imovinskih odnosa, ubrzanja postupka i pojednostavljivanja procedura legalizacije postojećih bespravnih objekata u kojima žive Romi.		Da Više volje i razumjevanja	Da, Stereotipi o romima, Sankcionisanje nesavjesnog postupanja prema Romima	Djelimično Nesudjelovanje Roma u istim projektima	U toku	Djelimično ali nedovoljno, Isključivo ovisi o volji izelji načelnika općine i nadležnih službi
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Političke stranje				
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		Planiranje godišnjeg općinskog budžeta i realizacija				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?						
3. Osiguranje sredstava za učešće opštinskih organa uprave u		Ne Više volje i		Djelimično	U toku	Nedovoljno, Isključivanje

realizaciji projekta na kantonalnom nivou.	razumjevanja				romskih udruženja iz aktivnog sudjelovanja u projektima
Da li smatrate da je preporuka realizovana?					
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
4. Poboľšanju komunalno-higijenskih uslova na područjima u kojima žive Romi.	Da				
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Paniranje godišnjeg opštinskog budžeta i realizacija	Djelimično ali može i treba puno bolje	Djelimično	U toku	Donekle ali može puno bolje
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUĆENA PREPORUKA	Općine Visoko, Općina Kakanj, Općina Kiseljak, Općina Zavidovići, Općine Zenica, Općina Breza.				

II. Obrazovanje Roma u Zeničko-dobojskom kantonu F BiH						
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	UP „AMARO KHAM – NAŠE SUNCE“ VISOKO	Omladinska romska inicijativa „BUDI MI PRIJATELJ“ VISOKO	UR „SRCE ISTINE“ ZAVIDOVIĆI	UR „ROMSKO SRCE“ BREZA	Udruženje žena romkinja ZAVIDOVIĆI
1. Osigurati uspostavu Dневnih centara za Rome		Ne	Ne, Finansijski faktori su najveći problem Pisanje projekata prema međunarodnim i lokalnim institucijama i organizacijama	Ne	Ne, Roditelji olako prihvataju činjenicu da djeca neće ići u školu	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?						
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?						

Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
2. Osigurati konzistentnost u implementaciji Akcionog plana za Rome što uključuje osiguranje besplatnih udžbenika, prijevoza u školu, podizanju svijesti kod Roma o značaju obrazovanja, ali i podizanju svijesti kod nastavnika o potrebi njihovog snažnijeg djelovanja na integraciji romske djece u obrazovanje	Ne Nedostatak sredstava Donositi odluke i implementirati ih prije početka školske godine	Ne, Ne vrši se podjela besplatnih udžbenika ili i ako bude dodjele to ne bude pravovremeno i sa svim udžbenicima Pri upisu đaka u školu izvršiti odmah dodjelu knjiga	Nedovoljno, Nedostatak finsnsijskih sredstava, Neizdvajanje sredstava za prijekte obrazovanja roma	Djelimično	Djelimično Potrebno učiniti puno više kako bi se romska djeca integrisala u obrazovanje
Da li smatrate da je preporuka realizovana?					
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
3. Uspostaviti medijatore u cilju povećanja broja romske djece u školama.	Ne, Nerealizacija akcionih planova	Djelimično, Postoje medijatori ali periodično obzirom da se finansiraju kroz projekte	/	Ne	Ne
Da li smatrate da je preporuka realizovana?					
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUČENA PREPORUKA	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke i Ministarstvima za obrazovanje, nauku kulturu i sport Zeničko-Dobojskog kantona				

III. Zdravstvena zaštita Roma u Zeničko-dobojskom kantonu F BiH						
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	UP „AMARO KHAM – NAŠE SUNCE“ VISOKO	Omladinska romska inicijativa „BUDI MI PRIJATELJ“ VISOKO	UR „SRCE ISTINE“ ZAVIDOVIĆI	UR „ROMSKO SRCE“ BREZA	Udruženje žena romkinja ZAVIDOVIĆI
1. Implementacija započelih aktivnosti koje su dale rezultate u osiguranju pristupa zdravstvene zaštite za Rome		Ne Zakon o zdravstvu	Ne, Neinformiranost zaposlenih koji trebaju da daju informacije Romima o tome kako ostvariti pravo na zdravstvenu zaštitu	Ne, Nedostatak finansijskih sredstava Neinformisanost o načinu i uslovima pod kojim se može ostvariti zdravstvena zaštita	Da	Ne, Neophodna izmjena i dopuna zakona o zdravstvenoj zaštiti Ispravna provedba važećih Zakona iz ove oblasti
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Uputiti amandman na izmjenu i dopunu zakona o zdravstvu			Da	
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?						
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?						
2. Razvijanje pozitivnih mjera kako bi se eliminisali faktori koji ukazuju na društvenu isključenost i marginalizaciju Roma odnosno faktora koji su doveli Rome u situaciju da ne mogu aplicirati za status zdravstvenog osiguranika		Ne Više volje i interesa za građane romske populacije i rješavanja njihovih problema Određene političke stranke nemaju interesa	Ne, I dalje postoji veliki broj djece iznad 15 godina i starijih od 65 godina koji nemaju nikakvu zdravstvenu zaštitu	Ne, Nedovoljna educiranost roma Neposjedovanje zdravstvenih knjižica	Da	Ne
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Više volje i interesa za građane romske populacije i rješavanja njihovih problema	Djelimično, Zeničko-dobojski kanton povremeno izdvaja sredstva za jednokratno/privremeno	Ne	Da	Ne
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?						
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?						
3. Implementacija i izdvajanje novčanih sredstava za realizaciju akcionih planova za uključenje Roma.						

Da li smatrate da je preporuka realizovana?		zdravstveno osiguranje			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		Senzibilniji pristup i rad sa romskom populacijom			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
4. Edukacija i bolja komunikacija organa vlasti sa romskim udruženjima.					
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Ne	Da, U zadnje vrijeme komunikacija sa organima vlasti je mnogo bolje jer se pojavila zainteresovanost organa vlasti za rješavanje ovog problema	Ne I dalje veliki broj žena i djece nema zdravstvenu zaštitu, posebno je veliki problem neosigurane zaštite Romkinja trudnica	Da	Ne
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?	Određene političke stranke nemaju interesa				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUĆENA PREPORUKA	Federalno ministarstvo zdravstva , Kantonalni zavod za javno zdravstvo Zeničko-dobojskog kantona, Zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja FBiH				

IV. Zapošljavanje Roma u Zeničko-dobojskom kantonu F BiH						
PREPORUKE OMBUDSMEN A BIH	Naziv udruženja	UP „AMARO KHAM – NAŠE SUNCE“ VISOKO	Omladinska romska inicijativa „BUDI MI PRIJATELj“ VISOKO	UR „SRCE ISTINE“ ZAVIDOVIĆI	UR „ROMSKO SRCE“ BREZA	Udruženje žena romkinja ZAVIDOVIĆI
1.Preispitati dosadašnje programe i uspostaviti evidenciju koja će osigurati podatke o broju Roma koji su nastavili da rade nakon isteka projekta zapošljavanja.		Ne Nezainteresovanost nadležnih organa vlasti	Ne, Nedostatak dobre volje nadležnih organa	Ne, Negativan pristup Romima kako radnicima	Djelimično	Nedovoljno Više razumijevanja prema Romima i pružanje šanse da Romi budu zaposleni
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Više volje za rješavanje zapošljavanja				
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?						

Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
2. Razmotriti mogućnosti razvijanja aktivnosti unutar Zavoda za zapošljavanje koji bi trebali biti usmjereni na slabosti koje onemogućavaju zapošljavanje Roma, gdje se prije svega misli na nedostatak strukovnog obrazovanja i neobrazovanost zbog čega su Romi nekonkurentni na tržištu.	Ne Nezainteresovanost Više volje za rješavanje zapošljavanja	Ne, Nedostatak dobre volje nadležnih organa i pored velikog broja zainteresovanih za dokvalifikaciji/prekvalifikacij u ili večernju škole	Ne, Negativan pristup prema Romima kao radnicima	Ne	Ne Više razumijevanja prama Romima
Da li smatrate da je preporuka realizovana?					
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
3. Podsticanje otvaranja samostalnog poduzetništva.					
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Ne	Ne, Iz dosadašnjeg iskustva postojeći sistem samozapošljavanja Roma je neodrživ	Ne, nedovoljno sredstava i podsticaja za samozapošljavanje Roma	Ne	Ne
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
4. Veće zapošljavanje Roma.	Ne Nezainteresovanost Više volje za rješavanje zapošljavanja	Ne	Ne	Ne	Nedovoljno
Da li smatrate da je preporuka realizovana?					
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
5. Podržati projekte koji za cilj imaju bolju informiranost Roma u BiH o	Ne Nezainteresovanost	Da, Romske udruženja aktivno	Ne	Da	Ne

projektima zapošljavanja.					
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Više volje za rješavanje zapošljavanja	rade na većoj informiranosti romske populacije o projektima zapošljavanja			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUĆENA PREPORUKA	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo pravde, Ministarstvo pravde BiH , Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Federalni zavod za zapošljavanje i Zeničko dobojski kanton-Ministartvo za pravosuđe i upravu				

Analiza upitnika iz Srednjobosanskog kantona F BiH

I .Stambeno zbrinjavanje Roma u Srednjobosanskom kantonu F BiH					
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	UR „ILO BUGOJNO“ BUGOJNO	„MLADI ROMI“ VITEZ	UG Centar za majke „NARCIS“ DONJI VAKUF	UR „ROMSKA PRAVDA“ DONJI VAKUF
1. Jačanje mjera koje bi za cilj imale da se odnos zaposlenih u organima lokalne samouprave prema Romima mijenja.		DA			
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Legalizacija imovine Roma	Nemam informacije	Ne	Da donekle,
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		Da se ubrza lializacija zmlje i bespravno izgrađenih objekata u kojima žive Romi			Problem legalizacije zemljišta i bespravno izgrađenih objekata
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
2. Potreba snažnijeg djelovanja lokalne samouprave u cilju osiguranja građevinskog zemljišta, bržeg rješavanja imovinskih odnosa, ubrzanja postupka i pojednostavljivanja procedura legalizacije postojećih bespravnih objekata u kojima žive Romi.		DA	/	Djelimično	Ne
Da li smatrate da je preporuka realizovana?					
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
3. Osiguranje sredstava za učešće opštinskih organa uprave u realizaciji projekta na kantonalnom		DA	/	Ne	Djelimično

nivou.				
Da li smatrate da je preporuka realizovana?				
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
4. Poboľšanju komunalno-higijenskih uslova na podruĉjima u kojima žive Romi.				
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	DA	/	Djelimiĉno	Djelimiĉno
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUĆENA PREPORUKA	Opština Bugojno, Opština Donji Vakuf, Opština Jajce, Opština Vitez, Opština Travnik			

II. Obrazovanje Roma u Srednjobosanskom kantonu F BiH					
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	UR „ILO BUGOJNO“ BUGOJNO	„MLADI ROMI“ VITEZ	UG Centar za majke „NARCIS“ DONJI VAKUF	UR „ROMSKA PRAVDA“ DONJI VAKUF
1. Osigurati uspostavu Dnevnih centara za Rome		Ne u potpunosti, Odsustvo dobre volje i sluha za Rome	Ne, Nezaiteresovanost Centra za socijalni rad		
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Veći angažman za Rome na entitetskom i državnom nivou	Veća briga Centra za socijalni rad za djecu iz romskih naselja koja su žrtve nasilja u porodici, prisilnog rada, prosijaĉenja, te održavanje redovnih sastanaka	Djelimiĉno	DA
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					

2. Osigurati konzistentnost u implementaciji Akcionog plana za Rome što uključuje osiguranje besplatnih udžbenika, prijevoza u školu, podizanju svijesti kod Roma o značaju obrazovanja, ali i podizanju svijesti kod nastavnika o potrebi njihovog snažnijeg djelovanja na integraciji romske djece u obrazovanju.	Ne u potpunosti Veći angažman za Rome na entitetskom i državnom nivou	Ne, Potrebno je unaprijediti saradnju Centra za socijalni rad, Ministarstva obrazovanja BSK i romskog NVO sektora.	Djelimično	DA
Da li smatrate da je preporuka realizovana?				
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
3. Uspostaviti medijatore u cilju povećanja broja romske djece u školama.	Ne u potpunosti	Ne Nema medijatora	Djelimično	DA
Da li smatrate da je preporuka realizovana?				
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUČENA PREPORUKA	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke i Ministarstvima za obrazovanje, nauke kulture i sporta Srednjobosanskog kantona			

III. Zdravstvena zaštita Roma u Srednjobosanskom kantonu F BiH					
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	UR „ILO BUGOJNO“ BUGOJNO	„MLADI ROMI“ VITEZ	UG Centar za majke „NARCIS“ DONJI VAKUF	UR „ROMSKA PRAVDA“ DONJI VAKUF
1. Implementacija započetih aktivnosti koje su dale rezultate u osiguranju pristupa zdravstvene zaštite za Rome		Ne u potpunosti	Ne, Zavod za javno zdravstvo Srednjobosanskog kantona Oslobađanje od plaćanja participacije	Djelimično	Da donekle, Problem participacije

Da li smatrate da je preporuka realizovana?		za zdravstveno osiguranje trudnica, starih i iznemoglih, djece u osnovnom, srednjem i fakultetskom obrazovanju		zdravstvenog osiguranja tkz. „markice
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
2. Razvijanje pozitivnih mjera kako bi se eliminisali faktori koji ukazuju na društvenu isključenost i marginalizaciju Roma odnosno faktora koji su doveli Rome u situaciju da ne mogu aplicirati za status zdravstvenog osiguranika	Ne u potpunosti	Ne	Ne	Ne
Da li smatrate da je preporuka realizovana?				
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
3. Implementacija i izdvajanje novčanih sredstava za realizaciju akcionih planova za uključnjeje Roma.	Ne u potpunosti	Ne	Djelimično	Ne
Da li smatrate da je preporuka realizovana?				
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
4. Edukacija i bolja komunikacija organa vlasti sa romskim udruženjima.	Ne u potpunosti	Donekle, Nedovoljna saradnja i između romskih udruženja i organa vlasti	Djelimično	DA

		Potpisivanje Memoranduma o saradnji između institucija vlasti i romskih udruženja		
Da li smatrate da je preporuka realizovana?				
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUĆENA PREPORUKA	Federalno ministarstvo zdravstva , Zavod zdravstvenog osiguranja Srednjobosanskog kantona FBiH, Zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja FBiH			

IV. Zapošljavanje Roma u Srednjobosanskom kantonu F BiH					
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	UR „ILO BUGOJNO“ BUGOJNO	„MLADI ROMI“ VITEZ	UG Centar za majke „NARCIS“ DONJI VAKUF	UR „ROMSKA PRAVDA“ DONJI VAKUF
1.Preispitati dosadašnje programe i uspostaviti evidenciju koja će osigurati podatke o broju Roma koji su nastavili da rade nakon isteka projekta zapošljavanja.		Djelimično Nepismenost Roma Što veća obrazovanost Roma	Nemam komentar	Nedovoljno	Djelimično
Da li smatrate da je preporuka realizovana?					
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?					
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?					
2.Razmotriti mogućnosti razvijanja aktivnosti unutar Zavoda za zapošljavanje koji bi trebali biti usmjereni na slabosti koje onemogućavaju zapošljavanje Roma, gdje se prije svega misli na nedostatak strukovnog obrazovanja i neobrazovanost zbog čega su Romi nekonkurentni na tržištu.		Djelimično Nepismenost Roma i Nekonkurentnost na tržištu rada	Veći dotok informacija prema Romima, otvaranje većih i manjih poduzeća, dokvalifikacija i pekvalifikacija Romske populacije od strane Zavoda za zapošljavanje FBiH i MLjP BiH	Djelimično	/

Da li smatrate da je preporuka realizovana?				
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
3. Podsticanje otvaranja samostalnog poduzetništva.				
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Djelimično Nepismenost Roma i Nekonkurentnost na tržištu rada	Edukacija Roma o pisanju „biznis“ planova Stimulacija otvaranja većih i manjih poduzeća	Djelimično	Da
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
4. Veće zapošljavanje Roma.				
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Djelimično	/	Djelimično	Da
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
5. Podržati projekte koji za cilj imaju bolju informiranost Roma u BiH o projektima zapošljavanja.				
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Djelimično	/	Djelimično	Nedovoljno
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?				
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUĆENA PREPORUKA	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo pravde, Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Federalni zavod za zapošljavanje Ministarstvo pravde BiH, MLjPI BiH i Ministarstvo pravosuđa i uprave SBK			

Analiza upitnika iz Republike Srpske

I. Stambeno zbrinjavanje Roma u RS				
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	Udruženje Roma „Veseli brijeg“ Banja Luka	Udruženje građana za promociju obrazovanja Roma „Otaharin“ Bijeljina	/
1. Jačanje mjera koje bi za cilj imale da se odnos zaposlenih u organima lokalne samouprave prema Romima mijenja.				
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		preporuka se ne odnosi na grad Banja Luka pa nemamo komentar	Nismo upoznati da su neke od ovih mjera dodatno implementirane.	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			Pasivnost institucija, neprihvatanje obaveza i odgovornosti kao i nedostatak proaktivnog pristupa. Zaposljavanje romskog medijatora pri lokalnoj zajednici, izrada lokalnih akcionih planova za Rome	
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
2. Potreba snažnijeg djelovanja lokalne samouprave u cilju osiguranja građevinskog zemljišta, bržeg rješavanja imovinskih odnosa, ubrzanja postupka i pojednostavljivanja procedura legalizacije postojećih bespravnih objekata u kojima žive Romi.		Ne		
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Korupcija, neusmjeravanje ili nepostojanje namjenskih sredstava za legalizaciju romskih objekata jer lokalna vlast očigledno čeka da romski NVO sektor rješava ove probleme i plaća preskupe troškove legalizacije, što naše Udruženje nije u mogućnosti.	Postoji pomak kada se radi o obezbjeđivanju građevinskog zemljišta za izgradnju stambenih jedinca za romsku manjinu u Bijeljini. Legalizacija nije provedena koliko smo mi upoznati.	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		Namjerno se komplikuju procedure da bi sve veći broj Roma odustajao od izgradnje, dogradnje, legalizacije ili infrastrukture u romskim naseljima ili široj zajednici, a i budžeti se planiraju stihijski i amaterski, pa se gradski budžet rebalansira čak i po pet puta u toku godine, da bi najveće sankcije kod rebalansa budžeta snosile upravo nacionalne manjine i najugroženiji slojevi društva u Banjaluci.	sveobuhvatan pristup u rješavanju problema jedne porodice kada se radi o stambenom zbrinjavanju u smislu obezbjeđivanja zapošljavanja i zdravstvene zaštite i na taj način riješiti osnovne probleme putem impementacije akcionih planova.	
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		Zapošljavanje Roma u Odjeljenju za nacionalne manjine, gdje bi taj Rom ili više Roma imali direktan uvid u budžetska sredstva, ili mogli da		

	utiču na njihovu raspodjelu. Delegiranje romskih delegata u Skupštini Grada Banjaluka, gdje bi imali jednako pravo glasa kao i ostali, i mogli da jednako utiču na donošenje odluka, i učestvuju u istom.		
3. Osiguranje sredstava za učešće opštinskih organa uprave u realizaciji projekta.	Ne	Nismo upoznati.	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Grad Banjaluka je svojim negativnim djelovanjem i izostankom interesovanja za stambene projekte uticao na to da propadnu sredstva u iznosu od 360 000 konvertibilnih maraka (po 120 hiljada u toku tri godine) jer su uprkos svim uredno dostavljenim dokumentima za potrebe projektnih aplikacija Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH službenici Odjeljenja za društvene djelatnosti na adresu Ministarstva slali 3 prazne aplikacije u toku 3 godine. Nakon što smo ovo uočili, od ove godine, 2014. Udruženje Roma „Veseli brijeg“ Banjaluka uzelo je za obavezu kompletnu izradu i popunu projektne aplikacije za stambeno zbrinjavanje kod MLjPI BiH i dobilo grant sredstva za koja se čeka potpis ugovora i doznačivanje za 2014. godinu, gdje je planirano rješavanje rekonstrukcije 3 stambene jedinice za Rome koji su 1/1 nosioci vlasništva nad stambenim jedinicama.		
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
4. Poboljšanje komunalno-higijenskih uslova na područjima u kojima žive Romi.		Higijenski uslovi su dosta poboljšani u području gdje žive Romi u Bijeljini.	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	/		
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
INSTITUCIJE KOJIMA SU UPUĆENE PREPORUKE	Opština Novi Grad , Opština Derventa, Opština Gradiška, Opština Kozarska dubica, Opština Prnjavor, Opština Srebrenica, Grad Banja Luka, Grad Bijeljina i Grad Prijedor		

II. Obrazovanje Roma u RS				
PREPORUKE OMBUDSMEN A BIH	Naziv udruženja	Udruženje Roma „Veseli brijeg“ Banja Luka	Udruženje građana za promociju obrazovanja Roma, „Otaharin“ Bijeljina	
1. Osigurati uspostavu Dневnih centara za Rome		Ne Nepostojanje volje institucija da finansijski i logistički podrže pomenute projekte, jer svi definitivno čekaju na međunarodne donatore iako imaju svoje budžete za ovu namjenu	Nije vidljiva podrška u realizaciji ove preporuke. pasivnost institucija, neprihvatanje obaveza i odgovornosti kao i nedostatak proaktivnog pristupa. Organizovati dodatne edukacije zvaničnika u pogledu potreba za obrazovanjem i standardima podrške razvoju dnevnih centara za rani razvoj djece i brige o djeci koja rade na ulici. Izdvajanje dodatnih budžetski sredstava i podrške na državnom, entitetskom i lokalnom novou. Primjena primjera dobre prakse iz okruženja, edukacija i uključivanje romskih medijatora u nastavi, povećanje učešća u poredškolskim institucijama.	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?				
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		Prvenstveno, da institucije konačno počnu savjesno raditi svoj posao sa svih nivoa, od Centra za socijalni rad do lokalnih vlasti, i da iskoriste romske potencijale kod kadrova za učitelje, vaspitače, učiteljice, vaspitačice i radnice sa djecom koje su kvalifikovane a nezaposlene. Sve ovo treba uvezati i planirati finansiranje, te uvesti ovakvu praksu na sve nivoe obrazovanja, dječije zaštite i zaštite romske manjine.		
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
2. Osigurati konzistentnost u implementaciji Akcionog plana za Rome što uključuje osiguranje besplatnih udžbenika, prijevoza u školu, podizanju svijesti kod Roma o značaju obrazovanja, ali i podizanju svijesti kod nastavnika o potrebi njihovog snažnijeg djelovanja na integraciji romske djece u obrazovanju.		Da Imamo podršku grada Banja Luka po ovom pitanju, jer nam svake godine izađu u susret sa dodjelom stipendija, besplatnih udžbenika, školskog pribora, mjesečnih karata za učenike i novčane pomoći za srednjoškolce i studente u iznosu od 500 KM jednokratno po osobi, na početku školske godine U ovome smo zadovoljni dosadašnjom praksom	Nisu osigurani besplatni udžbenici za romske učenike, nije obezbijedjen prevoz, nije uradjena niti jedna aktivnost na promociji obrazovanja, nisu uradjene aktivnosti na podizanju svijesti nastavnika o potrebni njihovog angazovanja pasivnost institucija, neprihvatanje obaveza i odgovornosti kao i nedostatak proaktivnog pristupa. Obezbijediti finansiranje udžbenika za sve učenike romske nacionalnosti u osnovnim i srednjim školama sa budžeta entitetskih ministarstava. Osigurati finansiranje školskog pribora i svih neophodnih materijala sa budžeta nadležnih	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?				

Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		ministarstava uz učešće lokalne zajednice. Uvesti obavezne edukacije prije svega za menadžment škole, školske odbore, pedagoge, psihologe i ostale donosioce odluka o akcionim planovima i strategijama za Rome! Provesti obavezne obuke i aktivnosti na podizanju svijesti nastavnog osoblja u svim školama, predškolskim ustanovama i srednjim školama o stereotipima, predrasudama i diskriminacija nad romskom manjinom. Obezbijediti bespatan pristup predškolskom obrazovanju romske djece! Omogućiti korištenje i njegovanja romskog jezika u školama kroz redovne školske aktivnosti za sve učenike.povećati svijest svih u obrazovnom sistemu da Romi imaju maternji jezik te da nedovoljno poznavanje SBH jezika dovodi do nerazumijevanja nastave i veoma često do diskriminacije po tom osnovu.	
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
3. Uspostaviti medijatore u cilju povećanja broja romske djece u školama.		Nije uspostavljena podrška u vidu medijatora u nastavi od strane nadležnih Ministarstava i lokalnih zajednica.	
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Ne	Preuzeti primjere dobre prakse školskih pomagača iz okruženja (Republika Hrvatska, Republika Slovenija), odvojiti budžetska sredstva nadležnih ministarstava i putem grantova omogućiti obuku i zapošljavanje školskih pomagača.	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?	Zaposliti Rome da rade sa Romima kao medijatori, jer imamo obrazovane i kvalifikovane a nezaposlene kadrove u našoj organizaciji		
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
INSTITUCIJE KOJIMA SU UPUĆENE PREPORUKE	Ministarstvo prosvjete i kulture RS,Grad Prijedor, Grad Banja Luka i Grad Bijeljina		

III. Zdravstvena zaštita Roma u RS				
PREPORUKE OMBUDSMENA	Naziv udruženja	Udruženje Roma „Veseli brijeg“	Udruženje građana za promociju obrazovanja Roma,„Otaharin“ Bijeljina	

BIH	Banja Luka		
1. Implementacija započetih aktivnosti koje su dale rezultate u osiguranju pristupa zdravstvene zaštite za Rome	Da, U gradu Banja Luka svi Romi su zdravstveno osigurani	Nije vidljiva realizacija 1. preporuke Pasivnost institucija, neprihvatanje obaveza i nedostatak proaktivnog pristupa Aktivnosti se moraju promovisati među ciljanom grupom u saradnji sa udruženjima koja rade sa romskom manjinom.	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
2. Razvijanje pozitivnih mjera kako bi se eliminisali faktori koji ukazuju na društvenu isključenost i marginalizaciju Roma odnosno faktora koji su doveli Rome u situaciju da ne mogu aplicirati za status zdravstvenog osiguranika	Da, U gradu Banja Luka svi Romi su zdravstveno osigurani	Nije vidljiva realizacija 2. preporuke Pasivnost institucija, neprihvatanje obaveza i nedostatak proaktivnog pristupa Proaktivan pristup, bolja i konkretnija saradnja sa romskim NVO, promovisanje prava među romskom populacijom, zdravstveni medijatori, primjeri dobre prakse iz okruženja u zdravstvenoj zaštiti	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
3. Implementacija i izdvajanje novčanih sredstava za realizaciju akcionih planova za uključnje Roma.	Da, U gradu Banja Luka svi Romi su zdravstveno osigurani	U određenoj mjeri ali nedovoljno i bez održivosti Planiranje aktivnosti i budžeta na državnom i lokalnom nivou kao podršku u razvoju aktivnosti u cilju poboljšanja zdravstvene zaštite pored redovne zaštite osigurane zakonom.	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Sugestije za implementaciju preporuka?			
4. Edukacija i bolja komunikacija organa vlasti sa romskim udruženjima.	/	Nije značajnije vidljiva realizacija 4. preporuke Redovno planiranje edukacija zdravstvenih radnika iz oblasti antidiskriminacije i upoznavanja sa zdravstvenim problemima romske manjine.	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?			

Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
INSTITUCIJE KOJIMA SU UPUĆENE PREPORUKE	Vlada RS –Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Fond zdravstvenog osiguranja RS, Javna zdravstvena ustanova, Institut za javno zdravstvo RS,		

IV. Zapošljavanje Roma u RS				
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	Udruženje Roma „Veseli brijeg“ Banja Luka	Udruženje građana za promociju obrazovanja Roma, „Otaharin“ Bijeljina	
1. Preispitati dosadašnje programe i uspostaviti evidenciju koja će osigurati podatke o broju Roma koji su nastavili da rade nakon isteka projekta zapošljavanja.		Ne	Nismo upoznati da li su uradjene analize dosadasnjih programa.	
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Finansije i neriješena nadležnost od donjeg lokalnog nivoa ka gornjim entitetskim i državnim nivoima, začarani krug prebacivanja odgovornosti	Prepreke su kao i kod ostalih programa, pasivnost, nezainteresovanost za rješavanje problema.	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		Dati sredstva Udruženjima Roma da sama zaposle određen broj Roma u svojim organizacijama ili u sklopu malih biznisa, jer postojeći podsticaji nisu dovoljni i ne pružaju ni edukaciju ni sve drugo što može pružiti romski NVO sektor ako bi nastupio kao eventualni poslodavac	Kreirati i promovisati programe za zapošljavanje u skladu sa mogućnostima i kvalifikacijama.	
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?				
2. Razmotriti mogućnosti razvijanja aktivnosti unutar Zavoda za zapošljavanje koji bi trebali biti usmjereni na slabosti koje onemogućavaju zapošljavanje Roma, gdje se prije svega misli na nedostatak strukovnog obrazovanja i neobrazovanost zbog čega su Romi nekonkurentni na tržištu.		Imamo obrazovane Rome u našem Udruženju ali je previše nepotizma, korupcije i podjela po stranačkoj i drugoj pripadnosti u zapošljavanju, što je diskriminatorno prema nama Romima i time nas čine lažno nepodobnim za zapošljavanje	Nismo upoznati s postojanjem takvih programa unutar zavoda koji su konkretno namijenjeni romskoj manjini.	
		Nemar institucija i konstantno traženje da se ovakve stvari finansiraju projektima iz tuđih budžeta, dok institucije istovremeno	Ostvariti bližu saradnju zavoda sa lokalnim vlastima i NVO koje rade sa romskom manjinom u cilju sagledavanja realnih potreba i mogućnosti za zapošljavanje	/

Da li smatrate da je preporuka realizovana?	nenamjenski troše ogromna sredstva na sve drugo osim na zapošljavanje Roma. Natjerati lokalne vlasti da aktivno učestvuju u zapošljavanju Roma, pogotovo na poslovima koji se tiču romske manjine (u Centru za socijalni rad, lokalnoj upravi, kancelarijama za nacionalne manjine, službama pravne pomoći, vladinim službama i ministarstvima, a ujedno i privatnim firmama koje mogu dati pozitivan primjer zapošljavanjem Roma jer poslodavcima ide kompletna subvencija kojom se olakšava prijem radnika na jednu godinu.		
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
3. Podsticanje otvaranja samostalnog poduzetništva.	Ne, jer daju i dalje mala sredstva bez pružanja edukacije o pokretanju i ostajanju na tržištu rada kroz mali biznis ili privatni porodični zanat Prepreka je ujedno i činjenica da se institucije i relevantni faktori konstantno distanciraju od inicijativa za zapošljavanje Roma pod izgovorom da smo neobrazovani, nekvalifikovani, neiskusni i nepodobni za obavljanje bilo kog posla	Samo kroz akcione planove za zapošljavanje Roma Lokalni akcioni planovi kreirane prema stanju u zajednici.	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
4. Veće zapošljavanje Roma.	Ne	Ne, nema zapošljavanja Roma na području Bijeljine.	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Potrebno je veće zapošljenje Roma u Zavodu za zapošljavanje, Centru za socijalni rad i svim drugim relevantnim institucijama u kojima neromi rade sa Romima i neefikasno obavljaju svoj posao; imamo kvalifikovane Rome koji bi htjeli raditi ovakve i slične poslove, a ogroman broj radnih mjesta se kupuje novcem ili dobija na osnovu stranačke i druge pripadnosti, gdje se veliki broj radnih odnosa zasnuje čak i bez konkursa, na osnovu unaprijed dogovorenih aranžmana uz veliko prisustvo korupcije, što je		
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			

	jako teško dokazati, a institucije i njihovi predstavnici to dobro znaju		
5. Podržati projekte koji za cilj imaju bolju informiranost Roma u BiH o projektima zapošljavanja.	Ne, jer nismo naišli ni na kakvu podršku od navedenih institucija po bilo kom pitanju vezanom za zapošljavanje Roma u 2014. Godini, iako smo se obraćali više puta u toku godine, redovno i konstantno		/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
INSTITUCIJE KOJIMA SU UPUĆENE PREPORUKE	Ministarstvo pravde RS , Agencija za rad i zapošljavanje BiH, JU Zavod za zapošljavanje RS,Ministarstvo pravde BiH i MLjPI BiH		
Romska udruženja Brčko distrikta BiH			

I .Stambeno zbrinjavanje Roma u Brčko distriktu BiH			
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	Udruženje „ ROMI NA DJELU“ BRČKO DISTRIKT BIH	/
1. Jačanje mjera koje bi za cilj imale da se odnos zaposlenih u organima lokalne samouprave prema Romima mijenja.		Ne, Neodgovornost Odjela za izbjegla i raseljena lica Vlade Brčko distrikta BiH Izgradnja bolje suradnje organa lokalne vlasti u romskih udruženja	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
2. Potreba snažnijeg djelovanja lokalne samouprave u cilju osiguranja građevinskog zemljišta, bržeg rješavanja imovinskih odnosa, ubrzanja postupka i pojednostavlivanja procedura legalizacije postojećih bespravnih objekata u kojima žive Romi.		Ne, Potpuna tromost i neodgovornost Odjela za izbjegla i raseljena lica Vlade Brčko distrikta BiH Bolja međusobna koordinacija Odjela Vlade Brčko distrikta BiH između sebe i u suradnje sa romskim udruženjima	/

Da li smatrate da je preporuka realizovana?		
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		
3. Osiguranje sredstava za učešće opštinskih organa uprave u realizaciji projekta na nivou Brčko distrikta BiH.		
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Da , sredstva su osigurana u 2013.godini ali do danas nisu iskorištena	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		
4. Poboljšanje komunalno-higijenskih uslova na područjima u kojima žive Romi.		
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Ne,	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?	Neodgovornost odjela za zdravstvo Vlade Brčko distrikta BiH	
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?	Bolja međusobna koordinacija Odjela Vlade Brčko distrikta BiH između sebe i u suradnje sa romskim udruženjima	
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUĆENA PREPORUKA	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH	

II. Obrazovanje Roma u Brčko distriktu BiH			
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	Udruženje „ ROMI NA DJELU“ BRČKO DISTRIKT BIH	/
1. Osigurati uspostavu Dnevnih centara za Rome			
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Ne,	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		Zaposleni u institucijama još uvijek imaju stereotipe o Romima i primjetni su elementi diskriminacija Roma	
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			

2. Osigurati konzistentnost u implementaciji Akcionog plana za Rome što uključuje osiguranje besplatnih udžbenika, prijevoza u školu, podizanju svijesti kod Roma o značaju obrazovanja, ali i podizanju svijesti kod nastavnika o potrebi njihovog snažnijeg djelovanja na integraciji romske djece u obrazovanju.	Ne, Romska djeca nije omogućeno zabavište/vrtić niti predškolsko obrazovanje	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		
3. Uspostaviti medijatore u cilju povećanja broja romske djece u školama.	Ne, Pored činjenice da su u 2013. godini izdvojena sredstva iz budžeta za romskog medijatora/referenta ali do danas nijezaposlen niti je projekat realiziran	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUĆENA PREPORUKA	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH- ODJEL ZA OBRAZOVANJE	

III. Zdravstvena zaštita Roma u Brčko ditriktu BiH			
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	Udruženje „ ROMI NA DJELU“ BRČKO DITRIKT BIH	/
1. Implementacija započetih aktivnosti koje su dale rezultate u osiguranju pristupa zdravstvene zaštite za Rome		Djelimično, Neadekvatna realizacija i bez konsultacije sa nevladinim sektorom Potrebno je riješiti status zdravstvenog osiguranja osoba starijih od 60 godina starosti	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?			
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
2. Razvijanje pozitivnih mjera kako bi se eliminisali faktori koji ukazuju na društvenu		Ne, Nije učinjeno ništa konkretno jer sve se zadržava u sveri planova	/

isključenost i marginalizaciju Roma odnosno faktora koji su doveli Rome u situaciju da ne mogu aplicirati za status zdravstvenog osiguranika		
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		
3. Implementacija i izdvajanje novčanih sredstava za realizaciju akcionih planova za uključenje Roma.		
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Ne, Pored izdvojenih 32.000 KM Vlada Brčko distrikta nije sprovela posebnu zdravstvenu zaštitu za Roma	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		
4. Edukacija i bolja komunikacija organa vlasti sa romskim udruženjima.		
Da li smatrate da je preporuka realizovana?	Ne Nema medijatora u obrazovanju za romske učenike	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUĆENA PREPORUKA	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH- ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE, JAVNA ZDRAVSTVENA USTANOVA „ZDRAVSTVENI CENTAR BRČKO“, FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA BRČKO DISTRIKTA BIH	

IV. Zapošljavanje Roma u Brčko ditriktu BiH			
PREPORUKE OMBUDSMENA BIH	Naziv udruženja	Udruženje „ ROMI NA DJELU“ BRČKO DITRIKT BIH	/
1.Preispitati dosadašnje programe i uspostaviti evidenciju koja će osigurati podatke o broju Roma koji su nastavili da rade nakon isteka projekta zapošljavanja.			
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Ne,	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		Sve prisutni stereotipi o Romima kod poslodavaca	
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		Sankcionisanje poslodavac koji nakon sprovedenog projekta zapošljavanja otpusti Roma	
2.Razmotriti mogućnosti razvijanja aktivnosti unutar Zavoda za zapošljavanje koji bi trebali biti usmjereni na slabosti koje onemogućavaju zapošljavanje Roma, gdje se prije svega misli na nedostatak strukovnog obrazovanja i neobrazovanost zbog čega su Romi nekonkurentni na tržištu.			
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Ne	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		Nedovoljna obrazovanost i konkurentnost na tržištu rada	
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		Izdvajanje novčanih sredstava za doškoloavanje i prekvalifikaciju Roma	
3. Podsticanje otvaranja samostalnog poduzetništva.			
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Djelimično da	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?			
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?			
4. Veće zapošljavanje Roma.			
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		Ne	/
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		Zbog zapošljavanja po isključivo nacionalnoj pripadnosti i sastav zaposlenih u organima uprave Brčko distrikta BiH ne odražava strukturu stanovništva	

Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		
5.Podržati projekte koji za cilj imaju bolju informiranost Roma u BiH o projektima zapošljavanja.	Ne Preduzimanje više projekata za poboljšanje statusa Roma i aktivnije privlačenje stranih investicija za realizaciju projekata.	/
Da li smatrate da je preporuka realizovana?		
Šta je prepreka u realizaciji preporuka?		
Eventualne sugestije za implementaciju preporuka?		
INSTITUCIJE KOJIMA JE UPUČENA PREPORUKA	ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE BRČKO DISTRIKTA BIH, VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH, MINISTARSTVO PRAVDE BIH , MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BIH, AGENCIJA ZA RAD I ZAPOŠLJAVANJE BIH	